

AD BENEVOLOS LECTORES

Alloquitur

HIERONYMUS SILVIUS DE ARAUJO,
Advocatus.

IN hujus operis limine, Amplissimi Domini mei, quotquot in toto orbe, vel Judices, seu Advocati fulgetis (neque enim alios suppono hujus libri lectores) ac veluti Sydera relucetis; Consultationes forenses; atque Supremi Lusitani Senatus decisiones promissimus; noram enim optime mea nullatenus vobis placere posse separata, & sic forsitan ferrum auro, argentoque ornabam; ut opus alienis venustatibus speciosum appareret,

*Nec sic incipiens, ut Scriptor Cy-
clicus olim:*

*Fortunam Priami cantabo, & no-
bile bellum,*

*Quid dignum tanto feret hic pro-
missor biatu?*

*Parturient montes, nascetur ridi-
culus mus!*

Diu, multumque dubitavi, viri studiis nostris eminentissimi, an hos libellos, qui mihi subito calore, & quadam festinandi voluptate fluxerunt, cum singuli de sinu etiam meo prodiissent, congregatos ipse dimitterem. Opus sane veluti imperfectum; alias enim decisiones; & graviores quidem; immo etiam consultationes nullatenus spernendas conditas servamus; quin tempus mihi sit eas pro nunc promere; aliis quippe subitis occupationibus impeditus vel in totum, opus desererem; vel quod expeditum habes, edere cogor. Sed nullus est illustrium adhuc Jurisconsultorum; qui non aliquid operibus suis stylo remissiore præluserit. Quamvis enim; Horatio teste, opus non omnino castigatum sit reprehendendum.

*Carmen reprehendite, quod
non
Multa dies, & multa litura coer-
cuit, atque* *Per*

Perfectum decies non castigavit ad unguem.

Hoc non habet locum in materia juris; Poetae etenim non adeo feriis gravantur occupationibus: immo etiam Culicem legimus, & Batrachomyomachiam agnovimus: Celeritate currimus, seu potius volamus, ut libri isti de se probabunt; & quæ hic non edimus, ad opportunum tempus reservamus, his nunc paucis, atque quandoque alienis contenti. Nempe

Interdum tamen, & vocem Comædia tollit,

Iratusque Chremes tumido delitigat ore:

Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri

Telephus, & Peleus, cum pauper, & exul uterque

Præjicit ampullas, & sesquipedia verba.

Addo, quod Poetae debent esse eminentes; opera autem juris mediocria pandere fas est.

Consultus juris, & actor causarum mediocris abest virtute disertis

Messalæ, nec scit quantum cascellius Aulus:

Sed tamen in pretio est. Mediocribus esse Poetis

Non homines, non Di, non concessere columnæ.

Suscipite ergo hanc secundam partem laboris nostri, & contenti paucis decisionibus; atque consultationibus, animum laudate; sic etenim cætera dabimus.

Ordinis hæc virtus erit, & venus; aut ego fallor,

Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici

Pleraque differat, & præsens in tempus omittat.

Nec quis miretur, quod inter alienas venustates, atque aureas decisiones nostra dicta, & sententiæ appareant; sicque in publicum

audax exeam; præterquam enim audaces fortuna juvat; ut olim cecinit Poeta; non solum Syderibus datum est currere; sed etiam paleis volare.

Sæpe etiam stellas, vento impendente, videbis

Præcipites Cælo labi, noctisque per umbras

Flammæ longos a tergo albescere tractus:

Sæpe levem pascam, & frondes volitare caducas;

Aut summa nantes in aqua colludere plumas.

Aura ergo vestra nostrum quod est suscipite iterum; & clementer parcite; sic enim humilis author volabit, qui alias

Serpit humi tutus nimium, timidusque procellæ.

Si vero in operis principio grandia ferimus, & absolute vobis non apparent fructus in totum promissi; hoc etiam novum non est.

Grandia sæpe quibus mandavimus hordea sulcis

Infelix solum, & steriles dominantur avenæ

Pro molli viola, pro purpureo narcisso

Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.

Valete ergo, iterumque parcite; ut postea, si tempus, curaque sinant, aliquid melius edere possim; nostraque agrestis sane Sylva auxilio vestro fiat fructuosa: Nec tamen erubuit Sylvas habitare Thalia. Quisquis tamen sim,

Stant, & Juniperi, & Castaneæ hirsutæ:

Strata (jacent passim sua quæque sub arbore poma:

Omnia nunc rident.

DECISIO PRIMA.

Late agitur de alienatione rerum Ecclesiæ. De constitutione Urbani 8. Super his alienationibus sermo est; & de omnibus in materia copiose videbis, ac de assensu Pontificis præsumendo.

SUMMARIUM.

Hæc decisio habet doctrinas excellentes, & valde controversas. Diverse in hoc processu fuerunt Sententiæ, judicia sua emendarunt Patres Lusitani disertissimi. Quilibet numerus copiosus clauditur materiis; & non est animus de his texere Summariū; pro Summario enim volo omnia legas; præcipue quando de alienatione rerum Ecclesiæ habeas controversiam. Quando dubites: Utrum Extravag. Ambitiose fuerit recepta in his regnis? De Constitutione Urbani 8. De prescriptione quadragenaria, & an equiparetur immemoriali in omnibus, & per omnia Contra quos fuerit illa Constitutio Urbana specialiter promulgata? Utrum procedat in contractibus utilibus Ecclesiæ, vel solum in damnosis? Quando beneplacitum Apostolicum in materia subiecta sit præsumendum: Hæc, & alia plura usque ad n. 19. lege, & perlege; digna enim decisio est, que semper in memoria sit.

Sentença do Corregedor.

Vistos estes auttos, libello das AA. a Priorisa, e mais Religiosas do Santissimo Sacramento desta Cidade, contrariedade do R. Jozê Cyabra de Freitas, prova, e documentos juntos, por parte das AA. se mostra, que sendo o

seu Mosteiro Senhor, e possuidor de dois casaes com suas pertenças chamado hum o monte dos coelhos, e outro das figueiras, situados entre Salvaterra, e Benavente, os deraõ suas antecessoras de emprezamento em vida de tres pessoas em 11. de Outubro do anno de 1665. a Pedro Cyabra de Freitas, e a Pedro Gomes Rico com as penções declaradas em seu libello, como se vê das escrituras fol. e fol. Allega-se que nestes contratos não tivera o Mosteiro utilidade, antes grande detrimento; por serem as penções mui tenues a respeito dos muitos fructos, que produzem os casaes; e sobre tudo para se emphiteuticarem, não houvera consentimento Apostolico; nem se devia presumir, sem embargo da diuturnidade dos contratos, por serem para isso necessarios cem annos; além de que contra o lapso do tempo compete às AA. a restituição que imploraõ, e assim foraõ nullos os emprazamentos. Mostra-se que o R. está possuindo os dittos casaes, sem ter outro titulo; pelo que deve ser obrigado a largalos a o Mosteiro das AA. com os fructos, não só do tempo, que os possui, mas tambem os que perceberaõ seu Pay, e Irmão, possuidor que foraõ delles, como seu herdeiro. Defen-dese o R. com o deduzido na sua contrariedade. Oque tudo visto, com o mais dos auttos, disposição de direito neste caso, conforme ao qual, ainda que para se alhearem os bens ecclesiasticos, quaes são os de que se trata, por via de emprazamento; seja necessaria auctoridade apostolica, e constar serem as alheações uteis aos senhores, e sem isso sejaõ os contratos nullos, como se practica neste Reyno, com tudo tendo os taes contratos observancia por espaço

de quarenta annos, se presume não só a utilidade, mas também o contentimento Apollolico, por ser esta solemnidade extrinseca, mayormente quando nos instrumentos dos contratos se não acha clausula, que exclua a ditta presumpção: pelo que mostrando-se por petição do R. que por si, e seus antecessores ha muitos mais annos estaõ de posse dos casaes, de que se trata por virtude dos enpramentos, que as Antecessoras uos AA. lhes físerão, concorrendo-lhes sempre com as penções mencionadas, que se recebiaõ sem contradicção, deve presumirse, que o seu convento teve utilidade naquelles contratos, e que para se celebrarem houve contentimento Apollolico; pois ainda que se não ache inserto nos instrumentos delles, da sua inspecção se não prova, que separadamente não interveyo, e assim não fica tendo lugar a reivindicacão intentada; por tanto absolvo ao R. do pedido no libello das AA. que pagaraõ as custas dos auttos: Lisboa 5. de Fevereiro de 1713. *Francisco de Almeyda de Britto.*

- 2 Fuit pro parte Monialium gravamen interpositum ad Senatum, & sententia in illo revocata per vota sequentia quorum.

Primum.

- 3 **S**umus in fatis trita decisione Extravag. *Ambitiosæ*, de rebus *Ecclesie non alienandis*, & ne tempus multis aliis processibus non fatis adæquatum minus apte impendamus, sic per multa, quæ eleganti calamo adscripta sese offerunt a doctis Advocatis, in hoc jurgio, pertransimus; pergimus enim ad punctum, in quo consistit cardo rei, nostro videri; & oh utinam veritatis scopum, quæ in

paucis consistit, colimemus!

De Paulina prohibitione in prædicta Extravaganti *Ambitiosæ* non datur hæsitare, qua cavetur, ne bona Ecclesie, & Monasteriorum, inconsulto Romano Pontifice alienentur; & in contrarium ditractiones irritæ discernuntur. Meritissimus Curialis Præles de hoc non dubitavit in hypothese præfenti, sed doctissime recurrit ad temporis diuturnitatem ultra quadragenariam, quam dicit validam ad inducendam præsumptionem, quod sanctæ sedis Apostolicæ de licentia fuisset facta emphiteuticatio, de qua agitur; licet enim de ista licentia in instrumento non constet, bene poterat, prout considerat, existere separatim, & ex longa annorum serie decursa præsumi veniebat extitisse. Parcat tanti Domini authoritas; non se altius mihi evolare est datum: Plane licentia sedis Apostolicæ in his terminis est de forma requisita a lege in Extravagant, supradicta; & forma non potest per æquipollens adimpleri: *L. qui per salut. ff. de jurjur. l. 3. §. fin. cum duob. seqq. ff. eod.*: ergo licet præsumptio æquiparetur Scripturæ: *L. quicumque cod. de apoch. publicis lib. 10.* non sufficit ut peræquipollens satisfactum sit legis formæ, quæ ad unguem veniebat observanda: *L. non dubium cod. de leg. l. si Prat. ff. de transact.*; & notum est, quod quasi tale non est tale. Ulterius: non entis, & non apparentis idem est iudicium: quomodo ergo venit præsumendum quod extitisset quod non apparet ex actis, & præcise, ut haberetur pro existente, debebat apparere? Et si validior præsumptio tollit aliam minus validam, longe validior est præsumptio non facti, quod non probatur factum, quam facti præsumpti, quando non præsumuntur

tur facta, nisi probentur: *L. asseveratio cod. de non numerata pecun. cap. Cum Joannes §. ver. de fide instrum.* Nec proficit temporis lapsus longinqui; aut præscriptio; quia præscriptio etiam longissimi temporis cum mala fide non procedit de jure canonico, cui standum est in materia peccati: DD. in *L. sequitur §. si viam ff. de usucap.* & licet titulus minus justus det materiam præscribendi, hoc intelligitur, si error est in facto, non ita quando error est in jure, *Anch. conf. 443. n. 18.* prout in isto casu, ubi legalis est prohibitio, & de licentiæ defectu evidenter constabat ex documento retento; quia ubicumque quis vult fraudare præscriptionem suam super titulo, qui titulus repugnat præscriptioni ex ejus lectura, nunquam habet locum præscriptio, quantocumque tempore duraverit; quia necessario est in mala fide ex lectura tituli: *Tusch. pract. lit. p. c. 521. n. 35.* ex quibus Meritissimi Præsidis sententiæ assentiri non possum, & eam judico revocandam. Ulis. 9. Sept. 1715. Saa.

Secundum votum.

5 **P**ost Sententiam, per quam virtute Bullæ Pontificiæ, supplicantium monasterio contentionis prædia sunt unita, bona esse ecclesiastica dubitari jam non potest, ex doctrina *Gamæ d. ultim. n. 4. in fin.* quem laudat *Macedo d. 113. n. 4. Rebuffus in prax. benef. tit. de unione n. 49. & sequentibus, Sabelli cum aliis in summa diverj. §. unio n. 7.* ac ita fatendum est, quod ut in emphiteusim darentur, & causæ, & solemnitates a canonico jure requisitæ intervenire debebant; quæ recensentur apud *Castill. de usufruct. c. 54. a n. 10. Hermosillam ad l. 15.*

tit. 5. p. 5. glossa l. ex n. 24. Farriam ad Cov. var. lib. 2. cap. 17. a n. 2. Utrum intervenissent, vel ex observantia temporis longissimi eorum interventus præsumendus sit? Tota est quæstio; & quia admissa etiam opinione tenentium, quod decreta Extravag. *ambitios. de rebus ecclesiæ non alien;* nec sacre congregationis concilii sub Urbano Pontifice nominis octavo, res immobiles ecclesiæ alienare non impediunt absque summi Præsulis consensu, dummodo in alienationibus communis juris requisita observentur, ut cum *Navarro, Molina, Rebello, Fragojo,* & aliis defendit *Pinheiro de censu disput. l. sect. 5. §. 1. a n. 47.* necessario probandæ a Reo erant justæ emphiteuticationum causæ, & prædictæ solemnitates; ad præsumptionem recurrit Pontificii consensûs, qui easdem solemnitates supplet, & obtentus intelligitur non nullorum in sententia post triginta annos Doctores apud eundem *Hermosill. n. 85. & 86. & coram Altimario de nullitate contract. rubric. l. p. 5. q. 43. sect. l. n. 208.* Sed ejusmodi præsumptione admissa, de causa adhuc inquirendum superest; hæc enim per assensum Pontificium justa non fit, neque tempore longissimo præsumenda est, quin imo si non constet, alienationes erunt nullæ, non obstante dicto consensu: *Redoan. de rebus eccles. non alien. q. 22. n. 71. & 72. & q. 30. n. 11. Fontanel. de pact. nuptial. claus. 4. glos. 12. n. 19. & 20. ubi n. 21.* id limitat casu, quo consensus cum cognitione causæ, & audita parte præstetur: *Hermosilla eos, aliosque referens in citata glos. l. leg. 15. n. 86.* Perquisitis igitur earundem emphiteuticationum causis, nullam utilem invenimus, attento etiam contractus tempore, ut advertunt lau-

dati per *Hermosillam supra n. 31.*
 & 32. nam prædia inculta, aut
 dumosa non erant, vel talia esse
 non probatur; & plus commodi
 monasterio afferre poterant, re-
 tento utili dominio, quam in em-
 phiteusis concessa; quapropter ex
 defectu causæ irritos contractus ju-
 dicarem, condemnato supplican-
 tium adversario ad prædiorum res-
 titutionem cum fructibus a con-
 testatione litis per notata a *Vel-
 la dissertat. 38. n. 97; & seqq.*
Ulys. 30. Novemb. 1715.

Tavares.

Tertium votum.

6 CUM alienatio rerum Ecclesiæ,
 quales istius contentions sunt,
 uti bene, & de more advertit sa-
 pientissimus secundus Dominus in
 suo doctissimo suffragio in princi-
 pio cum *Gama, Maced. Rebuff;*
 & *Sabel;* omni sit jure prohibita,
 de jure Cæsar, in *auth. hoc jus por-
 rectum cod. de Sacrosanct. Eccles.*
de jure canon. in toto tit. de rebus
eccles. non alien; quia humanæ
 conventioni Ecclesiæ nullatenus sub-
 jectæ sunt, ut notat *Afflict. d. 17.*
n. 1. & ibi Cæsar Ursil. Idcirco qui
 in contractu alienationis rerum Ec-
 clesiæ se fundat, non solum debet
 eum contractum probare, ut de-
 clarat *Bellamer. in cons. 33. col.*
13. in fin. v. quoad secundam diffi-
cultatem, Rebuff. in tract. alien.
rer. eccles. n. 10. ad fin, & alii;
 sed ne corruat; aut valeat contra-
 ctus, duo debet conjunctim pro-
 bare, solemne scilicet illud a jure
 requisitum, & necessitatem, aut
 utilitatem Ecclesiæ, ut pro verio-
 ri, & communiori opinione ex *tx.*
in Clem. 1. de rebus eccles. non a-
lien; & aliis tenet Mascard. de
probat. c. 75. a n. 1. ubi plures lau-
dat. Fontanel. de pact. nupt. claus.
4. glos. 13. n. 8. & 9. Molin. de jus-

tit, & jur. tract. 2. disput. 468. n.
15. Hermosill. ad l. 15. glos. 1. tit.
5. p. 5. a n. 20. Et est receptissi-
 mum, quod hæc duo, solemnitas,
 & causa copulative in tali aliena-
 tione requirantur, ut ex pluribus,
 quos ibi laudat *n. 21. Boss tom. 3.*
moral. tit. de alienat. honorum §. 3.
n. 44. & apertius colligitur ex Ex-
travag. Ambrosios. de rebus Eccles.
non alien; quia licet non sine du-
 bio transeat, an in usu sit, ut per
 DD. quos cumulat *Hermosill. supra*
n. 96. & alios; attamen quoad a-
 nullationem alienationis ultra trien-
 nium in hoc regno contraria opi-
 nio est receptior, ut ibi ex mul-
 tis in *v. ex quibus; Gam. d. 290.*
n. 2. Percir. d. 95. n. 9. August. Bar-
bos de potest. episcop. p. 3. allegat.
45. n. 49. ad fin.

Videamus nunc, si aliquid ex
 his deficit in concessione nostræ
 emphiteusis, quæ appellatione a-
 lienationis venit, ut aperta jura
 sunt in *auth. de non alien;* & *per-*
mut. rebus eccles. §. non igitur v.
alienationis autem, Fontanel. de
pact. nupt. d. claus. 4. glos. 13. n.
1. & 4. & alii. Aut si non omne est
 completum, uti jura requirunt,
 ut negotium tanti ponderis grata
 Deo justitia deliberemus.

8 Certe Papalis consensus deest,
 qui necessarius fit ex dicta *Paulina*
Ambrosiosa; ut ita sentiunt *Tambu-*
rin; Less. Laym; hanc affirman-
 tes tutiorem esse sententiam, &
 practicabilem in Curia: *Quaranta.*
& Bonacina relati a Pinheiro de cen-
su disp. l. sect. 5. §. 1. n. 46. Boss.
tom. 3. moral. tit. 18. de alienat.
honor. eccles. §. 2. a n. 40. & §. 6.
n. 292. Gales in commentar. ad cons-
tit. Urbani 8. n. 138. & alii, etiam
 in Regularibus, tum ex dicta *Con-*
stit; quam ex vi dictæ *Paulin. Cyar-*
cin. for. lib. 1. c. 105. n. 119. August.
Barbos. de jure eccles; dictam cons-
tit. transcribens lib. 3. cap. 30.
num. 15.

9 Deinde visis testibus, documentisque in actis adhibitis, utilitas Monasterii AA. a jure requisita tempore emphiteuticæ ionis, quod scilicet res in emphiteusim concessæ pius incommodi, quam utilitatis attulissent, vel quod bona essent aquosa, sylvosa, sterilia, inundata, & infructuosa, ut cum aliis tenet *Hermosilla ad d. l. 15. n. 29. 30. & 31* minime a R. probetur, ut illi incumberebat, & quod manifesta fuisset Monasterii utilitas, ex qua patenter melius, & locupletius factum fuit, ut ex multis *August. Barbof. d. lib. 3. cap. 30. n. 15. & 17.* quia R. alienationem rerum Ecclesiæ defendit, in qua AA. habent regulam pro se, uti perbene *Fontanel. supra n. 6. 7. 8. & 9.* Contrarium immo ex actis patet. Succumbat ergo R. solvatque fructus a contestatione litis ex allegato *Vela.*

10 Nec obstat dicere res Ecclesiæ posse in emphiteusim libere concedi, aliqua interveniente ex dictis causis cum antiqui juris solemnitatibus, alio S. Præfulis consensu minime requisito, ut tradunt *Cald. de renovat. emphiteus. q. 15. n. 15. & 16. Pereir. d. 22. n. 8. cum seqq. Pinheir. de censu 1. p. disput. 1. sect. 5. §. 1. n. 49.* Et quod ex temporis diuturnitate spatium 30. au 40. annorum semper præsumi debebat, quando foret necesse intervenisse, ut est multorum de mente.

11 Quia respondetur facillime, quod etiam dato, Papalem consensum non fore necessarium, posseque ex dictis præsumi, si de eo cogitare oportet, semper R. prædictam alienationis causam erat adstrictus probare, quod nullatenus fecit, nec ex præsumpto Apostolico beneplacito, licet ceteræ suppleantur solemnitates, alienationum causæ suppleantur, sicut nec ali-

quo quantumvis longiori temporis cursu interfuisse præsumuntur, cum id foret justificationem, & substantiam tituli præsumere: cum pluribus *Fontanel. d. claus. 4. glos. 13. p. 1. n. 19. 20. & 21. & post eum Hermosilla ad d. l. 15. glos. 1. n. 85. & 86. Gales. in commentar. ad d. constitut. notabil. 14. n. 145.* Ultra quod omne sublatum mihi dubium est per Bullam Urbani 8. in *Bullar. nov. Constit. 157.* ex DD. quos laudat *Altimar de nullitate contractus tom. 7. rubr. 1. p. 5. q. 43. n. 232. & 233.* ubi etiam quod non officit præscriptio, si non est centenaria, & post eum *Gales. supra notabili 3. a n. 39.* Hæc est mens mea. Uis. 15. Junii anno 1716.

Oliveira.

Sic fuit revocata sententia, scriba Henrico Soares Ribeiro. Postea tamen in melius reformata per vota sequentia, quorum primum lege.

Votum prim.

IN alienatione rerum Ecclesiæ ¹² copulative requiruntur solemnitas, & causa: *cap. 1. de reb. eccles. non alien. in 6. Rota d. 300. n. 1. auth. hoc jus porrectum cod. de Sacros. eccles. Fagnan. ad teux. in cap. nulli de rebus eccles. n. 7. Barbof. de univers. jure eccles. lib. 3. cap. 30. n. 12.* Quoad solemnitatem pertinet, licentia sanctæ sedis Apostolicæ, quæ intervenire debebat in emphiteusi non solita emphiteuticari: Extravag. ambitios. de rebus Ecclesiæ non alien: quoad causam, inter alia requiritur utilitas Ecclesiæ; & quod utilitas sit evidens, & plus recipiat, quam demittat Ecclesia in contractu peragendum: *August. Barbof. de jure eccles. d. lib. 3. cap. 30. a n. 15. & vot. 3. n. 21.* adeo ut prædicta utilitas probanda sit; non enim

luffi.

sufficit alienantis assertio: *Bartol. in l. si fact. ff. castr. pecul. Roland. conf. 15. n. 9. lib. 1. Caroc. d. 52. n. 4. August. Barbof. d. cap. 30. n. 15. & vot. 30. n. 21.*

- 13 Plane: in hypothefi, de qua agitur, invenimus, quod maiori censu emphiteuticatio præposita fuit acta, quam mercede locatio a D. Cosma, earum rerum, iisdem circiter annis peracta; & ita patet, si attendantur instrumenta utriusque contractus; & a D. Cosma in Monasterium aciricum pertransivit dominium rerum istarum. Vitis itaque instrumentis fol. & fol. ex quibus differens de mercede locatæ ad centum emphiteutis fit augmentum, venit considerandum, quod maior utilitas provenit ex emphiteuticatione cum pensione certa, quam recipiebatur ex cultura agrorum cum incertitudine fructuum propter laborem, & dispendium, & temporis inconstantiam cum mille aliis incommodis antequam in horreum recondantur messes, & in pecuniam redigantur, & si hæc consideratio diminuit valorem rei; ita pariter considerandum pro emphiteusi in censu certo, & uniformi, in laudemis, & intrantiis adventitiis, nullo fabricæ dispendio, nullo labore collectis, & absque meliorationibus comparatis; quæ omnia utilitatem important, & valorem adaugent ipsius contractus emphiteuticantibus: *Castr. in prax. lib. 4. p. 2 n. 93. & 37. Vaz alleg. 79. n. 8. Salgad. in laberintho p. 3. cap. 11. Nigr. 4. p. cap. 159. Menoch. conf. 1021. n. 5. gam. d. 37. num. 3.*

- 14 Quoad licentiam Apostolicam non patet ex instrumentis contractus, de illius concessione, & interventu; sed cum posset ex alio instrumento constare, & necessario diverso esset instrumento monst-

da concessio, & ultra sexaginta effluxissent anni, antequam controverteretur, venit præsumenda, *Gam. d. 49. n. 3. et d. 83. n. 1. & d. 332. n. 2. Phæb. d. 82. n. 35. Mascard. c. 75. n. 14. Surd. conf. 28. n. 15. Fontanel. de pact. nupt. claus. 4. glos. 13. p. 4. n. 14:* accedit receptio pensionum, & repetita tituli concessio per renovationem, & venit præsumenda non solum ratificatio, sed probanda, argumento textus *in l. pro hærede §. Papinianus in fin. ff. de acquir. hered;* ut post *Cravet, Roman. & alios tenet Ciriac. contr. 441. n. 34.* Unde reus, & ejus antecessores præscripserunt adversus monasterium dominium utile, & jus emphiteuticum cum prædictis emphiteuticationis, & ratificationis titulis, longævaque sexagenaria possessione, cum adversus Monasterium sufficeret quadragenaria cum titulo: *Cald. de renovat. q. 15. n. 16. Mart. de jurisdic. p. 4. ant. 1. c. 48. Alex. Trentacing. var. resolut. lib. 2. tit. de in integr. restituti one resol. 1. p. 160. Odo. d. Cald. de errorib. pragmat. lib. 4. c. 5. 6. & 7. cov. in regula possessor p. 2. §. 2. n. 3. Barbof. in auth. quas actiones n. 3. cod. de Sacrosanct. eccles. Phæb. d. 82. n. 4.*

Obstare tamen videtur fortiter ad supradicta, excludens præsumptionem longissimi temporis in materia alienationis bonorum ecclesiæ, dummodo non sit centum annorum, constitutio Urbani 8. edita anno 1641. per quam sublatum fuit beneficium præsumptionis illud longissimi temporis, & solum admissa centenaria completa, ut testatur *Cardin. de Luc. p. 3. de alienat. disc. 1. lib. 7. n. 94. Blas. Altim. de nullitate contract. rubric. 1. p. 5. q. 43. n. 232.* Sed ultraquam hoc non ad alienationes privatas fuit dispositum, sed adversus

sus Principes, & potentes, ut ipse de Luca audisse se deponit a pluribus, qui in ea edenda constitutione participationem habuerunt, & ad jura Romanæ ecclesiæ tendere videretur. Cum tamen Rota ad alias ecclesias extendisset constitutionem prædictam; prout recognoscit idem de Luca, restat videre, an nostram excludat considerationem in hac materia pro sexagenaria, ut diximus?

16 Et quod non excludat, videtur consentaneum; quia ultraquam centenaria præscriptio est propria ecclesiæ Romanæ: *Barbos*; qui multos refert in *auth. quas actiones cod. de Episcop. & cleric. n. 5.* extensio ex maiori parte rationis non conceditur in correctoriis, prout notat idem *Barbos. ibidem n. 8.* & talis constitutio est correctoria juris ordinarii quadragenariam admittentis, & non venit extendenda. Deinde: *Altimarius, ubi supra, n. 238.* recognoscit, & affirmat dictam constitutionem non comprehendere universum Orbem, & quod non habet locum in regno Poloniæ; nec nobis datum fuit invenire, quod in nostra Lusitania acceptationem, & executionem habuisset, nec nostri, quos vidi, de ea loquuntur.

17 Unde meo reformato iudicio, sententiam, quam protulimus pariter reformandam dicens, & confirmato placito sapientissimi, ac semper venerandi Collegæ, qui meliori fruitur ævo; nec R. cum Marone lugeat de labore, & sumptibus, impensis, aliis, & non sibi frugiferis, dicendo. Sic vos non vobis melificatis apes. Sic vos non vobis velera fertis oves. *Ulf. occid. 1. Aprilis 1718.*

Saa.

Votum secundum.

Constitutio Urbani 8. de qua 18
Late *Galesius in tractat. de restit. in integr. peculiariter*, & ex professo egit, in Ecclesiæ præjudicialibus, non in utilibus locum habet, ut advertit idem *Galesius n. 44. Pacionius allegat 133. n. 12. Panimolli d. 60. a n. 39.* Unde si constet, quod præjudicialis non fuit alienatio Ecclesiæ, dicta Constitutio non procedit, & subintrat eorum opinio, qui docuerunt beneplacitum Apostolicum triginta annorum cursu præsumi, ut probavi ex *Hermosilla, & Altimario* in suffragio primo, ubi causam tantummodo defecisse dixi. Sed nunc per excipientem probatam esse invenio, & quod emphiteuticatio nullum attulit Monasterio præjudicium; quin immo utilitatem contulit, stante maxime *Ord. reg. lib. 2. tit. 18. §. 1.* quæ licet permiserit, quod ecclesiis stabilia pro anniversariis relinquuntur, inde non sequitur ea posse retinere in perpetuum, ut voluit *Oliva de foro eccles. 1. p. 9. 28. n. 68. & 69.* contrarium enim verius existimo, & quod elapso tempore ab ipsa lege præscripto, dicta bona tenentur demittere per notata a *Gabriele Pereira de manu Regia in concordis n. 94. 202. 213. & 260.* Neque sibi adversatur *cap. mihi 64. n. 19.* ut Monialium inquit Patronus; nam ibi retentionem ultra annum, & diem non concedit, sed acquisitionem in forma concordie, scilicet ad dimittendum: bene *Portug. de donat. Reg. p. 2. cap. 43. n. 54. & n. 77.* Ex quo fuit solemnitatibus opus non esse, ut ultra *Barbos. & Peg.* ab ipsisque laudatos *ad d. §. 1. & ad §. 7.* docuit *Altimarius ad Rovitum cons. tom. 3. obs. 53. n. 22.* Propterea cum præcedente

cedente Domino Sapiientissimo con-
venio: Ulis. or. 14. Julii 1718.

Tavares.

Votum tertium.

- 19 Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio. Hoc a Sapiientissimis Dominis docte, & erudite datum rem adeo claram constituit, ut alio non indiget, & solum in obsequium veritatis eidem me subscribo. Ulis. Occid. 18. Septemb. 1718.

Cliveira.

Fuit postea petita revisio, quam ipse ego impugnavi, & tandem renegata unanimiter.

DECISIO SECUNDA.

Ex facto narrato illico, & in principio, illius materiam, & decisionis substantiam collige. Anter: Qualis actio, & an aliqua mihi competat quando meus procurator rem vendidit meam, quin hoc exprimeret in actu venditionis? An in in tertium.

SUMMARIUM

- 1 Proponitur factum, quod in illa vide, & nota.
- 2 Mandatum extrajudiciale sufficienter presumptionibus probari hic contenditur.
- 3 Qui virtute mandati contractum celebrata, non sibi, sed mandatario acquirit, licet scriptura celebretur sine qualitate procuratoris; & sic nomine proprio.
- 4 Idem probatur.
- 5 Pretium succedit loco rei.
- 6 Actio subsidiaria in his terminis exponitur ad repetitionem; & tu vide.
- 7 Quamvis actio regulariter non acquiratur tertio, limitatur hoc

in stipulatione super re mea; & sufficit ad hoc mandatum tacitum.

- 8 Contenditur mandatum non probari presumptionibus; quia est factum, & res extrinseca.
- 9 Venditio censetur celebrata nomine proprio: Quilibet actus in dubio presumitur celebratus nomine proprio. Qui cum uno contrahit, fortassis non velit cum alio contrahere.
- 10 Actiones sunt solum reciproce in his terminis inter contrahentes.
- 11 Vide, & collige ex facto.
- 12 Quamvis nobis actio per nos ipsos procuratores acquiratur, non habet hoc locum, quando de mandato non consistat.
- 13 Per liberam personam nobis actiones directe acquiri non possunt.
- 14 Mandatum requirit consensum utriusque partis: Inter absentes solum per nuntium, & epistolam contrahitur: Mandatum debet esse acceptatum, & susceptum.
- 15 Prætoris Sententia.
- 16 Votum primum in Senatu contra Prætoris sententiam.
17. 18. 19. Proficitur. Omnia diligenter notabis.
- 20 Votum secundum pro Sententia Prætoris.
- 21 Etiam tertium.
- 22 Juramentum calumnie requiritur in forma legis: Ad jurandum requiritur mandatum specialissimum, & debet facere expressam mentionem cause in judicio ventilanda.
- 23 Quando ob hoc causa non retardetur, hic vide: Laudatur D. D. Ignatius de Almeyda Maya.

F Actum, a quo præfens decisio fuit oriunda nostro idiomate propositum sic se habet: Nicolao Joannzoch Veneziano, e que costumava

mava negociar para varias partes de Europa, remeteo dois espelhos de grande preço da Cidade de Veneza, para esta de Lisboa, a João Artuzazo, e depois do referido lhe ordenou que os entregasse a Lourenço Cortinovi: Este os recebeu do Artuzazo por conta do Joanizoch, e para os vender como deste, e lhe entregar o seu producto; e disto deu recibo ao Artuzazo, o qual se juntava nos auttos traduzido em Portuguez, da Lingua Italiana. Depois do referido vendeo o Cortinovi os espelhos por huma grande quantia a Nicolao Neri, e lhe facultou espera do dinheiro, mediante cujo tempo morreo o tal Cortinovi, e sendo a este credor Faustino Lopes, e alcançando sentença contra seus herdeiros, succedeo hir fazer penhora no dinheiro, que estava na mão de Nicolao Neri, e finalmente o cobrou. Acrescia, que quando o Cortinovi vendeo, não declarou ao Neri de quem eraõ os espelhos, mas como seus; e assim em todos estes actos não constava do dominio do Veneziano, que os remeteo, o qual tanto que soube ser falecido o Cortinovi, e de todo o referido certificado, veyo ao juizo do Conservador dos Italianos, dizendo que aquelle dinheiro era producto dos seus espelhos, e que se fora presente, e sabedor daquella execução do Faustino viria com embargos de terceiro senhor, e possuidor; pois a sua fazenda, ou o seu dinheiro subrogado não estava obrigado a dividas alheyas, e que como não fora sabedor, quera repetir a dita quantia, que notoriamente lhe pertencia.

Contestata fuit per negationem a me lis pro parte Faustini, & tandem deventum est ad merita, & allegationes; ubi pro parte Joanizoch acriter insurgebat ejus Advocatus, dicendo quod Cortinovi

in illo actu venditionis fuerat merus procurator sui constituentis, cujus mandatum extrajudiciale sufficienter poterat probari presumptionibus, ad quod allegabat Card. de Luc. de judic. disc. 6. n. 5. alter. de Luc. ad Golin. de procurat. p. 3. cap. 3. n. 9. Vell. dissert. 38. an. 43. Altim. tom. 5. denullit. q. 31. n. 105.

Atqui quoties aliquis virtute mandati contractum celebrat; non sibi, sed mandatario acquirit, & hoc licet Scriptura celebretur fine qualitate procuratoris, & obligatio sit isti expressa celebranti, ut est tex. in l. 4. §. unde queri potest ff. de manumis; l. qui in alen. §. isqui putabat ff. de acquir. hered. 1. pignor. §. fin. ff. de usucap. Est Bartoli doctrina in d. §. si is qui putabat. Nogueirol. alleg. 20. n. 36. ibid. secundus casus sit, quando contractus, aut mandatum speciale ad emendum officium, seu feudum certum precessit, tunc enim specificatio rei operatur, ut ejus dominium constituenti acquiratur; eo ipso quod Procurator emit; etiam si nomen suum proprium adscribat. ergo poterat repetere Joanizoch illam pecuniam.

Atque idem probatur a Vell. dissert. 38. sub n. 25. ibid. Quod si precedat mandatum alicujus de aliquo faciendo, & tu facias postea, licet non exprimas te facere nomine illius, tamen presumitur quod nomine illius feceris. Late Golin. de procurat. p. 5. cap. 1.

Et illud mandatum ad talem venditionem fuerat speciale, & cum Joanizoch esset dominus speculorum, pretium succedit loco rei: l. venditor ex ff. de pet. hered.

Et dicebat prædictus Advocatus, quod quamvis sine cessione Cortinovi actio non competeret Joanizoch, sufficiebat, quod jam non existeret Cortinovi, & decessisset, tunc enim dabatur subsidiaria ad repetitionem

tionem prædictæ pecuniæ ex *tex. in l. damni. 18. ff. §. fin. ff. de damno infect. l. 5. ff. de præst. stipulat. l. 1. in. fin. & l. 2. ff. de instit. a & Cost. de remed. subsid. remed. 91. per tot. cum plurimis Olea de cess. juris tit. 4. q. 9. n. 5. ibid. Quæ licet ita se habeant, in aliquibus tamen casibus ex contractu procuratoris, institoris, vel negotiorum gestoris utilis actio citra cessionem nobis competit. Primo, quando Procurator, Institor, vel negotiorum gestor, aut abesset, vel decessisset, aliter que domino consultum esse non potest.*

7 Et quamvis actio regulariter non acquiratur tertio, limitatur hoc in stipulatione super re mea. *Mantic. de tacit. & ambig. convent. lib. 14. tit. 28. n. 38.* & vel mandatum tacitum sufficiebat: *Grat. for. cap. 68. n. 20. Amator resolut. 7. n. 13.* Hoc pro parte actoris eleganter dicta fuere ab ejus Advocato Joseph Lopes Pereira viro erudito.

8 Ego autem mandatum præsumptionibus dicebam non probari: *Mascard. de probat. tom. 2. concl. 1007. n. 8. Dec. conf. 43. n. 2. Mantic. de tacit. lib. 7. tit. 4. n. Capol. conf. 26. n. 6. cum infinitis Alben. conf. 67. n. 10.* quia mandatum est factum, & res extrinseca, quæ absolute non præsumuntur: *l. in bello §. fact. ff. de captiv. & post limin. revers. DD. in l. sciendum ff. de verb. oblig. Cremen. singul. 130. Boer. d. 281.*

9 Hinc sequitur Cortinovi non vendidisse specula Nicolao utpote mandatarium, quia non constando de hoc in actu venditionis, legitime sequitur venditionem esse celebratam nomine proprio Cortinovi: *tex. in. l. 2. §. sed quod de tutor. v. & siquid. ff. judic. solv. quilibet enim actus in dubio præsumitur celebratus nomine proprio: Cald. de empt. & vendit. cap. 7. Crot.*

in l. 1. §. nuntiat. tit. denovi oper. nuntiat. n. 39. & ibi. fas. n. 4. pulchre Menoch. de prof. lib. 3. p. 39. n. 18.

Ex quo Nicolaus (tene casum) 10 non habebat actionem contra Joannioch ad tradendum; neque iste contra Nicolaum ad pecuniam dandam; reciprocarum enim mansere actiones inter duo contrahentes Nicolaum, & Cortinovi; *ex L. si. Julian. §. 1. ff. ad Maced. Alciat. reg. 2. p. 24. n. 5.* neque Nicolaus, qui cum Cortinovi contraxit, forsitan cum altero contrahere vellet: *Menoch. de præf. lib. 50. p. 49. n. 16.*

Solum ergo in his terminis Joannioch restabat actio intentanda 11 contra Cortinovi: *l. gener. §. fin. ff. de usu cap. obligans eum ad cendum, si negotium esset re integra: Jacob. in prax. fol. 88. cal. 4.* aut dicebam habere posse actionem contra Reum, aut Nicolaum emptorem speculorum, si Cortinovi decessisset sine hæredibus: *Alex. vol. 1. conf. 58.*

Et quamvis actio nobis bene per nostros procuratores acquiratur, 12 hoc non habet locum, quando in actu de mandato non constat: *Cald. ubi supra n. 25. & n. 24. ibid. Aut quem libet alium tertium, adversus quos nulla domino competit actio.*

Neque per liberam personam actiones nobis directe acquiri possunt: 13 *l. stip. ista §. alter. ff. de verb. obligat. quibus terminis quamvis de mandato constaret, succurri non poterat author: Cald. ubi supra n. 3. & restabat videre, an Cortinovi sine hæredibus decessisset, ut subsidiaria actione provideretur: l. 1. & 2. ff. de instit. act.*

Dicebam ulterius, mandatum 14 requirere consensum ambarum partium *Mantic. de tacit. tom. 1. lib. 7. tit. 3. l. 1. in prio ff. mandat. & quod voluntas constituentis præcedat: l. si ver. §. post credit. ff. mandat & quod*

quod inter absentes solum per nuntium, & epistolam contrahitur: *Mantic; ubi supra n. 5.* neque sufficit quod ab alio quis fiat certus *l. consens. & ibi glos. & Bartol. n. 1. ff. de act. & obligat;* & mandatum debet esse ab utroque acceptatum, & susceptum, ut est *cap. licet de procurat. lib. 60.* consensus autem est copula duorum. His motus Prætor civilium causarum dedit hanc sententiam:

Sentença.

15 **V**istos estes autos libello de A. que o R. contrariou por negação: Prova dada, &c. o que tudo visto, e o mais, que delles consta, disposições de direito em tal caso, e como o A. não prova por modo algum; pois nem as testemunhas da sua inquirição, nem o escrito fol. concluem, que Lourenço Cortinovi vendera os espeihos como seu procurador, nem que interviera mandato algum special; termos em que segundo a resolução dos DD. daquelle contracto da venda não resulte ao A. acção proposta, nem dominio no dinheiro procedido delie, reputando-se feito nomine proprio simpliciter pelo dito Lourenço Cortinovi, por ser esta a presumpção de direito; por tanto o absolvo do pedido pelo Autor, a quem deixo direito reservado contra os herdeiros do dito Lourenço Cortinovi, ou para haver a sua divida na falta delles pela acção que lhe ficar competendo, e pague as custas: Lisboa Occid. 17. de Mayo de 1734.

Luiz Borges de Carvalho.

Fuit ab ista sententia gravamen interpositum; sed confirmata fuit, licet contra eam sit.

Votum sequens, & primum.

16 **P**arvulus processus non levem continet quæstionem, quam pro dignitate disputare præcepto occasio non finit. Faxit Dominus, tanta celeritas resolutionem errare non cogat, cum justitiæ nocere esse soleat.

Factum hypothesis sincere, ac sedulo ponderando in veritatis sensu (quem semper in animo habeo) mihi probantur specula supplicantis, præcedente mandato ad vendendum, quod præ se fert Chirographum fol. in originali fol. procuratoris nomine vendita fuisse ex juribus adductis per *Oleam de cess. jur. in addit ad textum. 4. l. 11. n. 23. & seq. Per. d. 40. n. 4. & seq. & d. 27. n. 6. v. nam. licet;* ideoque contrahendo super re domini (qualis probatur supplicans speculorum) utilem ei acquirit actionem ex bene ponderatis juribus per *Oleam tit. 4. q. 9. a n. 6. Cost. remed. subsid. 91. n. 7.*

Ex quo venit, quod Domino concurrente ad actionem pro pretio consequendo rei suæ venditæ per procuratorem, cum creditore ejusdem procuratoris, pro domino constituto stabit prælatio ex juribus a fortiori ponderatis per *Salgad in lab. p. 2. c. 20. a n. 20. cum seqq.*

19 Sic igitur in proposito, cum creditor procuratoris sine causa retineat pecuniam proveniente ex actione ad supplicantem pertinentem, quam avocare, & condicere valet; & sic censeo, docti alias Præsidis sententia reformata Ul. Occid. 30. Novemb. 1734.

Bacalhao.

Votum secundum.

20 **C**ontrarium mihi placet, nam dato quod actori sine cessione competeret utilis actio ex vendito ex contractu sui procuratoris, ut tenet *Olea* a sapientissimo sodali relatus *decis. tit. 4. q. 9. a n. 6.* hanc solum exercere potest contra Nicolaum emptorem, vel ejus hæredes; non verò contra Reum tertium possessorem, quo cum nec actor, nec ejus procurator aliquid contraxerunt; nam ex contractu emptionis sola nascitur actio personalis ex vendito ad petendum pretium emptori, vel ejus hæredibus *ex tex. in lact. 4. ff. de obligat. & act. §. omnium instit. de act. Olea d. tit. 4. q. 7. n. 4. Vella dis. 32. n. 18.* idcirco cum aggravatus sit possessor alio titulo judiciali sol; & nullum cum actore, vel ejus procuratore gessisset negotium super speculis controversis, eum absolvo, laudata docti Præsidis sententia. Ul. Or. 10. Decemb. 1734.

Almeyda.

Votum tertium.

21 **E**tiam judicatum laudo. Ul. Or. Dec. die 11. anno Domini 1734. *Correa.*

22 **F**uerat etiam in hoc processu a me petitum juramentum calumniæ in forma *Ord. lib. 3. tit. 43.* quo petito juravit ejus procurator: cum postea veniente ad me processu, vidi nullam potestatem dari in mandato (quod erat sermone Italo constructum in urbe Adriatica) ad jurandum. Hoc dixi, & quod ad jurandum requiratur mandatum specialissimum (agitur etenim de re magni momenti; atque hominis conscientia; quæ est supra omnia) *cap. ultim. de procurat. in 6. c. unic. 30. q. 1.* contine-

reque debet mandatum expressam mentionem causæ in judicio ventilandæ: *Joseph Ludovic. concl. 30. n. 29. Hirchovius centur. 3. commun. opin. c. 71. v. juramentum calumnia: Vasq. lib. 2. controu. c. 25. n. 16. & seq. Ord. d. tit. §. 3.*

Dixit tamen alter Advocatus, 23 quod cum pars non esset præsens, sed Venetiis; neque aliud daretur mandatum, causa retardari non poterat, ad quod allegavit §. 4. *prædictæ legis*; & secundum illam obtinuit, ac ita currere præcepit clarissimus Prætor, & Senator Ignatius de Almeyda, e Maya, cui Dominus vitam, & salutem dare in nostram utilitatem dignetur; dignus est enim, qui Nestoreos videat annos, sive ad scientiam attendas, qua cum a juvenili ætate famosus, seu velis mirari summam ipsius æquitatem, & virgam justitiæ inflexibilem.

DECISIO TERTIA.

Ex Summario colliges.

- 1 *Factum notabis.*
- 2 *Actio familia herciscunda longissimo tempore præscribitur.*
- 3 *Confessio est optima probatio, & supplet defectum scripturæ. Emphyteusis perpetua dividitur per æstimationem, & in uno incipitur. Si ad vitas, procedatur in forma Ord. lib. 4. tit. 97. §. cum partes supponunt emphyteusim esse, & Ecclesiasticam; & de natura dubitanti, recurrendum est ad juris præsumptionem: Præsumitur ergo talis emphyteusis ad vitas, & non perpetua.*
- 4 *Convenit hoc votum cum antecedenti, declarat tamen æstimationem fieri non habito respectu ad jus petendæ renovationis.*

NON est necessarium expone-
re hujus processus factum,
cum constet materia plenissime ex
votis subsequenter præclarissimo-
rum Senatorum resolventium super
Emphyteusim, & quomodo sit con-
ferenda docentium; ideo exara-
re tantum vota animo nobis est.

Votum primum

1 Partiones amicabili transactio-
ne factæ in scheda folio, de
qua in pendulo D. nullæ fuerunt
judicatæ per sententiam ejusdem
penduli fol. quæ in rem judica-
tam transivit, in qua causa citatus
cernitur appellatus fol. & virtu-
te illius decreti deventum fuit ad
novas judiciales partitiones de qui-
bus in actis, quas appellatus impug-
navit exceptionibus folio, tum
præscriptionis medio, tum etiam
dicendo prædium utpote Emphy-
teuticum, quo de agitur, non ca-
dere in prædictas partitiones; sed si-
bi pertinere percipuum; quia e-
jus parenti datum in dotem a defun-
cto, de cujus bonis partitiones fiunt.

2 Et dicendo quoad primum me-
dium licet verum sit, quod actio
familix heriscundæ saltem longis-
simo tempore præscribitur, perci-
pue si cohæredes pro illo tempore
possident bona pro diviso: *Ayr. de part. 2. p. q. 30. n. 110. ex re-
gul. tetx. in leg. sicut. c. de præ-
script. 30. l. 1. §. 1. c. Annal. except.
Valasc. de partit. cap. 38. an. 2.* imo
si ad præsumptionem recurratur suf-
ficere tempus 10. annorum dicunt
*Cardos. verbo Fratres n. 2. Gamadecis
320. n. 5.* attamen hæ doctrinæ non
sunt applicabiles in hypothese; fuit
enim decisum, & judicatum par-
titiones esse faciendas in pendulo D.
res autem judicata pro veritate ha-
betur, & jus facit juxta vulgaria.

3 Itaq; solum restat devenire ad se-
cundum medium, in quo stat tota

rei difficultas, & prius supposito,
quod de dote facta parenti appella-
ti non dubitatur, quia confessione
partis probatur in libello 6. contra-
rietatis articulo folio, suprente con-
fessione scripturam, si forte esset
necessaria, juxta *Ordinat. in 3. tit.
59. §. 3. Peg. Forens. cap. 1. §. 6.
n. 24. Valasc. de jure Emphyteutic.
q. 7. n. 31. Vaz. allegat. 72. n. 95.*
Totum dubium stat circa naturam
quam induit Emphyteusis de qua in
proposito; quia si est perpetua, ve-
nit per æstimationem dividenda,
& in uno debet capitari juxta *Or-
dinat. in 4. tit. 96. §. 23.* si ad vitas,
nullatenus, sed procedendum erat
in forma *Ordinat. in 4. tit. 97. §. 22.*
& præsupposito etiam, quod par-
tes non dubitant prædium conten-
tionis esse emphyteuticum, si ad ju-
ris præsumptionem in hoc casu du-
bio recurrere debemus, cum par-
tes supponant emphyteusim esse ec-
clesiasticam de bonis cujusdam mo-
nasterii, seu ecclesiæ necessario
præsumenda est ad vitas, non per-
petua, juxta communem distinctio-
nem DD. de qua *Gam. decis. 72.
n. 2. & decis. 276. n. 3. Pereir. de-
cis. 37. n. 11. Valasc. de jur. en-
phitet. q. 1. sub. n. 12. prope finem;
Peg. Forens. tom. 2. pag. 636. n.
185.* proindeq; emphyteusis hæc non
poterat venire in judicium familix
heriscundæ, ut per regiones dis-
tinctas dividatur, & ideo pertine-
bat præcipua dotata matri appel-
latæ: *Cald. de potest. eligendi libr.
§. cap. 12. n. 14. & ex ea ad illum,
ex Ordinat. in 4. tit. 36. §. 2.* quare
ego in hac parte judicis sententiam
confirmarem ne scilicet emphyteu-
sis veniat in partitiones dividenda,
cum appellato præcipua pertineat,
ea declaratione, quod cum in ea
censeatur parens ultima vita ex eo,
quod de titulo non constat: *Gam.
decis. 244. n. 3. & decis. 297. n. 3.
Valasc. loco supra;* & etiam appa-
reat

reat eam fuisse pleno jure in vita dotantis translata, de cujus bonis partitiones fiunt, eam pro valore ultimæ vitæ adducat in collationem appellatus, si ad partitiones venire voluerit ex *Ordinat. in 4. dicto tit. 97. §. 22. Cald. de nominat. q. 18. n. 90.* In cæteris manent partitiones firmæ, sic confirmato, & revocato judice: *Olyf. 16. Aug. ann. 1715. D.*

Tinoco.

Votum secundum.

4 **C**onvenio, & addo, quod emphyteusis æstimatio fiat nullo habito respectu ad jus petendæ renovationis, ut advertunt *Valasc. de partit. cap. 13. n. 132. Ægidius ad primam partem legis Ex hoc jure cap. ultim. n. 69. Carvalho ad caput Raynald. de testament. p. 4. n. 193. Barbof. ad ord. lib. 4. tit. 97. §. n. 6. Pater Pinbeyro de emphyteus disp. 7. sect. 2. §. 3. n. 38.* ubi rationem præstat. *Arouc. allegat. 26. n. 14. Ulyf. 1. sept. 1715. Tavares.*

Votum tertium.

Idem censeo, & cum declaratione injuncta a 2. Sapientissimo Domino. *Ulyf. 29. Novemb. v. 115. Rego.*

Acordão os do Dezembargo, &c. Bem julgado foy pelo Juiz dos Orphãos da Cidade de Ponte delgada da Ilha de S. Miguel: confirmão sua Sentença por alguns de seus fundamentos, e o mais dos autos, com declaração porèm que visto o praso, de que se trata ser Ecclesiastico, e como tal se presumir concedido em vidas, e ser nelle ultima vida o dotador Antonio da Costa Redovalho, querendo os segundos appellantes ser herdeiros do dotador, traraõ a collaçã o dito praso para

thes ser imputado no valor, que tinha ao tempo, em que foy dado em dote, estimando-se na terceira vida, em que se presume estava, sem se haver respeito ao direito, que os dotados tinhaõ para pedir a renovação no que haõ por declarada, e reformada a Sentença do dito Juiz, e paguem os primeiros appellantes as custas dos autos: Lisboa 5. de Dezembro de 1715.

DECISIO.

(Seu mavis arrestum) *Quarta. Quando articuli in libello positi deleri possint, hic declaratur. Numeri 4. Summario non egent.*

IN causa magni ponderis, scriba Emmanuele Camacho da Rocha in judicio Prætoris Curialis Civilium causarum formavit Advocatus libellum pro parte Emmanuelis da Costa Juzarte viri generosi, quem de præsentis in multis causis defendo. Post formatum voluit delere quosdam articulos ante litem contestatam; ita ut legi nullatenus possent; ac ita petivit: Prætor voluit audire alteram partem; pro qua dixit Franciscus da Motta, e Veiga, hoc non debere permitti; sua enim pars habebat jus in confessionibus factis in prædictis articulis, quibus juvari vellet; certum est enim de jure ex similibus confessionibus resultare plenam probationem contra scribentem; ut tritum supponimus. Pro hac parte nobilissimus stetit Prætor, Emmanuel da Costa Bonicho, a quo fuit gravamen interpositum ad Senatum.

Fundamentum gravaminis fuit; quia liberum est partibus suos emendare libellos, ab illis desistere, & alios de novo formare: detrudere de illis, augere, abraderere; & quidquid simile ante litem contestationem: *Barbof. ad. l. non. postest*

test videri 23. de judic. ex. n. 30. Immo etiam post litem contestatam, fieri hoc valet, si nempe fiat in continenti, ut plurimi fatentur DD. & tradit, ubi supra, idem *Barbosa*: favet resolutioni positæ in principio, quod possit emendari libellus, *Ord. in 3. tit. 20. §. 7. & alia lib. 1. tit. 48. §. 14.*

3 Et quamvis confessio in articulis facta constituat juridicam probationem in favorem alterius partis, præcisum est, quod confessio acceptetur; ante enim acceptationem, nullum producit effectum quoad hoc: jam vero ante litem contestationem non supponi potest acceptatio prædicta; potest enim in tempore revocari illa confessio; & faciunt quæ scripsit *Cardos. in praxi verbo confessio n. 21. & ibi. novi Additionatores: Ros. conf. 54. n. 18.*

4 His dictis ab Advocato Joseph da Costa Magalhães (cujus anima requiescat in pace) data fuit provisio in Senatu Supremo per verba hæc: *Acordaõ em Relaçãõ, &c. aggravado he o agravante pelo Dezembargador Corregedor do Cível da Corte: provendo em seu agravo; vistos os autos, porque se mostra, que estando o libello re integra, e sendo o agravante admitido a não usar do artigo de seu libello, de que se trata, requerendo se viscasse o mesmo artigo, se lhe devia deferir, e no contrario se lhe fez agravo, assim o declare o dito Corregedor da Corte: Lisboa Oriental de Janeiro 21. de 1734.*

Coelho. França. Moraes.

DECISIO.

(seu mavis arrestum) Quinta. Utrum post conclusionem in causa possit reus cogi ad deponendum? Et notabis casum decisionis; ipsa enim pars, quæ petivit positionem, renuntiaverat dilationi.

SUMMARIUM.

- 1 Positiones peti debent ante conclusionem in causa; & fieri dilationis tempore: Positio est species probationis. Qui renuntiat probationibus, etiam inclusive positionibus.
- 2 Elapsis probationibus cessant positiones per tacitam, & virtuales renunciationem.
- 3 Omnia hæc fundamentis nituntur.
- 4 Contraria Senatus sententia, & Germanici Conservatoris: hoc tamen de æquitate; & quia probatio favorabilis est.

Post conclusionem in causa, dedit Advocatus processum, petendo quod pars deponeret ad articulos libelli, quem contra eam in judicio Germanici Conservatoris intentaverat; ac formaverat.

Respondi Advocatum debere hoc antea petere ex *Mend. a Castr. lib. 3. cap. 12. n. 21. in 1. p. cum plurimis Mascard. de probat. c. 1181. n. 3. & cum ita non fecisset; immo in audientia ipse postularet conclusionem, ut de meritis diceretur, jam non erat locus positionibus ex *Mascardo, ubi supra n. 36.* Quia positio est una species probationis, & ideo quando pars renuntiat generaliter probationibus, videtur etiam inclusive renuntiare positionibus: Hinc semper constans est tempore dilationis fieri positiones, & aliter Reus non tenetur deponere.*

Et quod elapsis probationibus cessent positiones per quamdam tacitam, & virtuales renunciationem, probatur expresse a *ca. cum ad sedem de rest. spoliat. & est doctrina sapientis Oldrad. conf. 244. in fin. Bald. in l. in contract.*

§. illud

§. *illud cod. de non numer. pecun.* & cum plurimis ampliationibus hoc idem tradit *Speculat. in tit. de dilat. §. final*; neque, ex vulgaribus regulis, jura subveniunt dormientibus, & non vigilantibus: *l. pupill. ff. quæ in fraud. credit. l. non enim ff. ex quib. caus. maior. l. ultim. ff. de edend.*

3 Hoc non male a me dicta fuerit, sed noluit pro hac parte stare Conservator; ideo interposui gravamen ad Senatum fundatum iisdem juribus, & Doctoribus

4 Et respondit Senator Joannes Alvares da Costa vir egregius, & Conservator peritissimus, hæc omnia cedere æquitati, cum probatio favorabilis esset, & Judex deberet esse pronus ad indagandam veritatem; immo ita in Senatu se multoties vidisse judicatum protulit; & addebat hanc favorabilem opinionem esse amatam a multis boni nominis Doctoribus, ad quod citavit ita asserentes *Michalor. de posit. c. 26. ex n. 14. Angel. de confes. lib. 2. q. 1. n. 40. Constantin. ad stat. Urb. tom. 1. annot. 8. art. 1. n. 45.* & ita fuit denegata provisio in Senatu; scriba Antonio Josepho de Miranda anno 1733. contententibus Liberto Gerdes, atque Theodoro Oquer clientibus nostris cum Joanne Stamatello.

DECISIO SEXTA.

De censu consignativo, & hypothecæ, ac ipsius oneris fortitudine; quæ nullatenus confunditur.

SUMMARIUM.

- 1 Census consignativus est onus reale, & ex illo oritur obligatio propriæ hypothecæ.
- 2 Idem ulterius ponderatur.
- 3 Hæc hypotheca dicitur irregularis, & cæteris fortior, & late explicatur.

4 Multi DD. ex tali obligatione non inducunt propriam hypothecam.

5 Res semper transit cum suo onere.

6. & 7 Fundamenta vide pro Monialibus.

8. & 9 Vide fundamenta contra Moniales.

10 Votum aspice primum, & doctrinas excellentes.

11 Votum secundum nota, & tandem Moniales condemnatas: in vectigalibus prædia, & non personæ conveniuntur: Possessores præteriti etiam temporis vectigal tenentur solvere.

INter Moniales Insulæ S. Michaelis, quæ sunt titulo Conceptionis insignitæ, & Andream Beranguer fuit hæc quæstio. Petivit enim, quod Moniales condemnari debebant in solutione certi magni canonis impositi domibus, & provenientis ex censu consignativo; erat enim onus reale, & res censita pensioni solvendæ adstricta includit obligationem propriæ hypothecæ, ut bene *Avend. resp. 224. n. 23. Alciat. conf. 2. Cov. lib. 3. var. cap. 7. n. 5. & 6. Solis lib. 3. de cens. c. 4. n. 2. Lar. anniversar. lib. 1. cap. 8. n. 29. & 30.*

Cum enim ad censualem pensionem nominetur res certa, & onus eam solvendi super tali re constituatur, consequens est manere rem pro ea pensione hypothecatam, ex *Valasc. de jure emphit. q. 32. n. 17. post. medium optime Lara de anniversar. lib. 1. cap. 2. n. 12.*

Et hæc hypotheca dicitur irregularis, ac cæteris fortior; nam res aliis hypothecis subjectæ, licet in quemcumque possessorem deveniant, semper secum deferant onus, & obligationem, ut ex ipsis fiat solutio; tamen si deveniant in tertium possessorem, qui non sit hæres,

hæres, aut universalis successor debitoris principalis, non potest ab eis peti solutio, non factâ prius excussione in bonis ipsius principalis debitoris, aut hæredum illius: unde si talis possessor hypothecariâ conveniatur, excipere potest de excussione nondum facta: *Auth. hoc si debit. Cod. de Pignor. Pinbeir. de Cens. disp. 1. sect. 7. §. 4. n. 118.* at possessor rei hypothecatae pro annuo reddito super eâ constituto, quamvis sit singularis successor ejus, qui talem censum constituit, conveniri potest pro solutione, teneaturque novum titulum recognitionis domino censûs facere pro pensione ipsi solvendâ, si ab ipso conveniatur.

4 Et licet alteri non mediocris doctrinæ dicant talem obligationem non esse propriam hypothecam, sed illud onus reale rei impositum, ut bene *Caldas Per. de Extinct. Emphit. cap. 3. n. 35. Navarr. de Usur. n. 76. & seq. Joannes Medin. Cod. de rebus per usur. acquisit. q. ult. prop. fin.* quatenus requirit speciale pactum, ut per eunte re censitâ, obligatio pensionis nihilominus duret: *Molin. disp. 383. n. 12. Azor p. 3. lib. 10. c. 5. q. 3. Leotard. de Usur. q. 57. n. 42.* quod præcipue habet locum post Bullam Pii V. ut ubi supra *Pinb. n. 120.* quocumque modo obligatio intelligatur, Moniales erant pensioni adstrictæ, cum domos possiderent.

5 Res enim semper transit cum suo onere ad quemcumque possessorem: *Ord. lib. 4. tit. 3. L. distract. L. Pign. Cod. de Pignor. L. Stipend. ff. de impens. in reb. dot. fact. Valens. cons. 94. n. 53.*

6 Allegabant Moniales se in hastâ publicâ domos emisse, habitâ prius sententiâ contra quemdam Antonium Costa, quod aperte

probabant, & hinc intendebant deducere censum extinctum mansisse, ut dicebat earum in Curiâ Advocatus Emmanuel Lopes Biculo.

7 Probabat hoc adhærendo illi opinioni supra, quæ stat pro hypothecâ rei censitæ, & dicebat, quod licet res transeat cum suo onere ex Ord. allegatâ, quando tamen res venditur in hasta publicâ, & in executione, quæ fit ad solutionem debitorum illius, qui rem obligavit, extincta supponitur hypotheca, quapropter per *Ord. lib. 3. tit. 91. in princ.* qui prius facit pignorationem, certe habet præferentiam, licet dentur hypothecæ anteriores, ut disponit dicta Ord. quæ tamen esset inutilis, si in hoc casu perseveraret asserta hypotheca: ergo fuit sublata, proindeque Moniales non erant adstrictæ solutioni præteritarum pensionum.

8 Attamen in hoc casu certè non confunditur hypotheca, quod magis est, etiam per successionem universalem debitoris creditori, non confecto inventario, ut magistraliter tenet *Amat. Var. 2. p. resol. 56. n. 10.* neque interest, quod venditio foret necessaria, & in hasta: *Torr. de Pact. Futur. Success. lib. 3. cap. 2. n. 57. & 58.* & tenet impediri translationem dominii; & quod possit reivindicari. Et esse irregularem hypothecam, & omnino indelebilem, ac fortissimam scripsit *August. Barbos. lib. 3. vot. 96. à n. 103.* & dat rationem; quia census non tam hypothecam inducit, quàm jus quoddam, & onus reale prædio, aut alteri rei inhærens, quod transit in quemcumque possessorem, & sequitur ipsum fundum, prout onus tributum rem tributariam.

9 Neque Lex extinguit hypothecas, neque dat prælationem nisi

nisi inter æqualiter privilegiatos, sive respectu illius, qui cum sciret executionem agitari, de suo jure non est protestatus, ut explicat *Gabr. Per. d. 7. n. 4. vers. Nec obstat*; tacens enim sibi præjudicat ob negligentiam, neque potest revocare solutum. *L. Pupill. 24. ff. quæ in fraud. aliter tamen revocat: L. Ædict. 13. §. Cum autem ff. de jur. fisc. Paul. in L. Si fidejuss. §. Si in solid. ad fin. ff. de fidejuss. Alex. in L. 4. §. Condemnat. n. 17. ff. de re judicata.* Et sic primæ sententiæ datæ contra Moniales fuerunt confirmatæ in Senatu, scribâ Joanne Nunes da Costa Gentil.

Votum primum.

¹⁰ **D**E censûs 2U600. venditione non dubitatur, nec dubitari poterat ex instrumento sol. in domibus contentionis prædictum censum venditum, & constitutum fuisse: obligatio autem rei censitæ pro annua pensione solvendâ non est propria hypotheca, sed onus reale ipsi rei impositum, ut ex eâ annua pensio debeatur: *Per. dec. 66. n. 1. Valasc. de Emphit. q. 32. n. 13. & 14.* & ideo tertius possessor rei censitæ directò ad solutionem conveniri debet: *Valasc. n. 14. vers. Sed & illud sequitur. Cens. de Cens. q. 90. à n. 1.* Nec obstat ædes censuales subhastatas fuisse, & ideo a creditoribus liberæ esse censerentur *ex Ord. lib. 4. tit. 6. in pr. quia Ord. inter creditores locum habet, non inter dominos, qui semper comparere possunt, & rem subhastatam vendicare: Giurb. obs. 87. n. 17. Salgad. in Labyrinth. Credit. p. 1. cap. 18. à n. 13.* confirmetur ergo judicatum. *Ullyslip. Jan. 5. 1692.*

Mattos.

Votum secundum.

Imperatores Antoninus, & Verus rescripserunt in vectigalibus ipsa prædia, non personas conveniri, & ideo possessores, etiam præteriti temporis, vectigal solvere debere: *text est in L. Imp. 7. ff. de public. & vectig. nec excussio necessaria est: Mastril. d. 171. à n. 8. & n. 11. & 12.* etiam si inter partes absque domini directi consensu aliud pactum sit: *Doctissimus Peg. For. cap. 3. n. 364.* cum ergo RR. possideant, condemnationem evadere non possunt, solvant igitur decursas pensiones, judicato laudato. *Ullyslip. 27. April. anno salutis 1693.*

Moura.

Et huic tertius dominus etiam, primoque subscribit, & contra Moniales optimè fuit judicatum.

DECISIO SEPTIMA.

Quomodo mutus possit adire hæreditatem, & debeat, hîc explicatur; & etiam regula *Filius: ergo hæres.*

SUMMARIUM.

- 1 *De aditione hæreditatis respectu muti constare non potest, quin probetur per signa animus adeundi.*
- 2 *Si filia, ergo hæres, licet muta illa sit; quia datur jus suittatis; & filio ignoranti transmittitur hæreditas; & quamvis iste sit furiosus.*
- 3 *Alterum fundamentum in casu proposito.*
- 4 *Explicatur regula Filius: ergo hæres: Procedit, quando filius agit, & ad suum commodum, non cum conveniatur.*
- 5 & 6 *Miris sane doctrinis confirmata.*

firmatur Prætoris Eximii sententia. Filius quamvis suus hæres, & necessarius jure civili, habet ex jure Prætorio remedium abstinendi. Vide, & cætera nota; & quòd mutus, & surdus a nativitate furioso equiparetur. Datur ipsis curator: Ad habilitationem non sufficit confessio inter alias partes.

I **M**Ortuo Michaele de Macedo Velho, viro nobilissimo, ac fratre D. D. Antonii de Macedo Velho optimi gravaminum Senatoris, voluit R. Fr. Joannes Ramires habilitare ejus hæredes, inter quos erat D. D. Catharina Maria de Macedo muta à nativitate. Datus fuit ipsi curator a Prætoro Civilium causarum egregio Domino Ludovico Borges de Carvalho, & fuit nominatus Doctor Emmanuel Madeira bonus Advocatus, & pro parte mutæ bene sic loquutus est: affirmavit enim respectu illius non posse constare de hæreditatis additione, quin probaretur animus adeundi, & iste per signa solum poterat cognosci. Unde cum de hoc in procellu nulla esset certitudo, cessabat procul dubio habilitatio. Prætor ita judicavit, & postea impedimenta opposita huic sententiæ rejecit; à quâ petitionis gravamen fuit ad Senatum interpositum.

2 Et dicebat Dominus de Sá Sylva famosus Advocatus, ac Magister meus colendissimus, quòd cum muta esset filia illius Macedi, necessariò hæres erat, & dabatur jus sunitatis, *ex text. in princ. Instit. de hæred. qualit. & differ.* & ipsi filio ignorantibus transmittitur patris hæreditas, quod procedit etiam si filius sit furiosus: §. 2. *Instit. de hæred. quæ ab intest. def. L. 24. ff. de obligat. & act.* unde sine factò proprio, vel adhuc alieno tu-

toris, vel curatoris acquiritur filiis hæreditas *ex d. §. 2. Instit. de hæred. quæ ab intest. defer. Arnold. Vin. part. jur. lib. 1. cap. 42. vers. Possemò, & hoc consequens est.*

Accedebat ponderatis, quòd 3 ipsa muta jam fuerat in Senatu habilitata, & ita fuerat judicatum: unde non poterat esse hæres ad commodum, & nullatenus ad incommodum, ut Sá Sylva arguebat.

Doctissimus Prætor ita respondit gravamini.

S E N H O R.

A Regra, de que *Filius, ergo* 4 *hæres, procede, quando filius agit, & est ad suum commodum*, mas naõ quando he convindo, e habilitado por outra pessoa; porque neste caso depois do beneficio da abstenção he preciso, que se lhe prove a addição da herança: *Grat. Discept. For. cop. 477. n. 25. Sper. d. 72. n. 16. Merlin. d. 857 n. 9.* Por esta razão proferi o despacho fol. e embargando-se com os embargos fol. e juntando-se a certidão fol. por este novo documento reformey o dito despacho, e dey o que se acha a fol. julgando habilitados os outros, exceptuando sòmente a D. Catharina Maria de Macedo, por se confessar ser muda à nativitate, e naõ se poder dizer provada a addição da herança a respeito della pela dita certidão; nem haver factos, ou finais, porque se lhe percebesse o animo de addir, pelos quais he, que se conhece aos mudos, como respondeo o seu curator a fol. e declara com muitos Doutores *Joseph Urceol. in tract. de Transf. q. 38. n. 4.* Por todos estes fundamentos me parece naõ fiz aggravo. V. Magestade mandarà o que for mais justo. Lisboa Occidental 11. de

Despacho.

Acordaõ em Relaçãõ, que naõ
tomaõ conbecimento do agravo,
por ser caso de agravo ordinario,
que a parte podera interpor pare-
cendolhe. Lisboa Oriental 13. de
Mayo de 1734.

Abranches. Doutor Coelbo.
Morais.

Fuit soluta gabella, gravamen-
 que de novo, ordinarium tamen
 interpositum, & in instantiã hac.
 Prætoris confirmata sententia per
 hæc vota, quorum.

Primum.

5 **P**rolatã optimã, ac juridicã
 Præfidis sententiã a fol. in il-
 lam opposuit supplicans exceptio-
 nes fol. quæ fuerunt rejectæ in
 supplicatã sententiã fol. de excep-
 tionibus igitur tantum prædictis
 cognoscere debemus per *Ord. lib.*
3. tit. 84. §. 8, cumque illarum
 materiã quoad supplicatam nihil
 attendibile in eis deducatur, aut
 de jure comprobetur, cum filius
 quamquam in potestate jure civili
 sit suus hæres, & necessarius: *L.*
In suis de liber. & posthum. L. Cum
ratio in princ. ff. de bon. damnat.
 tamen a jure Prætorio habet bene-
 ficium abstinendi: §. *Sui Instit. de*
hæred. que ab intestat. defer.
vers. Sed his; & ut a paternis
 creditoribus conveniatur, opus est
 in habilitatione articulare, & de-
 monstrare eum non solum filium
 esse, sed etiam sui parentis hære-
 ditati se immiscuisse: *Mend. in*
Prax. 1. p. lib. 1. cap. 4. n. 4. Glos.
in L. Necess. ff. de acquir. hæred.
Gutierr. §. sui n. 105. Instit. de
hæred. qualitat. Valasc. de Partit.
cap. 15. n. 44. cons. 60. n. 8. Amat.
d. 61. n. 7. Non enim qui scriptus

Advocatus,

est hæres, intelligitur, hæres esse,
 sed qui adit: *Casir. lib. 3. §. Siquis*
ita ff. de hæred. institut. Pacian.
cons. 143. n. 20. Cabal. cons. 124.
n. 13. ulque adeo ut si judicium
 subeat filius, nec excipere eum
 oporteat dicendo se non immis-
 cuisse: *Grat. d. 122. n. 45.* dum
 tamen prius interrogetur ialtem a
 Judice, utrum hæres esse velit?
L. 1. 2. Cod. de interrogat. act.
Bartol. & DD. in L. Necess. ff. de
acquir. hæred. neque enim conve-
niri potest. Gom. tom. 1. Res. cap.
9. n. 17. cum pro extraneo interim
 reputetur: *Barz. d. 122. n. 13. &*
alii. Ideo inhæsitanter judicatum
 laudare placet. *Ullyssip. Occid. 7.*
 Nov. 1734.

Salter.

Secundum.

6 **M**utus, & surdus à nativitate
 furioso, & similibus æqui-
 paratur, & ei debet dari curator:
Cald. in L. Si curat. de rest. in in-
tegr. verbo Non absimilis n. 60.
Crot. in L. 1. ff. de verb. obligat.
n. 22. & solum contrahere potest,
 si ex signis demonstratur intelle-
 ctum habere: *Michal. de cæco, sur-*
do, & muto, cap. 39. n. 1. & sic
 hæreditatem adire, & non alio
 modo potest ex §. *final. Instit. de*
hæred. qualitat. & diff. L. fin. ff. de
bon. posses. de quo in præsentis non
 constat; quin contrarium suadeat
 habilitatio fol. quia ad habilitatio-
 nem non satis confessio, nec habi-
 litatio cum alio facta: *Mend. in*
Prax. p. 1. lib. 3. cap. 21. n. 3. Ul-
 tra quam quod ad hoc, ut quis
 pro hærede habeatur, debet pro-
 bare se hæreditati paternæ immis-
 cuisse. Pater meus D. Senator
Guerr. de Invent. lib. 2. cap. 8 n.
42. & nullo modo hoc constat in
 tali habilitatione, ubi agebatur de
 commodo mutæ, & surdo, non
 verò

verò de damno, nec ejus legitimus curator, sed solum ad litem in judicio stetit, & ad instantiam aliorum hæredum nominatus, quod non sufficit, ut pro hærede habeatur, & ista personalitas ab agente probari debebat. Sic judicato ad hæreo. Ullyssip. Occid. 29. Novemb. 1734.

Guerreiro.

Scriba Emmanuel Ludovicus de Carvalho in officio Francisci de Oliveira Leitaõ.

DECISIO OCTAVA.

Utrum jus de futuro disputari possit?

SUMMARIUM.

- 1 Proponitur factum.
- 2 & 3 Jus merè de futuro deduci in judicium non valet secundum plurimos.
- 4 & 5 Limitationes vide concludentes: Pervertens ordinem succedendi, debet pati, quod in ejus vitâ declaretur successor.
- 6 Quamvis deducatur jus de futuro, suppositâ introversione possessoris, jam de præsentî competit.
- 7 Latè probatur.
- 8 Sufficit esse pars lesa, ut ejus occurratur præjudicio in his terminis.
- 9 Declaratur præjudicium.
- 10 & 11 Explicatur præsens materia.
- 12 Judex Civilium causarum stetit pro negativâ.
- 13 14 15 Tria vota pro affirmativâ; & sic Senatus optimè sententiam revocavit stupendis doctrinis.

1 Nobilis vir Josephus Dionysius Granate libellum dedit in judicio Civili contra patrem

suum Jaques Granate, & factum processus ita erat; & ipsum nostro idiomate proponam: Os Religiosos da Congregaõ de S. Joã Evangelista eraõ Senhores directos de huma horta, e casas, e mais adjacentes, tudo prazo em vidas, e estando acabadas, renovaraõ, ficando sendo huma vida Dionysio Granate, e o dito seu pay, que conveyo no tal aforamento, e muitos annos esteve na posse. Depois fez nomeaçã do prazo o dito Jaques em sua mulher D. Catharina Holbeche; e como isto prejudicava ao filho vivo, de quem es.a era madrasla, pois por morte do pay lhe pertencia entrar no prazo, que com a dita nomeaçã a madrasla lhe embaraçaria, quiz assim logo vir ao Juizo com o direito, que lhe competia de futuro, para que a dita nomeaçã se julgasse nulla, e se declarasse, que por morte de seu pay, sobrevivendo o Dionysio, lhe competia o prazo.

Ecce Reus, his terminis suppositis, adest, & format exceptionem peremptoriam, dicendo, quod hæc quæstio tangebatur merè jus de futuro, & casum, quo filius patri esset superstes, & hoc omne erat contingens, ac per consequens actio intempestiva, & a judicio filius repellendus, receptâ exceptione in terminis Ord. lib. 3. tit. 20. §. 16.

Et quod in præsentî non posset hoc judicari, neque dari sententia in tali materiâ probabatur ex regulâ text. in L. Non potest 23. L. Non quemadmodum 25. & ibi. Bartol. ff. de judic. L. Litigator. §. fin. ff. de arbitr. L. 1. §. 1. ff. de usur. Gabriel Pereira, qui plures refert d. 129. n. 1. Giurb. d. 17. n. 18. & 19. Fontanel. d. 156. à n. 1. usque ad n. 8. plures refert Hontalb. de Jure Superven. tom. 1. q. 5. n. 51. & 52. ubi ait, quod jus

ius merè de futuro deduci in iudicium non potest, quia tractus futuri temporis absolute non spectant ad Iudicem. Pro hac parte stabat Josephus Correa Barreto egregius Advocatus.

4 Ego verò, qui filium, licet alieno nomine, & sub altero signo defendi, accerrimè omnia impugnabam, limitando supradictas doctrinas, quoties verificabatur damnum agentis, ut per eundem *Gabr. Pereira dec. 129.* Et licet generaliter loquendo vera essent, quæ pater allegabat, ad hunc casum adaptari nequibant, quia volente patre post se declarare successorem, in eumque transferre successionis jus, licet legitimo successori statim experiri, & petere se declarari successorem legitimum post mortem illius, aut alterius possessoris.

5 Et efficax est hæc ratio: Quia dum possessor maioratus modum succedendi pervertit, successoremque post se declarat, vel illum tanquam successorem in possessionem immitit maioratus, ut cæteris præferatur, oportet ut patiat in vitâ suâ agi de ejus successione, ut ejus malum, & intemptivum arbitrium Iudicis officio reformari possit.

6 Nec agentibus obstabit, quòd deducant in iudicio jus de futuro competens, quia suppositâ illâ introversione possessoris, jam de præsentis jus illud competit, & sufficit causam existere, in quâ iudicium subsistat ad jus.

7 Probatur hoc a *cap. Cum super de concession. præbend.* in terminis cujus textus admittitur ad litigandum Canonicus ad declarandum, cui competat præbendæ vacatura, quia alteri data fuit, & sufficit ista datio de præsentis, ut iudicium non esset inane: ergo similiter in nostro casu, & sibi Jaques imputaret actum, quem fecit nominando.

Denique: Sive jus deductum 8 sit de præsentis, sive de futuro, sufficit pars esse læsa, ut occurratur præjudicio, ut est doctrina docti *Cened. 2. p. Collect. n. 3.* & hoc ut sententiam inconcussam tenent *Gregor. in L. 2. tit. 2. p. 3. glos. 1. Per. in L. 1. tit. 8. lib. 3. Ordinam. vers. Infertur 3. Pelæes lib. 2. q. 1. n. 63.* Et quòd sufficiat læsio, tenet *Gabriel Pereira d. decis. n. 3.* quia in casibus similibus dicitur filiis jus acquisitum in vitâ parentum: *Paul. cons. 164. volum. 2. Dec. cons. 468. n. 28.*

Aliter noverca maneret in possessione post mortem mariti, post 9 habito filio legitimo successore, qui pateretur sic evidens damnum; & cum hoc esset iniquum, certè filius poterat ob hoc solum agere: *L. fin. Cod. in quibus caus. L. Cum pater §. Liber. ff. de legat. 2. L. Peto §. fin. eod. tit. Molin. lib. 3. cap. 6. n. 15. & lib. 4. cap. fin. n. 52. L. Si delatum 41. ff. ad L. Aquil.*

Hæc quæstio sanè est vulgaris, & quæ in maioratibus, & emphiteusibus quotidie ventilatur, & ter in supremo Senatu pro nostrâ parte iudicatum refert *Valasc. cons. 184.* quando datur diffamatio, aut possessor bona alienat, præcisè enim his casibus conveniendus est, & debet ei pronuntiari legitimus successor, *ex text. in L. Imperat. ff. ad Trebel. eleganter Pinel. in L. 1. Cod. de bonis matern. scribentes in L. Si credit. ubi Ripa ff. de privileg. credit.*

Et respectu culpabilis facti de 11 præsentis potest peti illud, quod alias esset de futuro: magistraliter *Abb. in cap. Cum super de concession. præb.* Rectè ergo Dionysius postulabat, ut ius suum statim declararetur, & fieret condemnatio, habitura tamen effectum post mortem successoris.

Antonius Josephus da Fonseca 11
Le-

Lemos Judex peritissimus protulit contra nos sententiam, a quâ appellavimus ad Senatum, & fuit jure merito revocata per suffragia frequentia.

Votum primum.

13 **H**oc loci arundines nedum tenues, sed etiam firmissimas quercus agitari aiunt. *Fontanel. d. 156. n. 11. De Luca ad Franchis d. 655. n. 1.* est enim quæstio valde controversa, an succellor de futuro jure agere valeat? Brevitati tamen consulens, moris ut est mei, dico quod licet multi DD. pro affirmativâ sint, & nitantur in *L. diffamari*, & *L. Si contendant*, quæ notæ sunt, ac in *L. 1. Cod. de fideicom. L. Si mandavero ff. mandat. L. Rem alien. §. fin. ff. de pignor. act.* ac in aliis adductis per *Altim. ad Rovit. tom. 2. conf. 95. n. 1.* attamen magis communis opinio est pro negativâ, ut multis citatis *Cortiad. d. 238. n. 49. Manfrel. obs. 151. n. 16.* & bene fundatur in *L. Statius Florus §. Cornel. ff. de jur. fisc. & in L. Fact. 63. §. Sub condit. ff. ad Trebel.* Porro hæc communis opinio inter alias duas recipit limitationes; prima, quoties possessor jactat se de bonis liberè posse disponere: latè *Cortiad. ubi proximè: Larrea dec. 38. De Luca ad Franchis supra n. 4. & 5. Altim. ad Rovit. d. conf. 95. n. 5. ubi Per. de Cast. Fontanel. & alios dat.* Altera est limitatio, quoties jus de futuro ex causâ jam existente, & justâ deducitur tanquam jus præsens: *Hontalb. de Jur. superven. tom. 1. q. 5. n. 170. Sanfelic. d. 165.* Quæ quidem meo sensu adsunt; nam appellatus per instrumentum publicum declaravit successionem filii, immò & jus ei jam concessum de præterito, ut eadem vita cum patre sit, nullius roboris esse, ac ideo eum posse in

uxorem emphiteusis successionem transferre, etiam filio superstite, & defacto illum in casum nominationem fecit, exprimens filio ex renovatione concessâ à directo domino nullum jus esse. Quare in dubius judicem revoco, ut exceptione non obstante, causæ demeritis lis prosequatur. *Ullyslip. Occid. 30. Maii 1734.*

Costa.

Votum secundum.

Jus de futuro deduci potest ex 14 causâ jam de præsententi existente, quia tunc jam actio orta est. Una verò causa, in quâ permittitur, est jactantia possessoris, seu alterius, asserendo bona esse libera, cum reverâ maioratûs, seu fideicommissi erant, ut notant fere omnes in hac materiâ, quos refert *Fontanel. d. 155. & 156. & Larrea d. 38.* & alios quos citat *Cortiad. d. 238. sub n. 49.* Et fortior dici non potest jactantia verbalis, quàm realis, & effectivus actus, in quo realiter emphiteusim transtulit in uxorem per reservationem ususfructûs, asserendo nullam esse investituram, in quâ exceptus simul cum excipiente in eâ primâ vitâ erant: jactantia ergo fuit non solum verbalis, sed ad actum reducta, ideo de eâ in præsententi debet cognosci. Equidem non bene quod fileat, definivit Judex in limine: progrediatur actio, revocatâ sententiâ. *Ullyslip. Occid. die 25. August. anno Domini 1734.*

Mariz.

Votum tertium.

Quæstio modò agitata est inter DD. valdè controversa: 15 docet *Urceol. Consult. For. conf. 82. n. 40.* & vulgaris secundum

dum *Aquil. ad Rox. de Incompatib. p. 5. cap. 3. n. 11.* & pro resolutione negativâ, quæ magis obtinuit est *text. ad literam in L. Si filius qui patri 42. §. Cum filius ff. de bon. liber. ad illa verba: Qui sequentis gradus sunt, non admittuntur interim.* Latius omnia ponderat optimè idem *Urceol. n. 41. noster Pinel. & Valascus citati.*

At vulgò obtinetur, quòd cum causâ queat successor futurus illicò agere, ut inquit memoratus Aquila; ut meliori calamo notatum extat, & in specie, (quæ nostra est) quando possessor alium nominat immediatum successorem in præjudicium agere volentis, ex *Portug. Aquilâ proximè, Guerreir. de Divis. lib. 2. cap. 5. n. 89.* Quare etiam judicatum revocare non dubito. *Ullyslip. Orient. 29. August. 1734.*

Mello.

Hæc decisio optima est, & quia frequens ista disputatio, hîc habent plenè Advocati, Judicesque.

DECISIONONA.

De furto animalis in atrio: Utrùm Dominus atrii, seu vestibuli teneatur ad æstimationem solvendam, supposito, quòd ex ejus consensu animalia introducebantur?

Tu verò ex n. 1. usque ad n. 6. vide materiam præsentem satis explicatam, & actiones competentes in occurrenti casu, quin necessarium sit Summarium ponere.

I Istos estes autos, &c. Prova-se que os RR. vivem em huma horta junto ao Soccorro, em a qual tem huma alpendrada com argolas para prender as cavalgadas das faloyas, e mais pessoas, que vem ao seu serviço a esta Corte; e para as lavandeiras tem huma casa,

em q̄ recolhem os cargos da roupa por certo estipendio, que de todos recebem á entrega de huma, e outra coufa, como affirmão as testemunhas ex fol. e algumas contra producentem, provando-se outrossim, que a mulher do A. era huma das que costumava fazer a mesma guarda nos ditos lugares; e nestes termos provando-se, que no dia 22. de Outubro, vindo a esta Corte, e deixando a sua besta preza em hum dos lugares destinados para aquelle emprego, a não achou, quando a veyo buscar, e na falta da sua entrega estaõ os RR. obrigados ao seu valor; porque he confôrme a Direito, que o depositario, que recebe com modo da guarda, ou deposito, está obrigado á culpa levissima, e a prestar toda a diligencia, assim como o bom pay de familias; aliás a pagar o valor da coufa, quando se não prova caso absolutamente accidental; e para esta obrigação não he precisa a entrega pessoal da coufa; mas basta saiba, e a veja estar no mesmo lugar das mais, para na sua falta ter a mesma culpa. E tanto assim o conhecêraõ os RR. que quando faltou a dita mula, logo entráraõ com cuidado a buscalla, o que não fariaõ, se não se reconhecessem assim obrigados, termos em que os condemno na quantia de nove moedas de ouro de quatro mil e oito centos reis cada huma, menos hum cruzado novo, que o A. declara terlhe custado; porque ainda que o depositario esteja obrigado em tal caso á satisfacção do justo valor, não está porém incurso em mayor pena, por não estarem estabelecidas por Direito, e paguem os RR. as custas. Lisboa Occidental 9. de Junho 1734.

Francisco Xavier Porcille.

Data

Data hac sententiâ, RR. appellavere; & fuit confirmata in Senatu, aliquibus Dominis discrepantibus, scriba Dominico Pinto da Sylva.

Votum primum.

DE immissione instabulum, seu in atrium, vel vestibulum appellantis, melius per ipsius appellantis testes, & recognitionem probatur, quam per appellatum. De furto utique non dubitatur, & neque ego dubito de obligatione præfati appellantis; nam stabularii, vel alii, qui mercede receptâ solent tenere hospitium, tenentur de furto, ablatis animalibus, etiam si eis consignata non sint, & immissionem ignorent: *Cabal. Resolut. Crimin. 70. usque ad n. 9. Bonacos. de Equis. q. 371.* & etiam si tale officium ex professo non exercent, ut ipsi aiunt. Quare sententiam laudo, sed mihi valorem liquidandum dico per peritos. Ullyslip. Occid. 3. Februarii 1735.

Costa.

Votum secundum.

EGO in contrariam sententiam abire cogor; arbitror enim appellantem non esse comprehensum in obligatione, quam habent stabularii, Nautæ, & Caupones; adversus quos duplex actio datur, alia ex suscepto, de quâ in *L. 1. & tot. tit. ff. Nautæ, Caupon. & Stabul.* ut recepta restituant: alia ex quasi maleficio, de quâ in *L. Unic. & tit. ff. furt.* adversus Nautas, Caupones, Stabularios; quia neque edocetur de recepto, neque probatur obligatio in appellante de custodiendo mulos in atrio, quod patens, & apertum erat; & quidem distinctum est ab obligatione stabularii, qui tenetur

custodire, & vigilare, ne furentur recepta, ex juribus relatis, & ex *Ord. lib. 5. tit. 62. Cresp. de Vald. obs. 67. n. 1. & 2.* Neque adversatur ex ratione pretii recepti, quia censetur datum ad mundandum atrium à forditie mulorum; non enim tenebatur appellans hoc facere suis expensis. Neque postremo probatur appellantem officium stabularii exercere; & sicut multa loca ad vendendum locantur, quin de furto teneatur locans; ita similiter cenferi debet locus, seu atrium appellati, ut quotidie observatur in mundinis, & in locis publicis, ubi vestiariæ venduntur, & pretia solvuntur; quapropter sententiam indubius revocarem. Ullyslip. Occid. 11. Februarii anno 1735.

Mariz.

Votum tertium.

CAUPONES juxta *Ord. lib. 5. tit. 64.* solum tenentur pro furto, si omittunt diligentias statutas, quas, vel similes facere nequibat appellans ad custodiendam mulam appellati; & locus, quo positus fuit, solitus, & tutus reputabatur; unde licet furtum sit, valorem illius resarcire appellans non compellitur: *Farin. in Fragment. verbo Caupones, Nautæ, Stabularii, n. 36.* Et ideo proximo, & colendissimo Domino adhæreo. Ullyslip. Orient. 14. Februarii anno 1735.

Mello.

Votum quartum.

POtius placet primum arbitrium sequi: Ullyslip. Orient. 18 Februarii anno 1735.

Sanches.

Votum quintum.

- 6 **M**Ihi satis probatur mercedem recipi pro equo immitendo, prout satis probatur adhuc per testem ab appellante productum fol. 39. & quamvis consignatus non fuerit alicui, sufficit, quod patiente stabulario fuerit intromissus, vel quod viderit immitti, ut custodire, & nimis vigilare teneretur, ut per *Raynald. tom. 3. Observat. Crim. cap. 29. §. 1. 2. & 3. n. 7. & 8. de Luc. ad Gratian. cap. 677. sub n. 9. vers. Stabularius statim, & vers. seq. Idcirco proximo, & priori Dominis sapientissimis accedo in confirmationem sententiæ: Ullyslip. Occid. 28. Februarii 1735.*

Bacalhao.

DECISIO DECIMA.

(Seu mavis arestum.)

Liquet ejus materia ex

SUMMARIO.

- 1 & 2 *In judicio Capellarum Coronæ dat Ecclesiasticus fidejussorem ad expensas processus, & ad fructus in terminis nostri casus; licet lis principalis, & executio hic currere debeat.*
- 3 *Et fidejussor debet esse idoneus respectu quantitatis, pro quâ fidejubet, & si est magna, titulos edere debet, quod est arbitrarium Judici secundum materiam, de quâ agitur.*
- 4 *Exceptio spoli, sive actio vis novæ etiam post annum, & diem habet locum ex restitutione, quæ competit Coronæ.*
- 5 *Regulariter tamen jus tertii non allegatur sine ipsius consensu; neque ubi datur remedium*

ordinarium, recurritur ad extraordinarium.

- 6 *De impedimentis oppositis cognoscitur sæpe post decem dies, & tempus currit ex instanti, quo datur Advocato processus.*

IN judicio Capellarum Coronæ aliqua suborta sunt dubia, sive incidentia in quoddam processu, contendente ex unâ parte illustrissimo D. D. Ludovico de Noronha Canonico Patriarchali, & ex alterâ egregio Viro Joanne do Quintal Lobo Civitatis Elvensis, pro quo sæpe patrocinium in gravibus causis fideliter gessi. Dicebam illustrissimum Dominum necessario debere dare fidejussorem in prædicto judicio, non solum ad certos fructus, de quibus agebatur, & ipsi interea solvandos, sed etiam respectu expensarum; Ecclesiasticus enim erat, & diversæ jurisdictionis, quibus in terminis generaliter militabat *Ord. lib. 3. tit. 20. §. 6. & tradit judicatum Peg. For. cap. 5. tit. 64.*

Advocatus adversus contendebat minimè fidejussorem dandum esse: quia cum quæstio esset de bonis Coronæ, illustrissimus Dominus non habebat fori privilegium, sed pulsari debebat, & exequi necessario in isto Capellarum judicio, quod erat privativum aliis exclusis: *Ord. lib. 2. tit. 1. §. 17. & sententia, siqua esset, solum hîc exequi poterat, Ord. lib. 2. tit. 7.* Unde velut sæcularis hoc eventu reputabatur, ac proinde alienus ab onere fidejussionis, deficientibus requisitis ab eius personâ remotis ad ea, quæ *Peg. For. cap. 14. ex n. 92.* Sed tamen obtinui, scribâ Joanne Teixeira da Costa, neque habet alium hoc judicium; & licet nostro tempore fuisset partitum officium, alter scribit super gravaminibus

nibus notoriæ violentiæ ad Regios
Judices spectantibus.

3 Deinde diximus fidejussorem
datum non esse idoneum, debebat
enim titulos exhibere secundum
illud, ad quod fidejussio dicebat
respectum: *Farinac. in Prax. q.*
33. n. 79. Barbos. ad Ord. lib. 3.
tit. 20. §. 6. n. 6. cum plurimis Ay-
lon ad Gomes 2. Var. cap. 13. n. 9.
vers. Et generaliter. Et ita non
fuit recepta fidejussio data, sed
alia de novo.

4 Proposuit etiam in prædicto
processu pars adversa quamdam
exceptionem spoli, & licet actio
vis novæ sit intentanda intra an-
num, & diem, ut nostra disponit
Ord. lib. 3. tit. 48. in princ. quod
tamen ex processu non verificaba-
tur, sed contrarium; dicebat ei
dandam, & concedendam resti-
tutionem, ex DD. cum quibus
Cordeir. de Interdict. dubit. 52.
n. 8. nemine dubitante Coronam
frui restitutione, ut vel tonsoribus
notum est.

5 Dicebam tamen non posse al-
legare jus tertii sine istius expresso
consensu: *Portug. de Donat. Reg.*
lib. 1. prælud. 2. n. 85. & 88. præ-
terquamquod fiscus habebat re-
medium ordinarium vis veteris, &
cum detur remedium ordinarium,
non est recurrendum ad extraordi-
narium: *L. Quædam in princ. ff.*
de ed. L. Cum sine II. Cod. de Car-
b. Edict. L. In caus. 17. ff. de min.
in terminis Menoch. de Recup. re-
med. 15. n. 12. Mauriti. de in In-
teg. Restit. cap. 11. Sfort. eod.
tract. p. 1. q. 17. Cald. in L. Si cu-
rat. verb. Per quod pristin. n. 16.
& verb. Implorat. n. 9. Cod. de in
Integr. restit. Recepta fuit excep-
tio.

6 Quædam impedimenta in istis
actis extra decem dies sunt forma-
ta. Dicebam non esse de illis cog-
nosendum: *Ord. lib. 3. tit. 65.*

§. 2. præcipuè cum staret refor-
matio justitiæ, quæ minus indul-
get, contenta spatium viginti qua-
tuor horarum, ut §. 17. de quo
Barbos. ad Ord. lib. 3. tit. 87. in
princ. n. 3. neque spatium currit,
nisi à tempore, quo scriba tradit
processum, ut per *Peg. For. cap.*
1. n. 221.

DECISIO UNDECIMA.

Utrum facultas nominandi data
primis vocatis extendatur ad
successores sequentes, sive ul-
teriores? Aliter: Utrum sit rea-
lis, vel personalis?

- 1 *Difficultas questionis notatur,*
& proponitur factum.
- 2 *Facultas nominandi concessa*
primis vocatis ad successores
generaliter extenditur: Qua-
litas electionis ancillatur maio-
ratûs successioni: omnes suc-
cessores pro una personâ repu-
tantur.
- 3 *Licet electio respiciat conditio-*
nem, ista censetur repetita in
substitutis.
- 4 *Proponuntur AA. pro hac par-*
te viriliter stantes.
- 5 *Ex mente testatoris censetur*
facultas repetita. Vide Factum.
- 6 *Alteri DD. contendunt fa-*
cultatem esse personalem, &
censeri electam industriam per-
sonæ; maximè, quando dantur
substitutiones, quæ distinctio
amplectenda est. Qui distinguit,
accedit ad veritatem: Super-
fluitas vitanda est.
- 7 *Judex in primâ instantiâ pro*
hac parte stetit, & ita judica-
tum in Senatum.
- 8 *Votum primum proponitur.*
- 9 *Votum secundum.*
- 10 *Panditur tertium votum, &*
tu omnia vide, & nota ibi do-
ctrinas excellentes.

I Difficilis hæc quæstio (me patrocinate) mota fuit ultimo in Senatu supremo super maioratu instituto a quoddam Gomes Vaz, qui tertiam bonorum suorum ultimo elogio vincularit hisce verbis: *O que couber em terça, nomeyo a Simão Gomez, e Mathias Gomez em vinculo de Capella, em modo de Morgado. E aquelle, que falecer, ficará a seus filhos, qual elle nomear, e não nomeando, ficará ao filho mais velho, e morrendo sem filhos algum delles, se conjunctará esta fazenda.* Et deinde aliquas fecit substitutiones. Simon ille sine liberis discessit, Mathias autem quemdam ex suis minorem natu nominavit, qui cum moreretur, postea maiorem Mathias elegit. Iste autem cum natos non haberet, sororis Catharinæ filium nominando assumpsit ad prædictum maioratum, altero posthabito, qui alterius sororis (maioris respectu primæ jam dictæ Catharinæ) Mariæ nempe existebat. Primus virtute suæ nominationis ab avunculo factæ per multos annos Capellam possessit, donec in iudicio Villæ Thomarenfis apud Iudicem secundus ille nomine Emmanuel Gomez libellum proposuit, asserendo esse filium sororis maioris prædicti nominantis, & sic per Mariæ illius matris suæ vivam præsentationem excludi aperte nominatum, & successionis ordinariæ regulam observandam: Ille autem Barros cognomine totis viribus insudabat nominationem avunculi subsistere contendens, ac viriliter Advocatus ingenio pugnans.

2 Allegabat enim terminanter facultatem nominandi concessam primis vocatis extendi debere ad ad successores, sequendo doctrinas, de quibus *Larr. Decis.*

Granat. tom. 1. decis. 31. n. 12. ubi latè videndus. Quippe electio concessa primis cenietur nomine cæterorum, uti *n. 14. tradit laudatus Larrea.* Qualitas enim illa juris electionis ferè ancillatur maioratûs successioni, quæ semper ideo durare, & existere creditur: & subrogati ad maioratum in futurum omnes pro unâ personâ reputantur, & in omnibus maioratus repræsentatur, quare successoribus, & tanquam personæ intellectuali concessa electio, ad omnem debet successorem transire, nec potest cum primo extinguui.

Neque dici potest, quòd electio respicit quodammodo conditionem, itaut censeatur conditionalis, quia adhuc in his terminis conditio imposita respectu primi vocati censeatur repetita in substitutis sequentibus: *L. Cum serv. 18. in princ. & §. 1. de Condit. instit. L. Avia 76. de condit. & demonstrat. cum plurimis Fusar. de Substit. q. 449. & 450.*

Facit etiam, quia hæc opinio præterquamquòd solidis nitatur rationibus, de quibus DD. qui eam eleganter pertractarunt, est probata à meliori calculo, ut videre est apud *Marescot. lib. 2. Var. cap. 7. Phæb. decis. 80. n. 13. Gonz. in reg. 8. Cancel. glos. 12. n. 73. Gabriel. 2. tom. cons. 32. n. 10. Ricc. Collect. 161. Farinac. p. 1. Novissim. d. 1234. & 2. p. d. 733. n. 7.* Itaut possit ille, cui conceditur facultas nominandi, variare sæpe, ut bene *Molin. lib. 2. de Hisp. Primogen. cap. 5. n. 38. Thesaur. q. For. lib. 1. q. 65. n. 7. Surd. consil. 264. n. 28. Mer. de Maiorat. 1. p. q. 19. n. 5. Morl. in Emp. tit. de Jurisdic. q. 17. n. 26. cum infinitis Fusar. de Substit. q. 510. Gam. d. 206. ex n. 9.*

Juvat pro hac parte, quòd ista præsumptiva repetitio facultatis cense-

censetur ex mente ipsius testatoris, ut pulcherrime *Alex. lib. 2. cons. 130. n. 1.* Cum etiam extensio possit admitti de casu ad casum, & de determinato ad non expressum: *text. in L. Quæsit. 13. ff. de test. ubi ita docet Papin. L. Si plures ff. de legat. 2. Molin. lib. 1. cap. 4. n. 14. Dec. cons. 190. col. 3. in terminis Guid. q. 485.* Et ad intentum conducebat quodammodo, quod iste nominatus in nostra hypothese erat Pronepos testatoris, qui testamento vinculavit bona, & sic dum electionem inter filios illorum sibi conjunctos admisit, videtur etiam approbare inter nepotes, ex illo jure, quod appellatione filiorum veniant quandoque nepotes: *Dyn. de Succes. ab intest. col. 2. n. 6. Gom. in L. 9. Taur. n. 6. vers. Adde tamen. Gam. d. 317. n. 2.* Uni autem si essent, & alteri existentes, erant descendentes, secluso discrimine ætatis, quod in his terminis videbatur parvi momenti; & certa est extensio datâ paritate rationis; quia ubi eadem ratio militat, censetur esse ipsamet dispositio Legis, & hominis: *L. Illud ff. ad Leg. Aquil. L. a Titio ff. de verbor. obligat. & in tali casu non dicitur propriè extensio, sed comprehensio: L. Illud Cod. de sacrosanct. Eccles. Grat. For. tom. 5. cap. 918. n. 66. & per rationem voluntates considerantur: (quia poterat ff. ad S. Consult. Trebel. Gurb. in Consuetud. Senat. Messan. cap. 6. glos. 7. n. 2.* Hæc pro parte rei erant fundamenta; ultimum tamen, ut nunc noto, alienum sanè.

6 Sed pro actoris parte plurima etiam obstabant non minoris ponderis, & sic contendeat acriter facultatem nominandi esse personalissimam, atque censeri electam personæ industriam, ad quod exaravit verba *Molina de Primogen.*

lib. 2. cap. 4. n. 62. & citavit Peg. de Maiorat. tom. 1. cap. 6. quæ quidem personæ industria dum bene explorata censetur in primo, cui facultas illa conceditur, non ita dici potest respectu successorum futurorum, quos instituens noscere non potest. Denique distinguebatur: aut enim testator substitutiones fecit, aut non? Si primum, aperte nego extensionem, amplectendo distinctionem, de quâ *Larr. quem citat Peg. de Maiorat. dict. tom. 1. cap. 6. & ita assereram hanc distinctionem unanimiter servandam, & secundum eam judicandum, quia Doctor distinguens magis accedit ad veritatem, ut bene Sabel. in Summâ tom. 1. lit. D. §. Doctor n. 13. Guerreir. de Muner. Judic. Orphan. tract. 1. ad 3. p. Rubric. n. 118.* Et hoc etiam, ne admittamus superfluitatis vitium in verbis instituentis; quia omnis superfluitas excludi debet in tali casu *ex cap. Si Pap. de Privileg. lib. 6. L. 1. in princ. ff. de commodo, & pericul. rei vendit.* quod quidem in nominationis terminis videntur expresse sequi *Mantic. de Conjectur. ultimar. volunt. lib. 3. tit. 6. n. 1. Castilh. lib. 4. Controv. cap. 38. n. 1. Valenz. cons. 113. n. 83.* Et cum in nostro casu invenirentur illæ substitutiones factæ, ideo concludenter assererat Actor nominationem personalissimam esse, & cessare doctrinas, quæ pro alterâ parte allegabantur.

Senatus placitum.

7 **V**eritas quidem est, quod Judex in primâ instantiâ sententiam pro actore dedit, quam sapientissimi Patres confirmaverunt, sequendo illam Larreæ distinctionem, Notario hujus processûs Francisco Correa de Moncada, (Viro

(Viro nobili, ac veritatis tenacissimo, & conscientiae timoratae, & ideo multis digno elogiis) die 27. Novembr. 1734. Et iuerunt Senatores egregii ita decedentes, Domini; *Antonius Teixeira Alvares*, sublimis eruditionis Heros, atque incorruptae integritatis; *Joannes Marques Bacalbao*, Vir ad omnia summa natus; *Emmanuel de Almeida de Carvalho* Lusitani nominis gloria, atque exterorum aeterna invidia. Aureas uniuscujusque litteras transcribere libet, melius cedro notandas, aut lapidi incidendas in aeternam sapientiae gloriam, atque futurorum admirationem, & exemplum.

Votum primum.

9 **S**ententiam confirmo, siquidem attentam institutionis formam, facultas nominandi data primis administratoribus fuit personalis, & non realis, concessa nominatim Simoni, & Mathiae, & ad alios administratores extendi non debet; quia institutor postea substitutiones fecit, & descendentes indefinite vocavit, & omnes consanguineos; quibus in terminis facultas nominandi personalis est: tradit terminanter *Larrea d. 31. n. 19. Amaya ad text. in L. Nullus Cod. de decur. lib. 10. Peg. de Maiorat. cap. 6. p. 387. Gabriel Per. d. 2. n. 4.*

Hoc supposito, cum inter descendentes ab institutore repraesentatio in infinitum locum habeat juxta *Ord. lib. 4. tit. 100. Gabriel Per. decis. 5. § 59. n. 7. 116. Sous. de Maced. d. 16. & appellatus filius sit Mariae Gomez, quae senior erat appellantis matre, de quo non dubitatur, in maioratu regulari certe proferri debet, ad ea, quae *Sous. de Maced. supra n. 7. & ita judico. Ullyssip. Orient. 3. Au-**

gust. 1734. *Teixeira.*

Votum secundum.

9 **D**ifficilis sane quaestio nobis proponitur, an maioratus successio sit regularis, an vero perpetuo electiva, quia facultas ab institutore primitus vocatis concessa nominandi, quem mallent ex filiis, ad omnes sit transitoria successores; an vero personalis fuerit, & primam expiret nominatione? In qua non modo DD. in diversas scinduntur sententias, sed etiam Senatus nostri contrariae prodierunt opiniones, ut notatum jam fuit apud *Peg. de Maiorat. cap. 4. n. 436.*

Et sane quaestio haec voluntatis dicitur, non potestatis, hoc est, an voluerit testator, quia si voluit, potuit, ut per *Card. de Luc. tit. de Fideicom. discurs. 56. n. 4.* quasi videatur testator elegisse in ipso disponendi actu, quos gravatus elegerit, ex juribus, & DD. adductis per *Oleam de Cess. Jur. tit. 3. q. 1. n. 44.*

Hanc igitur testatoris voluntatem non aliunde, quam ex verbis testamenti conjicere, & interpretari licet; frustra enim attenditur voluntas, quam verba non patiuntur, ex *L. Si quis in fund. vocabul. ff. de Leg. 1. L. Titia cum testament. in princ. ff. de legat. 2. nec enim censendus est plus voluisse testator, quam dixerit, ut per *Mantic. de Conject. ultimar. voluntat. lib. 3. tit. 19. n. 5. Fusar. de Substitut. q. 276. n. 13.**

Quo quidem animadverso, ex verbis testamenti sol. mihi satis innotescit facultatem illam nominandi fuisse personalem, & restrictam ad eligendum inter filios primorum nominatorum, non vero ad ultiores porrigi successores; quod mihi satis elicitur ex clausula

lã illa: *E morto algum filho destes nomeados, que tenha algum nêto do filho morto, irá succedendo igualmente por linha direita, & iterum, não entrando elles na dita cerrada, salvo se a geraçã destes por linha direita faltar; porque entã irá ao parente mais chegado esta cerrada, que tomo em minha terça.*

Quæ quidem clausulæ mihi certè significant testatorem exclusisse nominandi facultatem ultra filios primitus invitatos, cum ad illos casus reddatur inapplicabilis; quia in primo nepos ex filio nominato præmortuo necessariò vocatur, & electio officium suum perdidit; cum ille nepos vocationem habeat specialem; prout etiam verificari non poterit in secundo casu, quando scilicet prole non existente primitus invitatorum, proximior consanguineus vocationem habet; & per has particulares substitutiones, & providentias cessat electio, & ad primos vocatos proprio nomine restricta censetur, ut bene distinguit Larrea a docto appellati Patrono allegatus, & extra illum casum ad alios non extenditur, nec fas erat ultimo administratori ordinem regularem succedendi alterare, uni gratificando, *ad L. Cum ita §. In fideicommiss. ff. de legat. 2. & comprobat Peg. de Maiorat. cap. 2. n. 34. Card. de Luc. tit. de Fideicommiss. discurs. 56. n. 3. ac proinde datã lineã gradûs, ac sexûs paritate, prævalet ætas, ut idem comprobat Peg. d. cap. 2. à n. 34. & seqq.*

Nec alius succedendi ordo, vel observantia probatur, nec adhuc casum similem evenisse constat, cum per quadraginta annorum saltem spatium, & aliquos actus ulterius ita succedendi probari debeat, ad tradita per *Per. d. 21. n. 8.*

& ideo cum proximiori Domino sapientissimo sententiam statuo, restrictã tantum fructuum condemnatione ad tempus litis cum appellato contestata, nec alios acquirere potest; quia fratris actoris originarii hæres non probatur, immo illius hæreditatem repudiasset constat fol. Ullyssip. Occid. 27. Septembr. 1734.

Bacalhao.

Votum tertium.

Quando, ut in præsentis institutione fol. post nominandi facultatem concessam primis vocatis, institutor plures fecit substitutiones, & vocationes successorum maioratûs, sæpe sæpius judicavi talem nominationem esse personalem, & realem, sequendo doctissimi Larreae Distinctionem dec. 31. n. 19. Idcirco iudicatum laudi cum sapientissimis sodalibus, & proximiori assentior in fructuum condemnatione à solo tempore contestationis. Ullyssip. Orient. 21. Novembr. 1734.

Et ita exarata fuit sententia, & confirmata prima boni Judicis Josephi de Lemos Pacheco, quem diu fata servent incolumem.

DECISIO DUODECIMA.

(Seu mavis arestum.)

Tu verò ex n. 1. usque ad n. 6. vide explicatum, quando impedimenta opposita debeant mandari ad Judicem Deprecantem? Apud quem litigare debeat Promotor Captivorum? Nota privilegia istorum, & eorum bonis concessa; & quales sint Judices competentes pro eorum gazã? Et hoc pro Summario interea dixisse sufficiat, aresto enim, satis, & plene, Lector, habes?

Quod-

QUoddam dimanavit precatorium à Judice Orphanorum Civitatis Sancti Salvatoris in Brasiliâ, ut citaretur quidam Emmanuel Pinheiro, & etiam Promotor Captivorum, ita petente Gabriele da Rocha. Fuit præsentatum, & positum in judicio Prætoris Curialis, vulgo *Cumpra-se*. Ille Pinheiro voluit audiri, & dixit non posse cogi ad respondendum in illâ Provinciâ, sed immo potius, cum quæstio esset de hæreditate cujusdam Lamberti, quæ captivis fuit adjudicata, ventilandum omne erat in privato judicio captivorum in hac urbe, & ita conclusit per viam impedimento- rum, quæ tamen Prætor remisit ad Judicem deprecantem. Tunc Promotor petivit audientiam, fundatus in eo, quòd non erat obligatus ad respondendum extra suum judicium, causæ enim captivorum privativè spectant, seclusis aliis, ad judicium Mampostariæ, & hinc per gravamen, seu appellationem ad Senatores Judices ipsorum captivorum, neque alius Minister de his causis cognoscere potest secundum formam *Regiminis cap. 7. & 17.* Et addebat Promotor se esse fiscalem, neque cogi posse litigare extra judicia patrimonii Regii. Unde cum in his terminis notorius esset defectus jurisdictionis in Deprecante, precatorium adimpleri non debebat: *Peg. For. cap. 11. n. 7. & 8. cum aliis*; sed poterat cognoscere Dominus deprecatus; & sufficiebant hæc, & quòd in his terminis Promotor haberet interesse, aut solum fuisset assistens: *Peg. tom. 3. ad Ord. lib. 1. tit. 7. §. 16. n. 2. cum seqq. & tit. 10. §. 8. sive sit nova actio, sive incepta alio judicio, ut cum Larrea advertit Peg. supra d. n. 2. & lib. 1. tit. 13. §. 3.* ita ut contrario observato,

omne reddatur nullum: *Peg. ubi proximè §. 1. n. 3.*

Neque dici potest, quòd supradicta procedunt respectu solum Procuratorum regalis patrimonii, & Coronæ, quia captivorum gaza est æquè privilegiata, & utpote regalis; & captivi sunt Coronæ ipsius donatarii specialissimis privilegiis induti; quapropter olim illorum causæ æqualiter in judicio Coronæ versabantur, ut bene notat *Peg. ad dict. Ord. lib. 1. tit. 9. §. 6. n. 2. cum seqq.* & loco istius judicii concessit eis Maiestas Regia peculiare Judices cum suo fiscali, qui fuerunt sic subrogati, & vulgaris est regula subrogatum sapere naturam subrogantis. Et hoc habet tantam vim, ut ipse Promotor non possit etiam condemnari in expensis, ex Decreto exarato in libro 11. Decret. Domus Supplicationis fol. 12. & sic æquè dispositum est de istis omnibus.

Instabat Advocatus Rochæ, quòd licet hæreditas, de quâ quæstio, fuisset adjudicata captivis; attamen quia hæreditas non dicitur, nisi deducto ære alieno: *L. ex facto §. Unde ff. de hæred. instit. l. 1. §. Denique ff. ad Trebel. l. Si univers. ubi DD. Cod. de legat.* non implicat cursus in alio judicio respectu illius, quod non est ipsa hæreditas, seu ex bonis hæreditariis. Sed hoc frivolum argumentum aperte erat; & ideo; quia diminui poterat, constabat interesse captivorum. Quonam ergo judicio, nisi in suo pulsandi erant?

Fundabatur etiam iste Advocatus in illâ generalitate, quòd impedimenta opposita remitti debebant ad deprecantem *ex text. in L. Si quis ex aliena ff. de judic. Cabed. 1. p. d. 49. Themud. p. 1. d. 79. n. 6. Larr. d. 82. & n. 3.* Sed jam diximus hoc non habere locum,

si constet notoriè de defectu, & ita sæpe judicatum ego vidi, & multoties allegavi.

5 Arguebat ulterius, quòd si aliquis denunciator causam moveret contra possidentes hæreditatem ad captivos spectantem, tunc proprium habere locum illud privativum Judicii, minimè verò respectu litium, & executionum, quæ in Brasiliâ pendent, quia debent currere in judicio incepto, *ex text. in L. ubi capt. ff. de judic.* quia captivi non successerunt in debitis, quæ manifeste non sunt hæreditatis. Et addebat executiones fieri debere in loco domicilii, & ubi assistunt condemnati: *Cabed. p. 1. arest. 28. Mendes a Castr. in Prax. 1. p. lib. 3. cap. 21. §. 2. n. 8.* primus autem citatus illic erat domiciliarius; & absurdum erat, quòd pignori fieret in Brasiliâ, bona autem hîc sub hastâ essent. Ulterius, quando aliquis litigans è vitâ discedit, non est necesse habilitare hæredem, sed sufficit citare *ex Cabed. 1. p. d. 197. n. 11.* & sic continuari necesse erat causam in illo judicio cum primo reo citato, præcipuè; quia executiones perpetuatae, ut aiunt, non sunt subjectæ privilegiis, neque in illis attenduntur declinatoriæ, & impedimenta, si qua sunt tertii, licet Clerici spectant ad judicium executionis, *argum. Ord. lib. 2. tit. 1. §. 8. Peg. For. cap. 5. n. 64.* & respectu declinatoriæ est indubitabile: *Phab. 1. p. arest. 54. Barb. ad Ord. lib. 3. tit. 5. §. 3. cap. 28. & ad Ord. lib. 1. tit. 8. §. 10. n. 1. Barbof. in L. Her. absens in princ. n. 65. ff. de judic.*

6 His tamen minimè refragantibus, licet Prætor Curialis impedimenta remitteret, & primò non fuisset provisum gravamen ab eo interpositum, nisi quatenus in expensis condemnabatur Promotor,

attamen per secunda opposita impedimenta in Senatu fuerunt ista judicata pro probatis, & meritò quidem decrevere Domini Senatores omnem decisionem causarum captivorum spectare ad istorum Judices, quos nominat Rector Justitiæ, si non sint nominati a Rege, ut fuerunt aliquando præclarissimi DD. Antonius Lopes de Carvalho, atque Alexander Ferreira hodie in Tribunali Conscientiæ Senator egregius, qui olim Iberos admiratione implevit; & qui radiis scientiæ coruscans sæpe ignorantia fugavit tenebras Magister eximius. Pro conclusione autem istius materiæ sciendum est, quòd cum per regiam donationem bona spectent ad captivos, idem est, ac si fisco acquirerentur, ut bene *Portugal de Donat. lib. 1. tit. 21. §. fin.*

Hoc sufficiat dixisse, Notario Martino Camacho da Rocha anno 1725. Dixisse, inquam, alium; hoc enim tempore adhuc non eram Advocatus.

D E C I S I O.

De gratiâ concessâ ad appellandum, elapso termino; & de impedimentis oppositis obreptionis, & subreptionis. Utrum talis gratia tertio afferat præjudicium?

Appellavit quidam nobilis ^I Vir Emmanuel Toscanus de Valconcello ab unâ sententiâ, & quia non fuit prosecutus dictam appellationem intra Legis terminum, petivit Provisionem, quam sæpe sæpius concedunt Senatores Palatini, auditâ parte, quæ termino trium dierum respondet. Hoc posito, ecce venit alter litigans nobilissimus Heros Franciscus Cabral Correa de Lacerda, & oppo-
Li nit

nit impedimenta obreptionis, & subreptionis apud Judicem, qui sententiam protulerat; & deducebat ejus Advocatus notissimus Vir Ambrosius Ribeiro Godinho, Philosophiæ insignis Professor, & Doctor acutus, illam obreptionem, & subreptionem ex variis circumstantiis, quas ingeniose, ut solet, aureo calamo proponebat; & nobis hîc non est animus ipsas in medium adducere; multæ enim fuerunt. Provisor Capellarum, & Residuorum judicavit probatas exceptiones, & illam primam sententiam suo robore esse jussit. Toscanus verò ab illo appellavit, & sic duæ appellationes venere simultaneæ ad Senatum supremum inter easdem partes, & eodem processu; hæc nempe secunda, & prima virtute Provisionis; sed quia de illâ solum tractatum fuit primò, hoc est, de obreptione, de hoc punctum, & sermo erit.

2 Dixi ego pro parte Toscani, quòd tales Provisiones, ut ex ipsarum tenore constat, non conceduntur, nisi auditâ parte, & intra dies illos respondente, vel Judice informante, & sic non possunt expeditæ argui simili vitio, neque ex tali principio obreptionis, aut subreptionis: *Fas. & Paul. in L. Et si cognit. Cod. Si contra jus, vel utilit. public. Bald. in L. Prescript. Cod. eod. Soccin. cons. 169. Bursat. cons. 177. n. 10. & 12. cum aliis Giurb. cons. 57. n. 23. Bartol. in L. Conficiunt 8. n. 3. ff. de jur. Cod. cujus Doctoris opinio sequitur sæpe ut Lex in nostro Regno ex Ord. lib. 3. tit. 64. §. 1. Allegabam etiam Provisionem extractam vim Legis habere: L. 2. Cod. de Leg. & vim definitivæ sententiæ: Omm. in process. Judic. disp. 7. n. 11.*

3 Advocatus contrarius fundabatur in Ord. lib. 3. tit. 70. §. 3. ex

quâ colligebat Toscanum ulterius non posse sequi appellationem transacto maiori spatio, nempe anno, & sex mensibus, quod hoc casu verificabatur, & fuerat appellatio judicata deserta, quod tamen Toscanus exposuerat. Pro isto judicatum fuit ita, & posita quædam declaratio, quam nota, ut scias hanc gratiam tertio non asserre præjudicium.

Votum primum.

IN hoc processu duplex est ejusdemmet appellantis appellatio, prima respicit sententiam latam super negotio principali, ad cujus prosecutionem obtenta fuit Provisio Regia fol. secunda verò respicit sententiam fol. latam super exceptionibus a fol. nullitatis, subreptionis, & obreptionis ad Regiam Provisionem supradictam: de istâ pro nunc tantum nobis dicere fas est, reservatâ alterâ in suum locum. Et imprimis dico, quod nulliter se gessit Provisor permittendo appellato fol. facultatem, ut posset contra Provisionem dictas proponere exceptiones, & eadem nullitate eas decidit in eadem appellatâ sententiâ dicto fol. Quòd patescit, eo quòd tunc temporis jam appellatio virtute dictæ Provisionis erat recepta, quod patet fol. & fol. virtute decreti Senatûs, quo casu cum prædicta Provisio Regia jam suum fortiretur effectum, suspendi non poterat, ut tradit *Peg. For. cap. 18. n. 51. & causa affecta superiori, ex eod. Peg. For. cap. 15. n. 30.* quod mihi satis erat, ut judicatum reformarem; maxime cum ex eadem Regiâ Provisione constet, quòd ad illius concessionem fuit appellatus auditus, quo casu non habet locum obreptio, & subreptio ex sententiâ *Bartol. in L. Confic.*

fic. 8. §. 2. n. 2. ff. de jur. Codic. Giurb. conf. 57. n. 23. nec perlectâ supplicâ, aliquod invenitur minus actis conforme, ut difficilis redderetur gratiæ concessio, ut bene ponderatur in appellantis perorationibus. Quod ultimò pro appellato dicitur ex allegatâ *Ord. lib. 3. tit. 70. §. 3.* in eâdem solutio invenitur ibi: *Sendo primeiro o appellante requerido para dizer, se teve justo impedimento, &c.* de cujus requisitione non edocemur. Reformetur igitur iudicatum. Ullyssip. Occid. die 21. Aprilis 1734. D. Coelbo.

Votuum secundum.

5 **C**onvenio cum sapientissimo Sodali in reformatione sententiæ fundatæ in juramento formalè delato; quia in præsentiarum non ostenditur observata forma Legis, quod sufficit, ut pro nullis, & infectis judicentur, quæ contra ejus dispositionem facta sunt: *Peg. ad Ord. tom. 1. tit. 2. gl. f. 55. n. 3. §. 7. cum tit. 78. §. 14.* quæ nullitas est qualificata; quia facta, vel verba nullius roboris inducunt nullitatem ipso jure, ut cum multis *Grat. For. cap. 691. n. 2. & seqq.* cum appellacionis ea sit natura, quòd sententiam latam ad superiorem devolvat, eamque attento præsentis statu extinguat, & respectu futuri in omnibus suspendat: *Giurb. d. 19. n. 2. Melin. de Induc. debit. q. 14. n. 29. Parex. de Instrum. Edict. tit. 3. resol. 1. n. 26.* taliter, ut in hypothese præsentis attingit ex appellatâ sententiâ fol. quare nec in principali, nec in accessorio Judex, a quo aliquid disponere poterat: *August. Barbosa. in Reper. verbo Appellatio pag. 16. Scac. de Appell. q. 17. limit. 47. n. 42.* Totus insudat appellati Pa-

tronus in demonstrando, quòd virtute *Ord. lib. 3. tit. 70. §. 3.* ex appellatione non prosecutâ intra annum secundum formam *Auth. Ei qui appell. Cod. de temp. appellat. & cap. Cum sit Roman. 5. cap. Ex ratione 8. de appell.* non posse à Judicibus, vel à partibus tacito, vel expressò eorum consensu prorogari: *text. in L. Nemo in princ. Cod. de tempor. appell.* attamen cum appellans requisitus non fuit ad causæ desertionem ad alleganda impedimenta, ut non haberetur pro desertâ, quia poterat excusari aliquâ justâ causâ, ut eleganter *Costa annot. 5. n. 28. Marant. in Pract. 6. p. tit. de Appellat. n. 410.* in dubio non præsumitur appellatio deserta: *Vel. dist. 41. in fin. Barb. f. ad Ord. lib. 3. tit. 70. §. 3. n. 7.* quapropter non concludit, ut meritissimi Provisoris sententia sustineri possit, & cum sapientissimo Domino, Magistroque meo jus reservo quoad primam appellationem, ac ita placet: Ullyssip. Occid. 9. Junii anno 1734.

Salter.

Votum tertium.

6 **O**bservo in primis negotium cadere super impedimentis fol. receptis fol. & improbatis per sententiam fol. à quâ appellatio fol. est suscitata virtute diplomatæ fol. Est inde quæstio, laboret nec ne obreptione præfatum diploma? De Provisoris potestate nec dubitarem; quia licet appellatione receptâ, ligatæ supersint judicantis manus; adeo ut receptionem amplius revocare non possit: *Ord. lib. 3. tit. 73. & tit. 65. §. 1. Faria ad Cov. Pract. cap. 23. & 24. Latè Albitius de Inconst. in judic. q. 41.* hæc tamen regula suas patitur limitationes; quarum una est respectu tertii:

Ll ii

Can-

Cancer. 2. Var. cap. 3. n. 87. qualis noster est appellatus, siquidem impedimenta præfata solum Judici procuratori offendebant, & solus ille contestatus est sol. & cum eo solum incidens istud peractum fuit. Alia etiam limitatio datur, quoties scilicet adversus receptionem legales objiciuntur exceptiones, quia adhuc vacillat receptio talis, si credendum *Cost. de Styl. domus supplicat. pag. 226.* maxime, quando pars docet appellationi a jure locum prohibitum: *Salgad. de Reg. Protect. 3. p. cap. 18. à n. 23.* Aliam in nostrâ hypothesi admisi jam Senatûs limitationem circa obreptionem, quia ista deduci jubet Lex coram magistratu, cui præsentatur diploma, *in 2. tit. 43.* juvantque ea, de quibus *Albitius supra n. 21.* Quia tamen hæc gratiosa rescripta facile concedi solent, æquum est, quod appellandi facultas non coangustetur, & etiam cum Dominis meis judicatum reformarem, ad hoc ut appellatio interposita prosequatur. Ast cum appellans rescriptum, inaudito appellato, impetraret, & in occulto celaret, quod virtute executionis ob appellationem desertam villa sub hastâ vendita esset, & jam penes tertium; declararem, quod præfacta subhastatio suo maneret in robore, quousque ista definia- tur appellatio; nam Principis gratiosa rescripta tertio non audito præjudicium non afferunt, & maxime si tertius possidet: *Larrea alleg. 43. à n. 6. Tondut. Civil. cap. 42. Aylon ad Gom. 3. Var. cap. 13. n. 40. Paschal. de Virib. Patr. Potest. p. 1. cap. 8. Marin. 2. p. d. 487. Merlin. dec. 125. Phab. d. 122.* & alii passim, hocque cum moderamine utrique justè providetur. *Ullyslip. Occident. 21. Junii 1734.* *Costa.*

Huic tertio voto sapientissimo, & quod plura habet notabilia; distinctiones, limitationes, & doctrinas egregias adhærent duo Domini subsequentes in isto processu, quo sic judicatum fuit anno 1734. scribâ Hieronymo de Almeida de Carvalho.

SUMMARIUM.

- 1 Proponitur factum.
- 2 Provisiones expeditæ, auditâ prius parte, non possunt argui vitio obreptionis, aut subreptionis.
- 3 Appellatio sæpe judicatur deserta, si pars eam non sequitur
- 4 Votum primum hic habes, & vide doctrinas excellentes.
- 5 Secundum votum relucet in casu figurato.
- 6 Tertium hic habeto votum, & mente teneto, habet enim in se plurimas doctrinas mirabiles, & magistratiter in illo præsens materia explicatur.

CONSULTATIO I.

Utrum pater removeri possit ab administratione maioratus propter dilapidationem? An hoc casu ex redditibus in vitâ ipsius patris a filio perceptis teneatur parentis creditoribus satisfacere?

Quidam nobilissimus Vir hujus civitatis penitus dissipavit bona cujusdam maioratus, in quo fuit primus administrator, & ad illum primo loco vocatus, & descendentes ex illo: De dissipatione nullum dubium de facto erat, plurima enim mobilia summi ponderis vendidit, quæ fuerat vinculata, & pecunias ingentes prodigus veluti in mare projecerat. Filius

Filius huic erat summo ingenio præditus, qui dudum hæc notabat, crescentibus in diem calamitatibus, & parentis pessimâ administratione, jam enim multis debitis, æreque alieno erat gravatus: Duo a me in his terminis sunt quæsitæ: Utrum scilicet pater ab administratione removeri possit? Et an filius creditoribus parentis viventis teneretur satisfacere ex fructibus ipsius maioratûs.

2 Ad primum indubitanter dixi, & resolutivè, quod pater, qui habet usumfructum in bonis adventitiis filii, vel possidet fideicommissum, aut maioratum, ad quem post ejus mortem filius vocatur, si malè, & fraudulenter egit, restituere ipsum tenetur filio suo, vel successori ante mortem, & adventum conditionis, ad quod ponderabam textum famosum in *L. Imperator 50. ff. ad Trebel. de quo latè Pinell. in L. 1. p. 2. n. 23. cum seqq. Fusar. de Substit. & Fideicommiss. q. 519. per tot. Surd. de Aliment. tit. 9. q. 25. ex n. 57. Cost. de Remed. Subsidiar. remed. 4. à n. 1. Pacian. cons. 83. Molin. de Juslit. & Jur. tract. 2. disp. 228. Ascan. Clemens in tractat. de Patriâ potest. cap. 6. effect. 12. n. 14. Bursat. cons. 133. n. 56. lib. 2.*

3 Et dicebam hoc procedere, licèt pater offerat postea cautionem, & fidejussionem de bene administrando: *Paschal. de Virib. Patriæ Potest. p. 1. cap. 2. n. 92. bene Escob. de Racion. cap. 6. n. 3. Boer. d. 61. n. 14. Giurb. ad Consuetud. Senat. Mess. p. 1. cap. 7. glos. 17. n. 4. & glos. 3. n. 33.* Et ulterius assereram, quòd in hac dilapidatione non est necessaria fraus, & dolus ex proposito, sed quòd sola culpa, & dolus re ipsâ sufficiat inductus ex manifestâ alienatione, & dissipatione, ut optimè *Ruin.*

cons. 23. n. 14. lib. 5. Cephal. cons. 113. Menoch cons. 1220. n. 2. Fusar. de Fideicommiss. q. 519. n. 4. five pater dilapidet agendo, & committendo, five omittendo; quia sola ipsius negligentia sufficit, ut ab administratione removeatur: *Gutierr. in tract. de Tutel. cap. 3. n. 4. Noster Pereir. d. 48. n. 15.* ubi ait, quòd dolus prædictus non ex solâ machinatione, sed ex re ipsâ colligitur.

Ad secundum dixi, patrem privatum administratione prædictorum bonorum, privari omni jure, quod in illis habebat, & nominatim usufructu, ita ut propter bonorum dilapidationem finiatur, & extinguatur in ejus personâ, non secus ac extingueretur per mortem ipsius, & probatur hoc manifestè, *ex ead. L. Imperat.* quam supra allegavimus; ubi parens propter dissipationem privatur fideicommissò, atque filio applicatur, itaut filius ex ejus fructibus alimenta prostet patri, si sit inops; de quo dubitari non potest: *Morot. cons. 18. n. 29. Fontanel. de Paët. Nupt. claus. 4. glos. 9. 5. p. n. 29. & glos. 22. n. 28. Grat. Discept. 519. n. 39.* Et quòd talia bona pleno jure filio applicentur per dilapidationem, non expectatâ parentis morte, ipsique acquirantur, tradunt scribentes *in d. L. Imperat.* ut observat ibidem *Alexand. n. 5. Molin. de Primogen. lib. 2. cap. 16. n. 17. Surd. cons. 116. ex n. 24.* ubi plurima adducit fundamenta.

Et quamvis hoc durum videatur creditoribus, qui habent hypothecam, quam velint conservare illæsam, itaut nullum eis resultet præjudicium, a supradictis non recessi; quoniam filius, cui ob dissipationem, & dolum re ipsâ patris fuerunt bona adjudicata, non tractat de excludendis creditoribus

toribus patris, neque opponit in his terminis de aliquâ hypothecâ propriâ; nec eam prætendit in fructibus talium bonorum, quia nemo in re propriâ hypothecam habere potest; & res sua nemini servit: Ast creditores patris excludit alio ex capite, nempe per extinctionem, & resolutionem hypothecæ ipsorum creditorum, cum ex privatione ususfructûs, & commoditatis, eorum hypotheca simul resoluta remansit, cujus defectu jus nullum possunt prætere contra filium; & ita tu tene, salvo semper meliori iudicio.

S U M M A R I U M.

- 1 *Proponitur factum hujus consultationis.*
- 2 *Pater, qui habet ususfructum in bonis adventis filii, vel possidet maioratum, ad quem post ejus mortem filius vocatur; si male agit, restituere tenetur ante adventum conditionis.*
- 3 *Neque liberatur pater, si offerat cautionem, & fidejussionem de bene administrando: In hac dilapidatione non requiritur expressè fraus, aut dolus: sufficit alienatio, & factum præjudiciale, aut mera negligentia.*
- 4 *Pater privatus in nostro casu illâ administratione, privatur consequenter omni jure, quod in bonis habebat, & nominatim ususfructu. Ideo bona pleno jure filio dantur, non expectatâ parentis morte.*
- 5 *Creditores patris hoc casu non conservant hypothecam illesam, & vide modum, quo filius excludit illos.*

CONSULTATIO II.

Ad intelligentiam *Ord. in 3. tit. 45. in casu figurato.*

Utrum Emptor, qui venditorem suum non vocavit ad causam defendendam, quando tertius venit, & petit rem venditam, ac ita omisit denunciationem, sciens rem defendi non posse; postea possit a venditore petere pretium?

Quidam Colimbræ incola sumptuosas domos ingenti pretio a Dominico Pirez ejusdem civitatis possessas emit. Ecce tertius venit post aliquot annos intentans reivindicare; & in principio controversiæ tales edidit titulos, quibus vinculatas esse probabat; quod ille emptor a Patronis certificatus de justitiâ causam moventis, tantummodo per contestationem negativam responderit, & quod magis est, denunciationem omiserit, debebat enim vocare venditorem suum, ut litem defenderet, de quo habemus expressam *Ordinationem in 3. tit. 45. §. 2.* itaut hac diligentiam neglectâ, non possit obligare emptor venditorem ad pretium restituendum, & ad damnâ provenientia, ex eo quia sublata fuit res, ut omne disponit prædicta *Ordinatio Lusitana*; & ita quæsitum fuit a me: Utrum non obstante prædictâ *Legge*, & quod venditor non haberet notitiam causæ, possit emptor ab illo petere pretium; constabat enim plenè, rem defendi non potuisse?

Pro parte negativâ plurima obstant fundamenta; siquidem *Lex nostra denunciationem, absolute exigit nec excipit hunc casum, de quo loquimur: at verò ubi Lex non distin-*

distinguit, nec nos distinguere debemus, ut satis vulgare de jure est: Ita censent *Bartol. & Salicet. ad L. Emptor ff. de act. empt. Angel. Aret. in §. ult. Inst. de empt. & vendit. Dec. cons. 74. ad fin.* qui omnes in nostris terminis loquuntur.

3 Ulterius: Lex præsumit pro sententia Judicis, & esse justam fatetur: *L. Herennius §. Caia ff. de evict.* Et tamen re evictâ per Judicis sententiam, actionem emptori non concedit evictionis nomine, nisi is venditori litem denunciaverit: *L. Empti actio, L. Si parentes Cod. de evict.* ergo Lex non considerat justitiam, vel injustitiam causæ, sed an denuntiatio facta fuerit ipsi venditori. Ergo neglectâ hac diligentia, nullum emptori dabimus recursum. Adde aliud argumentum: Cùm res evincitur, nullâ denunciatione factâ venditori, Lex præsumit propterea evinci, quod emptor male instructus causam defendere nequiverit: *L. Si fundo §. ultim. ff. de evict.* Quæ quidem præsumptio videtur esse fortissima, & ut aiunt, juris, & de jure; super eâ etenim Lex fundatur, ac statuit: ergo non est admittenda probatio in contrarium: *Auth. Sed jam necesse Cod. de donat. ante nupt.* Hæc est melior opinio à nostris amata Lusitanis expressa, & generali dispositione, *Ord. in 3. tit. 45. §. 2. ubi Barbof. n. 7. & noviter Silva n. 17. & melius n. 34.*

4 Intactum relinquo, quod alii dicunt in hac materiâ, affirmant enim omisâ denunciatione agi nihilominus posse de evictione, sed ad simplex tantum; factâ verò, ad duplum. Alteri actionem emptori competere, cùm probaverit nullam venditori defensionem procul dubio competiisse, acerrimè

affirmant, non obstantibus supra dictis argumentis; hoc enim verius, & communius censemus, & ita tenet *Fulgos. ad L. Si ideo ff. de evict. Alex. in L. Non solum §. Morte n. 46. ff. de oper. nov. nuntiat. Imol. in cap. ultim. de Empt. & vendit. col. ult. Idem Alex. cons. 67. lib. 3. & in cons. 63. col. ultim. lib. 6. Socin. Fun. cons. 120. n. 11. & 12. lib. 3. Natta cons. 232. n. 5. & 462. n. 8. Aufrerius ad Capellam Tholos. q. 407. in 6. limit. Rebuff. de Dilat. art. 5. n. 38. Cov. lib. 3. Var. Res. cap. 17. in 6. illat. plures refert Caballinus de Evict. §. 3. n. 73. ac his authoribus motus consului in hoc casu pro parte emptoris, postea tamen ab hoc discessi, & de præfenti discedo: Referam tamen ob quæ motus tunc fui.*

Et rationibus demonstratur: 5 Lex emptori negat actionem de evictione contra venditorem, si ei litem non denunciaverit; quia præsumit eo casu rem evictam fuisse, quoniam is malè instructus causam defendere non potuerit, ut jam a nobis dictum manet, atque probatum: ergo si manifestè constet causam defendi non potuisse, licet ipse emptor optimè a venditore instructus, ac defensus fuisset, actio competere debet; cessante enim Legis ratione, consequenter Lex cessat juxta regulas vulgares.

6 Secundò sic: Nequit emptor agere de evictione, nisi per sententiam Judicis res fuerit evicta; si enim ipse rem litigatori cedat, non est, quòd dicat sibi venditorem nomine evictionis obligatum esse: *L. Atqui natura §. Cum me ff. de negot. gest. L. 1. Cod. de pericul. & commod. reivendit.* Et tamen, si certum sit, causam defendi non posse, licet ipse venditor rem non defendat, de evictione

ne habet actionem: *L. Emptor ff. de act. empti*: ergo idem juris esse videtur, cum emptor denunciationem omisit, cum infallibile est causam defendi non potuisse.

- 7 Tertio a simili poteris arguere: Citatio non requiritur ejus, cui jus manifestè non competit, *L. 2. §. Quod de frumentar. ff. de administrat. rer. ad Civit. pertin.* Sic etiam non requiritur excussio debitoris principalis, ut agi possit contra fidejussorem, vel tertium, cum manifestè constat eum solvendo non esse: *Neguz. de Pign. 1. membr. 8. p. n. 31. Gabr. Comm. Conclus. lib. 3. tit. de Fidejussor. conclus. 1. n. 50.* ergo, & denuntiatio, de quâ agitur, necessaria non esse videtur; ubi constat nullum jus competere, quo emptor defendi possit. Sic etiam constitutum est in conductore, qui si justam habeat causam deserendi rem conductam, deserere potest non suppositâ denunciatione, si hæc locatoris non interfit, ut bene *Rip. in tract. de Pest. in præludiis de privileg. contract. causâ pestis n. 23. Ægyd. Boss. de Remiss. merced. n. 52.* Quamvis aliàs certum sit, quod locatori denunciare debeat: *L. Item queritur, §. Exercit. ff. locat.* Cum tamen intentionis fundamentum sit; quod res defendi non possit, hoc probari debere existimavi, ut bene *Cov. ubi supra*; nec me movit, quod Lex nostra hunc casum non excipiat; ratio enim sola ex Legibus petita sufficiens est ad casus excipiendos, & ita notabam; neque enim Leges semper declarant omnes exceptiones; quæ solum ab illarum rationibus petendæ. Tu tamen mihi non credas, Legi enim adstrictus contrarium sequi non possum, & ab illo, quod tunc censui, nunc discedo.

S U M M A R I U M.

- 1 Figuratur casus.
- 2 Lex in casu proposito exigit denunciationem: ubi Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.
- 3 Lex præsumit pro sententiâ Judicis: Re evictâ per Judicis sententiam, actio emptori non conceditur evictionis nomine, nisi is venditori litem denunciaverit: Pro negativâ vide argumenta.
- 4 Opinio aliquorum in medium adducitur: Communis est affirmativa resolutio in casu figurato.
- 5 Cessante ratione Legis, Lex cessat.
- 6 Confirmatur affirmativa pars.
- 7 Etiam conductor, qui habet causam deserendi rem, deserere potest, neglectâ denunciatione: De aliis vide, & nota.

CONSULTATIO III.

Ex Summario, & facto collige.

Explicantur conditiones, & modi necessario implendi, ut acquirantur legata, & multa utilia traduntur.

Clausula fuit, & inserta dispositio in testamento cujusdam nobilis per hunc modum:

Mando que a hum menino, que se acha em casa de meu irmão F. em G. o qual se chama F. cujos pays se não declarão por varios, e decorosos respeitos, e ser a mãy de grande supposiçãõ, mando que o criem, e doutrinem muito bem, mandando-o estudar, e por em boa doutrina muito honradamente. E se for já de discriçãõ, e ti-
ver

ver genio para os estudos, os seguirá, quando não irá servir na guerra a S. Magestade, e lhe dará meu herdeiro, e testamenteiro sessenta mil reis por anno, cinco mil reis em cada mez, em quanto vivo for.

2 Mansit puer in domo hæredis, qui fideliter observavit testatoris mandatum, illumque studio destinavit, ac clarissimis Societatis JESU Præceptoribus tradidit: ast ille Minervæ ingratus, otio paulatim se dedit, donec a domo hæredis fugiens sinistris persuasionibus, tandem matrimonium contraxit; & ecce contra hæredem proponit litem, & petit legatum, etiam ex tempore, quo domum ipsius fuit ingressus, atque in illâ alienis sumptibus habitavit?

3 Quoad secundum hoc interrogatus, spernendum conatum illius, ac ridendum fensi; ex eo enim quòd omne habuit in hæredis tecto, non poterit insimul legatum sexaginta mille regalium percipere; neque tale quid colligitur ex illâ dispositione, ut ex eadem liquet; neque eodem tempore habent locum duæ causæ lucrativæ: *text. in L. Omnes 17.*

4 Quòd verò attinet ad primum, & cum puer ille castra non sequeretur, Martemque potentem, quæsitum fuit his terminis, ane deberetur legatum? Dixi ergo talia alimenta relicta specialiter, & signatè ad belli exercitium, & ut miles degeret; & sic expressam deducebam conditionem, quâ non impletâ in formâ specificâ, censebam legatum prædictum peti non posse; deficiente etenim conditione, dispositio quævis habetur pro non factâ, ad nihilque reducitur: *Roland. conf. 20. n. 23. Barz. d. 81. n. 2. Galganet. de Condit. & demonstrat. 1. p. cap. 7. n. 10. Casanet. conf. 2.*

n. 28. *L. Pecun. ff. Si certum petat.* conditio enim inducit formam præcisam: *Ruin. conf. 199. n. 1. vol. 1. Fas. in L. Gallus §. Quidam rectè n. 2. Honded. conf. 60. n. 26. lib. 1. & necessariò adimpleri debet: Mantic. de Conject. ultim. volunt. lib. 11. tit. 16. n. 4. text. in L. Mov. ff. de condit. & demonstrat.*

Talis conditio in supradictis verbis posita mihi videtur potestativa, & tantum dependens à voluntate legatarii, per ea, quæ *Mantic. de Conject. ult. volunt. lib. 10. tit. 5. n. 3. Bartol. in L. 1. per tot. de insit. & subsit.* ergo debebat habere implementum post mortem testatoris: *Gom. Var. cap. 12. de legat. n. 61. & conditio est quædam legati suspensio, cujus de futuro defectus, seu confirmatio pendet: Fragos. de Regim. Reip. p. 3. lib. 5. d. 8. de legat. n. 378.*

Notemus iterum verba: *Irá servir na guerra a S. Magestade, e lhe dará meu herdeiro.* Copulativa *Et* est continuativa, & quæ repetit similia, præcipuè posita sub eadem oratione: ergo legatum intelligitur suâ conditione, & onere; *Galgan. de Condit. & demonstrat. p. 2. c. 1. q. 18. n. 2. Lucens. d. 55. n. 12.* Denique: dies incertus conditionem in testamento facit, *ex text. in L. 1. ff. de Condit. & demonstrat.* quia si dies, aut tempus solutioni destinatum est incertum, non est legatum in diem, sed sub conditione; præcisè enim istâ verificatur: *Fragos. de Regim. Reip. p. 3. lib. 5. d. 8. §. 13. n. 410.* Hic verò certus dies assignari non poterat, nisi v. g. primus militiæ, & ex quo signaretur in albo militum: Unde intrat doctrina acuti *Cancerii Var. p. 3. cap. 20.* ubi ait, quòd quando incertum tempus

adjicitur executioni legati, totum legatum redditur conditionale.

7 Et licet non haberemus conditionem in terminis propositis, sufficiebat considerare onus injunctum, ut legatum non deberetur defectu implementi; quia si non servatur onus, dispositio revocatur, & eo ipso interdum manet revocata; ut cum *Gom. & Molin.* docet citatus *Fragos. de Regim. Reip. p. 3. lib. 5. d. 8. §. 13. n. 411.* Et non est negandum, quod quamvis expressa verba modum importent, & ex mente testantis non solum expressa, sed etiam tacita demonstratur, quod onus impositum debeat prius impleri, quam quis commodum percipiat. Et si attendas ad intentionem testatoris, efficacemque voluntatem, quâ legatarium aut Minervâ, aut Marte exercitum volebat, non dubitabis de resolutione, & onere; quia geminatio verborum enixam inducit voluntatem, & consequenter onus: *Decian. conf. 1. n. 42. lib. 3. Gutierr. Pract. lib. 3. q. 17. n. 134. Aym. conf. 20. n. 2. Surd. conf. 10. n. 54.* Et hinc deducitur testatorem voluisse, quod modus impleretur omnino, quo posito inducitur obligatio: *Menoch conf. 262. n. 15. & lib. 4. de Pres. pag. 184. n. 2.*

8 Sufficit etiam, quod modus sit causa finalis (ita in presenti) ipsius legati; sic enim totum fere legatum absorbet; & ipsum relictum venit accessorie, & consequitur ipsum modum: ideo sublato modo, quasi destructo antecedenti, tollitur consequens, hoc est, ipsum legatum: *Bald. in Auth. ingres. n. 15. vers. Non obstat dict. Cod. de sacros. Eccles. Cuman. in L. Siquis serv. ff. de condit. & demonstrat.* Quod verò illud in bello exercitum à testatore assignatum fuisset causa finalis le-

gati, suadet ex verbis ipsius ita disponentibus, a quorum tenore recedere nullatenus licet; in suo etenim rigoroso significato intelligi debent: *L. Non aliter 69. ff. de legat. 3. Surd. d. 228. n. 27.* neque ab illo possumus deviare: *L. Prospexit vers. Ipsa ergo ff. qui & à quibus.*

9 His omnibus non impertinenter addebam, quod cum talis dispositio esse facta in testamento, interpretationem, atque conjecturam ita in illo fieri debere, ut magis fuisset consultum, ac prospectum saluti animæ testatoris; quia adhuc in dubio illa conjectura capienda est, quæ ipsius animæ magis suffragatur; & ista cunctis rebus, & personis debet anteponi; & hoc in tantum, quod si duæ possint sumi conjecturæ, una, quod dispositio sit facta contemplatione consanguinitatis, alterâ meræ pietatis, & quæ animæ potior sit, secunda hæc certè prævalet, licet etiam sit correctoria; & semper est præsumptio, quod testator senserit de re meliori: *Castill. quot. contro. lib. 8. de Aliment. cap. 42. n. 8.* Illa verò dispositio, de quâ quæstio, facta fuerat, quando jam testator propter ætatem defectam, atque supremum illius limitem, solâ spirantis cadaveris depositâ valetudine continenter admonebatur, atque ex omni rerum humanarum cumulo solum sibi restare sepulchrum cognoscebat.

10 Quantum verò meritum ille consequitur, qui similia præbet in testamento legata, quibus in arma infidelium quisque ruat? Vel quâ se pandit Africa, vel quâ ingens Asia lata ostendat imperia, quibus Evangelium notum fit, datâ prius viâ per strenuorum militum tela, ac gladios. Quapropter hasquisitiones Romani Pontifices

fices plurimis Bullis laudarunt; & mille privilegia Lusitanis concesserunt; specialiter Nicolaus V. Calistus III. Sixtus IV. Julius II. Alexander VI.

11 De hoc ergo intelligo testatorem bello cogitalse; justum etenim semper est prosequi inimicos Fidei impediens declarationem Evangelii in suis Regnis; & hoc meo videri significant illa verba: *Ira servit na guerra a S. Magestade.* Et sufficiebat Principis mentio in utilitatis dativo, ut Grammatici dicunt, ut legatum videretur Principi factum propter commodum suppositum, & resultans ex tali servitio; & certum est, quod dignum attrahat ad se minus dignum: *cap. Quod in dubio 3. §. Nec negamus de consecrat. Eccles. Fas. in L. Imperium n. 3. ff. de jurisdic. omn. Judic. Alex. cons. 122. n. 17. lib. 4.* Denique illud verbum: *Ira*, utpote imperativi modi inducit dispositionem, ut cum *Bartolo, Bald. Fas. & aliis Cald. Per. de Emphit. extinct. lib. 4. cap. 16. n. 12.* Et cum sint verba, quæ per se sonant principaliter, neque sint prolatae per modum transeuntis, constituunt sensum perfectum, & optimè, ac clarè sic declarant voluntatem: *Peg. de Maiorat. cap. 5. n. 147.*

12 Ultimò: Demus, quod ex verbis non resultet conditio, sed solus modus. Tunc sic. Iste modus est belli illius exercitium, quo patriæ, Regique servimus. Sed jam certum est, quod si modus respicit favorem Reipublicæ, continet causam finalem, quâ non servatâ, revocatur donatio: *L. Cum te fund. ff. de pact. inter empt. & vendit. Barbosa. in L. Si cum dot. 23. §. Si pater n. 25. in fin. ff. solut. matrimon. Portug. de Donat. lib. I. prol. 2. §. I. n. II.* & si adjectus donationi (legatum est do-

natio) respiciat favorem donantis, vel alterius, quàm donatarii, sine dubio causam finalem demonstrat, ut *Mantica tradit de Tacit. & ambigu. lib. 13. tit. 42. n. 9. & n. 10.* scribit, quod si respiciat favorem pietatis, aut Reipublicæ, ostendit procul dubio causam finalem, quam servari oportet. Hæc fuisse a nobis dicta in proposito; pro quibus postea tamen noluit stare Senatus, cujus placita satis meliora veremur.

SUMMARIUM.

- 1 Proponitur factum consultationis.
- 2 Etiam.
- 3 Due causæ lucrative non habent insimul locum eodem tempore, & respectu ejusdem.
- 4 Non completâ conditione legati in formâ specificâ, ipsum legatum non habet locum; nec peti potest; & miris doctrinis confirmatur.
- 5 Conditio est legati suspensio, cujus de futuro confirmatio pendet.
- 6 Copulativa Et est repetitiva similium, maxime sub eadem oratione: Dies incertus facit conditionem in testamento: Si dies solutioni est destinatus tempore incerto, non est legatum in diem, sed sub conditione.
- 7 Si legato est onus injunctum, non habito implemento, dispositio revocatur: Onus prius impletur, quàm quis commodum percipiat: Geminatio verborum enixam inducit voluntatem: Modus adimpleri debet, atque ex illo deducitur obligatio.
- 8 Causa finalis observari debet, & ipsa absorbet legatum: Sublato modo, tollitur legatum: à verborum tenore nullatenus recedere possumus.

9 Quando dispositio est facta in testamento, ea sumi debet conjectura, quâ magis sit consultum, ac prospectum saluti animæ testatoris: testator præsumitur cogitasse de re meliori.

10 Infideles, Turcasque hostes bello sternere magnum meritum est.

11 Dignum attrahit ad se minus dignum: Quando sit Principis mentio in dispositione, illius intuitu finali censetur facta: Imperativi modi verba inducunt dispositionem: Verba, quæ per se principaliter sonant, neque sunt per modum transeuntis, optimè declarant voluntatem.

12 Modus, qui respicit favorem Reipublicæ continet causam finalem, quæ ad unguem adimpleri debet; & illâ non servatâ, revocatur donatio: Si respicit favorem donantis, vel alterius, demonstrat causam finalem rigorosè observandam.

CONSULTATIO IV.

Ex Summario collige.

Qualiter injuriæ puniendæ, hic declaratur.

1 **U**T pro parte cujusdam actoris proponentis actionem injuriæ advocarem quæsitus, dixi prius, quòd honor est maximum bonorum exteriorum, ut docet *Aristot. lib. 4. & hic.* honore enim ducente, mortales in quæque difficilia ruunt; neque propriâ dextrâ fas est cuiquam adversarium sternere, vel ad injurias tendere; & si contrâ faciant, tale non debet manere delictum impunitum: *L. Ita vulnerat. §. Quod si quis vers. Cum neque impunit. ff. ad L. Aquil. L. Congruit.*

13. ff. de offic. Præsid. ut nempe pœna unius sit alteri in exemplum: text. in *L. 1. Cod. ad L. Ful. repet. Barg. de Dol. lib. 3. cap. 9. tit. 107. fol. 373.* Unde bellè Quintil. Et si pœnas scelerum expetere fas non est, prope est, ut scelera ipsa permilla sint. Et hinc carmen vulgare:

Oderunt peccare mali formidine panæ.

2 Ut verò in speciali materiâ procederem, dixi in materiâ injuriarum esse pœnam arbitrariam, consideratâ qualitate, & gravitate delicti, & personæ injuriam patientis, & agentis: *Cardos. in Prax. Judic. & Advocat. verbo Judex n. 51.* Jam verò tale arbitrium Judicibus liberum non est, ex cap. de caus. §. Illis, ubi DD. de offic. Judic. Delegat. *L. Hodie ff. de pœn. L. Siqua pœna est ff. de verbor. significat.*

3 Attendant ergo Judices in simili eventu ad pondus injuriæ, ac ita ad causam, & ad personas: text. in *L. item apud Labeon. §. Quod ait Prætor ff. de injur. L. Prætor edixit §. Atroc. ff. de injur.* Attendant, quòd ex personis, tempore, loco, & facto nimis crevere injuriæ: *Jodoc. in Pract. Crim. cap. 137. n. 18. & 19. Cyril. in Summâ Crim. rubr. 24. §. fin. n. 4. Plach. in Epitom. Delict. lib. 1. cap. 4. n. 3. Pract. Corrad. tit. de I. jur. n. 7. in fin.*

4 Quòd humilis homo prorumpat in injurias, censeo casum satis acerbum, ac hodie communem; sed tamen exemplari supplicio satis dignum; crescit enim injuria ex turpitudine inferentis: *Valenz. conf. 142. n. 68. & 69. & conf. 176. n. 19. & 23. & ideo mulctatur secundum qualitatem casus, & personæ: Merlin. For. p. 1. cap. 66. n. 8. Mend. in Prax. p. 1. lib. 4. cap. 11. n. 1. Cost. in annot. ad*

ad Cam. annot. 35. n. 7. Gom. 3. Var. cap. 6. n. 4. Cabed. p. 1. d. 214. n. 5.

5 Injuriis valde offenditur, & læsione proximi Divina justitia, ut per *Math. cap. 5. 22. ibi: Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Et infra: Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

6 Injuria personalis est atrox, & re atrocem injuriam dari censemus; cum alicui v. g. vulnus fuit illatum, vel os percussum, ex *Bartol. in L. Non solum. §. Si mandato meo n. 7. in fin. vers. Item puto ff. de injur. Vitalin. in tit. de Injur. n. 42. in fin.* Et si fiat injuria in præsentia multorum, maior reputatur ex *text. in cap. 1. de Maledic. & præcipue si aliquis fustibus, aut baculo cæditur: Farinac. in Prax. Crim. p. 3. q. 104. n. 215.* Injuria etiam pulsationis, & verberationis dicitur atrox etiam respectu vilis, & ignobilis: *Peg. ad Ord. lib. 1. tit. 65. §. 25. n. 148. & vel magis, si percussio sit in platea, vel in theatro: Novar. q. For. q. 58. sub n. 4.*

7 Hodie tamen ea est temporum injuria, ut factæ injuriæ quasi maneant impunitæ; licet enim proponantur in judicio, multa adeo est levis, ut maiores sint partibus prosequentibus sumptus; ac ita vereor, quod ex hoc plurima redundant incommoda, & mortes, & casus horrendi; videntes etenim homines, quod injuriis deest supplicium condignum, dum non sibi satisfactum putant, dextrâ, brachioque confidunt, quo quid terribilius? Si ego panderem spe-

ciales casus, longum facerem volumen. Nullum arbitrium in iudicibus censeo magis periculosum, quam in propositâ materiâ. Quid enim? Petrus dives fecit injuriam contra Paulum. En ego Judex Petrum condemno pœnâ quatuor mille regalium. Numquid hac pœnâ evitantur injuriæ in futurum? Quid hodie quantitas illa?

Hæc ego optimè cum noverim, & me quæreret ad causam defendendam pauper, sed bonus homo, cujus uxor in propriâ domo, seu potius limine fuerat ab alio fuste vulnerata in fronte bis, terque ad fatietatem, respondi delinquenti parcendum; remedium enim ignorabam. Cum tamen rusticus concordiam recusaret, instanterque patrocinium peteret, prosequimur litem inglorii, donec Reus condemnatus fuit in octo mille regalibus actoris sumptibus non adæquatis; diu enim, quod magis est, duraverat lis. Plura exempla maiora sanè in medium adducere possem, sed ad quid?

S U M M A R I U M.

- 1 Honor est maximum bonorum exteriorum; unde causa injuriæ maximi ponderis est: Delicta non debent manere impunita. Qui scelera non punit, ea permittit; & datur ansa peccandi, ac delinquendi.
- 2 Pœna injuriarum est arbitraria.
- 3 Judices in materiâ injuriarum debent attendere ad causam, & personas, ad tempus, & ad factum, ex quibus omnibus crescit injuria.
- 4 Injuria crescit ex turpitudine inferentis.
- 5 Divina justitia valde offenditur injuriis.
- 6 Injuria personalis est atrox, & ex-

& explicatur, cum fustibus, aut baculo quis ceditur: Si fiat in publico, & multorum presentia maior censetur.

7 Grande damnum oritur, grandiaque mala proveniunt ex non punitis injuriis, quod hac tempestate deploratur.

8 Eadem prosequitur materia; & iterum in lachrymas itur.

CONSULTATIO V.

Ex Summario collige.

Filius debet assistere in domo parentis sui, & in illa percipere alimenta: Qualiter taxanda? Vide.

1 Quidam filius naturalis à patre suo nobilissimo petebat alimenta extra domum; fugitivus enim a tecto ipsius; qualis alter prodigus vivere recusabat in domo parentis; & ad hoc allegabat se esse ab illo vexatum acriter, & ignominiosè; quin genitoris amorem erga illum ostenderet; quapropter ad matrem confugerat: Alimenta petebat satis ampla, & in hoc solum generosus.

2 Dicebam prius; quòd ut filius iste alimenta tam ampla consequeretur, probare debebat parentis divitias, utpote qui in istis fundabat actionem respectu quantitatis: *glos. in L. Si utrò, & ibi Bartol. §. Quæ pro rei qualit. ff. qui satisfacere cogantur: L. Si creditor in fin. ff. de privileg. credit. Paul. in L. Ei, qui ff. de probat.* Et cum paupertatem negaret in patre; quæ quidem paupertas nobis veluti naturaliter inest, divitias probare necesse erat, ex notatis a *Felin. in cap. fin. col. 4. post n. 15. de pres. Cald. cons. 10. tit. de Probat. Alex. cons. 118. col. 4.*

vol. 2. *Cov. Var. Resolut. lib. 2. cap. 6.* & non sufficiebat fama divitiarum; quia

Fertilior seges est & alienis semper in agris,

Vicinumque pecus grandius uber habet.

Et quòd quisque pauper præsumatur, dum contrarium non probatur, dixit *Jas. in L. 2. Cod. de probat. Marsil. in L. Siquis ff. de quest. & in rubr. Cod. de probat. n. 436.* ubi infinitos allegat: Et non solum est pauper ille, qui non habet unde vivat; sed qui etiam ex redditibus suam non potest conservare dignitatem, & ita ex qualitate personarum colligitur paupertas: *L. Nepos Proculus ff. de verbor. signific. Bald. in L. Siquis ad declin. col. 2. vers. Circa de Episcop. & Cleric.* Et hæc bene conducebant ad intentum; pater enim nobilissimus erat, & legitimâ prole satis gravatus, & etiam plurimis debitis, quæ quidem debebant nimis in hac actione attendi ad exclusionem divitiarum; bona etenim non intelliguntur, nisi prius deducto ære alieno: *L. Subsignat. §. Bona, L. Cum emancipatio §. Illud ff. de collat. bon. L. Ea demum Cod. de collat. L. Mulier ff. de jure dot. L. Non possunt ff. de jure fisc. Jas. in Auth. Novissim. n. 3. Cod. de inoffic. testam.*

Ad sævitiam, & amoris defectum, quem in parente arguebat, dixi non probari; & contrarium præsumi: *text. in L. Nam, & si parent. ff. de inoffic. testam. text. qui L. Cum pater §. Mando ff. de Leg. 2. L. Propter insidias Cod. in accus. non possunt;* & pro affectu, magis in filiis, quam in se ipsis parentes terrentur, & ideo Justinianus Imperator in *L. ultim. in princip. Cod. de cur. fur.* in hæc verba prorumpit: *Quis enim talis affe-*

affectus inveniatur extraneus, ut vincat paternum? Bene de hoc Socin. *Sen. cons. 9. col. 4. n. 14. vers. vigess. probatur vol. 1. Tiraque. in Præfat. ad L. Si unquam per totam primam decidendi rationem legis ejusdem à n. 3. usque ad n. 37.* Optimè Chrysof. in *Genes. hom. 19.* & ex Divinâ Scripturâ in infinitum probari posset, ut in *lib. Reg. 2. cap. 18. & Gen. 37.*

5 Tandem dixi, quòd ex supplicio, quo filium afficiebat, non deducebatur crudelitas; immo ad hoc parens patrandum tenebatur ex illo satis vulgari sapientis testimonio: *Noli subtrahere a puero disciplinam; si enim percusseris eum virgâ, non morietur. Tu virgâ percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis.* Immo ob hoc debebat assistere, atque in domo genitoris residere, & manducare, sicut enim pater est causa essendi filiis, quòd est maximum beneficium, debet esse nutritionis, & educationis, habereque imperium in illos: *Aristot. 8. Ethic. cap. 11. doctissimus Fragos. de Reipublicæ p. 3. disp. 1. §. 4. n. 51.* Et hoc est pietatis officium ad parentes singulariter spectans, & colligitur ex *L. Macedon. Cod. ad Senat. C. Macedon.* optimè glos. in *L. Cum post §. Generat. in verbo Constaret ff. soluto matrimon. L. Siquis a liber. §. Non solum ff. de liber. agnoscend.*

6 Et adeo ad prædicta parentes obligantur, quòd si facere recusent, ipsis procul dubio delicta filiorum imputantur: *Silv. in verb. Famil. q. 5. cap. Quantumlibet, & cap. seq. d. 47. Azor. tom. 2. Inst. Moral. lib. 2. cap. 21. q. 14. Navarr. de Orat. cap. 3. n. 20. Henr. lib. 11. de Matrimon. cap. 19. n. 4.* Ambulat enim pari passu obligatio alimentandi, & educandi: *Alexander Alensis in Summâ*

p. 3. q. 33. membr. 3. art. 1. & prius docuerat Divinus præceptor apud Luc. cap. 4. Quia non in solo pane vivit homo; sed in omni verbo Dei.

Neque obstabat, quòd filius iste, ut jam diximus, erat tantum naturalis; obligatio enim illa ad omnes extenditur, ac porrigitur filios; & militat eadem naturalis ratio sine discrimine, ex *d. L. Siquis a liber. §. Denique, & §. Sed si filius ff. de liber. agnoscend.* & non datâ in Legibus distinctione, distinguere nos non debemus: *L. Si servus §. Prætor ait vers. Non dixit Prætor ff. de acquirend. hered.* Unde cum termini habiles sint prius supponendi, *L. Qui habebat 48. de vulgar. ad domum parentis debebat accedere noster prodigus; & ex filii libertate ei poterat redundare maior ignominia, docente jure, quòd ubi maius est periculum, & incommodum, cautius est agendum, ut sunt regulæ vulgares, seu vulgaria axiomata: Ac ita filio consultum iri consulens clamabam: Etenim.*

Imberbis juvenis tandem custode remoto.

Grudet equis, canibusque, & aprici gramine campi:

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

Utilium tardus provisor, prodigus æris.

S U M M A R I U M.

- 1 Factum proponitur.
- 2 Qui petit ampla alimenta, debet probare divitias Rei; & regulariter suam intentionem, ac fundamentum: Paupertas naturaliter nobis inest: fama divitiarum non sufficit in proposito.
- 3 Quisque præsumitur pauper, dum contrarium non probatur: Non

Non

Non solum est pauper ille, qui non habet unde vivat; sed etiam qui non valet sustentare suam dignitatem. Bona non dicuntur, nisi deducto ere alieno; ideo qui debitis est gravatus, non potest censeri dives.

4 Amor præsumitur in patre erga filios.

5 Ex supplicio, quo filios afficit, non deducitur crudelitas, sed amor: Immo pater debet fustibus cedere filium; in illumque habet imperium; & castigatio est pietatis officium: pater est causa essendi filiis, & hoc maximum beneficium.

6 Delicta filiorum imputantur parentibus, qui filios non castigant: ambulat pari passu obligatio alimentandi, atque educandi.

7 Ampliatur hæc obligatio respectu filiorum naturalium: termini habiles semper supponendi: qualitas patris in hoc casu attendenda: Filius sine patre, & doctrinâ celer currit ad vitia.

CONSULTATIO VI.

Ex Summario, factoque collige.

Aliter: Excusationes pro Reis hic habes in materia criminali simili occurrente: Probatur incidenter mercaturam non maculare nobilitatem.

Quidam officialis in certo Tribunali satis superbè ad partem locutus est, quæ ab eo certum quid petebat ratione officii, immo ita petentem stultum, atque asinum appellavit. Illa tunc extra Tribunal, & in limine quærit eum, & prolatis utrinque verbis, uterque vulneratus fuit. Pro parte rei quæsitus fui ad advocatum; & ut eum excusa-

rem, hæc notavi, atque ita defendi alienigenam.

Pone, Domine, custodiam ori meo: Non dedit Deus linguam hominibus, præclarissimi Domini, nisi ut modeste loquerentur, ita distinguentes pacifica, & vera verba à contumeliosis, & ignominiosis; quod omne præcipuè, atque hanc modestiam, & urbanitatem ad communicationem vitæ sociabilis servare debent illi, qui sunt in muneribus publicis; nihil enim adeo propriè ad Principem spectat; atque ad eos, qui in Tribunalibus resident, illum debitâ proportionem imitantes, quàm gloriosa humanitas, quâ ipse Christus Dominus cognitus fuit, & ita docuit; exemplumque dedit humilis corde: Ita etiam David in primis verbis hujus orationis locutus fuit; & postea dixit Apostolus: *Sermo vester semper sit in gratiâ sale conditus.*

Ad hæc verò cum non respiceret, F. dixi recordari debere Græci alphabeti, ut olim Cæsari Augusto dixit Athenodorus, atque Theodosio Imperatori Livius, si licet exemplis in parvis grandibus uti. Ad illud verò, quod alienigena maneret in limine, dixi non fuisse ex proposito, sed casualiter; neque aliud rigorosè demonstrari posse; quia animus, & intentio homines latet, atque soli Deo noti: *glos. in L. 2. ff. de interrogat. act. & in cap. de occid. 23. q. 5. & in Clem. exivi de paradys. de Verbor. significat. Roland. cons. 11. n. 11. & seq. lib. 3.* Et quod extra hoc dicitur, est improbable: *Mascard. de Probat. lib. 1. cap. 94. n. 1. Farinac. Fragment. Crim. p. 1. lit. A. verbo Animus n. 231.* Immo quia scriba injuriosis verbis provocaverat, numquam alienigena postea præsumendus aggressor; ex his, quæ *Aymon cons. 210. n. 11. Cephal.*

Cephal. conf. 12. n. 12. Addebam, quod cum probaretur scribam esse genii asperi, & non totalis urbanitatis virum, ipse intelligendus aggressor, & non vir pacificus (qualis noster alienigena noscebatur) poterat aliter præsumi: *Alciat. de Præs. Reg.* 3. p. 39. n. 8. *Cepol. Conf. Crim.* 28. lib. 2. *Vulpel. conf.* 36. n. 1. *Vital. in tit. de Conf. & Percus.* n. 13. & 14.

4 Addebam suprapositis: Quia ille juvenis alienigena adeo injectis ensibus obrutus fuit, ut nec respirandi illi foret potestas, concurrentibus acerrimis scribis; atque ita quis præsumitur insultatus: *Bertaz. conf.* 1. n. 7. *Herc. de Caut. cap.* 30. n. 20. *Mascard. de Probat. lib.* 1. *concl.* 72. n. 1. Et primò injurians censetur aggressor: *Gram. vot.* 34. n. 3. *Amic. conf.* 23. n. 1. Præcipuè, si attendamus ad locum, in quo scriba erat plurimis aliis associatus, alienigena autem derelictus: *Blanc. in Pract. Crim. in fin. §. Tertia pars* n. 17. *Hercul. de Caut. cap.* 30. n. 33. *Menoch de Arbitr. lib.* 2. *cap.* 367. n. 1. *Ayres in tract. de Homicid. p.* 1. n. 344. Et præsumptiones ad favorem rei sumendæ sunt, atque à bonis Judicibus eligendæ: *Hippol. Rim. conf.* 359. n. 39. lib. 4. *Alciat. de Præs. regul.* 2. *præs.* 39. n. 12. & ex his absolvi debebat, stantibus pro illo tantis requisitis, & exclusivâ aggressoris: *Farinac. de Homicid. q.* 124. n. 482. neque præsumptionibus violentis quis valet condemnari; sed solum ex claris, & indubitatis: *Honded. conf.* 99. n. 28. lib. 1. *Hercul. de Caut. cap.* 30. n. 26. Et ab injuriante procul dubio malitia inceptit: *L. Quicumque Cod. de servo fugitivo, L. Siquis serv. Cod. de furt. Boer. conf.* 40. n. 26. *Novel. in tract. de Defens. in princ.* n. 2. & provocator non solum dicitur ille, qui v.g.

gladio ferit; sed etiam qui asperis, & injuriosis alium laceffit verbis: *Bald. conf.* 143. *Farinac. de Homicid. q.* 125. p. 7. §. 4. n. 506. bene *Claud. in Addit. ad Bertaz. conf.* 88. *lit. A. Alb. in L. 1. §. Cum ariet. n.* 5. *vers.* Et ad hoc bene facit ff. si quadrupes pauper fecisse dicat. *Aymon conf.* 1. n. 12. *Bolognet. in L. Ut vim n.* 38. *post. vers.* Et ad victoriam ff. de justit. & jur. *Farinacius, ubi proximè n.* 510. & *num.* 511. *Alvarot. Conf. Crim. divers.* 74. n. 29. lib. 1. *Paseth. conf.* 202. n. 8. & n. 11.

5 Si mihi fides ulla adhibenda est, semper existimavi illos, qui Regis habent in ore vocem, & loco suo abutuntur, ingenti gladio pugnare; itaut his superbis vix ullus resistere possit; quapropter asperrimè, atque severè puniri debent; unde enim jura nascuntur, non est justum provenire discordias; & officialis justitiæ, qui insolenter loquitur, non ut publicus homo facit, sed ut privatus, & insolens; & similiter illi responderi potest. Residentibus in Tribunalibus valde amica sit affabilitas, & exterminanda terribilitas; ut olim dixit Democritus, atque sapientissimus Pythagoras, qui Magistratus dicebat oportere esse prudentes, & benignos; & Plutarchus respondit benevolentiam esse optimum regni fundamentum. Unde cum quasi in littore memorata fuisset pugna, sic ego clamabam:

Quene hæc tam barbara morem

Permittit Patria? Hospitio prohibemur arenæ?

Bella cient, primâque vetant consistere terrâ?

6 Dum verò attendebam ad injurias, quibus alienigena fuit provocatus ab scriba, dixi ego graviter ferendas, quia hic noster Cliens

Nn erat

erat filius cujusdam Senatoris in suo Regno potentissimo; & non perdidit nobilitatem vivens mercaturâ; hæc etenim non maculat nobilitatem in Civitatibus Italiæ; immo multi primæ nobilitatis Viri eam exercent; atque ita novimus mercatores Florentinos, & Genuenses nobilitate conspicuos: immo ego jam puto in nostrâ Lusitaniâ aliquos inveniri posse, quos usus in posterum nobilitabit. De Italis verò testis est *Farinac. d. Civil. p. 1. d. 297. n. 9.* Quod verò ego profero de Lusitanis, non intelligas in rigoroso sensu, neque enim ego illos possum nobilitare, qui re verâ nobiles non sunt: Ast cum hodie in pecuniâ ob hominum avaros mores sita sit nobilitas, veluti in suo lapide angulari, quare non nobiles appellem? Sed mecum distingue: Ex divitiis resultat authoritas, sed non nobilitas. Instabis: Ad quid aliud authoritas? Hic est effectus nobilitatis: Divites, licet genere humiles, pauperum sæpe rident nobilitatem.

7 Ut verò ad dicta redeamus, sciendum est, quòd, teste *Farinacio, ubi supra, & eodem n.* ipsi filii Italorum mercatorum possunt profiteri in Ordine Melitensi, & nullatenus filii, aut nepotes scribarum: Ratio differentiæ est; quia mercatores in Italiâ sunt plerumque de primariis Civitatibus; & apud exteros haberi debent pro nobilibus, si in patriâ verè sunt; cum qui habet nobilitatem politicam, civilem, seu naturalem in suâ terrâ, gaudeat eisdem honoribus, ac privilegiis in qualibet mundi parte: *Maced. d. 116. n. 5.* Non ita filii, aut nepotes scribarum, qui expressè per illius Ordinis regulas excluduntur.

8 Quantum ad alia dixi non probari, sed omnia a suis inimicis

odio acri imputata; & in criminalibus debet dari probatio luce clarior meredianâ, & semper exactior: *Conciol. verbo Probatio resolut. 3. n. 1. & 2. Giurb. cons. 72.* Neque fama, aut rumor sufficiebat; ast erant præcisæ testes de visu, ex his quæ *Conciol. Resol. Crim. verbo Fama resolut. 2. n. 2. Sperel. d. 173. n. 37. 2. p. Cyriac. contr. 448. n. 89.* Et testes, quæ in causis criminalibus deponunt se nihil scire, vel audisse, reprobant alios, qui de famâ casus asserunt, ut idem *Conciol. ubi supra n. 1.*

Procurator patrimonii Regii in hoc casu pro scribâ pugnabat; & dicebam non posse; quia scriba non ut talis, atque ut officialis justitiæ offensus fuit; sed quatenus particularis homo; & non in loco sui officii, quem fuit veneratus alienigena; ita ut in illo neque verbum proferret: at verò quando adhuc non apparet causa offensionis; præsumendum est potius offensam factam fuisse ratione particularis inimicitiae, & non publici officii; hoc scilicet ad excludendum maius crimen: *Farinac. in Prax. p. 1. q. 17. n. 43.* Quanto ergo magis in hoc casu, quò de origine pugnæ constabat evidenter? Aliàs dabitur ansa, ut justitiæ officiales ad libitum loquantur, omnesque armis, verbisque laceessant, quòd quis ferat? Unde ad hoc, ut offensa censeatur facta contemplatione publici officii, quasi requiritur, quòd in loco judicii, vel Tribunali fuerit perpetrata: *Farinac. ubi supra n. 41. & 42.*

Ponderabam ulterius: Quòd primi impetus quasi in nostrâ potestate non sunt, primusque furor: cum plurimis *Odofred. in L. 1. §. Hæc autem verba n. 9. col. 1. ff. quòd quisque juris: unde*

de sine delicto poena locum non habet: *L. Aliud est fraus ff. de verbor. significat. Bartol. & alii in L. Ubi pactum Cod. de transact. Dec. cons. 256. n. 2. Marsil. cons. 128. n. 25.* In nostro eventu solum poterat considerari dictum *Bovad. in Politic. lib. 4. cap. 11. n. 31.* ubi aureis verbis, & eleganter declarat officialem justitiæ ob injuriam alii factam esse dignum maiori punitione: Quare ergo hic de alienigenâ rideat? Cur pro illo tantus in hoc casu Procurator?

II Hæc à nobis in proposito dicitur fuere, atque alia plura maturiori calamo; & quidem non omnino spernenda: Unde alienigena fuit condemnatus tantummodo poenâ pecuniariâ; & non totaliter amplâ: Opposui impedimenta, ut omnino absolveretur, & adhuc sub Judicibus clarissimis pendet.

S U M M A R I U M.

- 1 Factum narratur breviter, quod vide.
- 2 Humanitas, urbânitas, benevolentiaque in Principibus, & officialibus justitiæ ab illis creatis commendatur.
- 3 Animus soli Deo notus: Qui provocat injuriis, asperisque verbis, præsumendus aggressor, nullatenus autem Vir urbanus, & pacificus.
- 4 Qui ensibus obruitur, præsumitur insultatus: Primò injurians reputatur aggressor; & maximè qui plurimis est associatus: Præsumptiones ad favorem Rei sunt eligendæ, & ex illis absolvi potest: Violentis præsumptionibus nemo potest condemnari, sed solum ex claris, & indubitatis: Ab injuriante procedit malitia: Provo-

cator non solum ille est, qui gladio ferit, sed qui utitur verbis injuriosis.

- 5 Qui Regis habent vocem, ingenti gladio pugnant; & quando aliquem provocant, acerrimè puniri debent: Unde jura nascuntur, non debent provenire discordiæ: laudatur affabilitas.
- 6 Mercatura apud plurimas gentes non maculat nobilitatem; ut de Genuensibus, ac Florentinis notum est.
- 7 Idem probatur, & quòd Itali mercatores sunt plerumque de primariis Civitatum. Qui habet nobilitatem in suo Regno, eâ uti potest in qualibet mundi parte.
- 8 In criminalibus requiritur probatio exactior; & quæ luce meridiana clarior sit: Fama, aut rumor non sufficiunt ad condemnandum; sed testes de visu requiruntur; & vide, quæ prævalent?
- 9 Offensa potius præsumitur ratione particularis inimicitie, quàm ratione, aut cõtemplatione officii; præcipuè si in loco istius non fuit facta.
- 10 Primi impetus quasi in nostrâ potestate non sunt: Officialis justitiæ ob injuriam alii factam severè puniri debet.
- 11 Clauditur consultatio, quam nota; ibi enim habes doctrinas excellentes à bonis authoribus deductas.

CONSULTATIO VII.

Qui injustè, & temere non litigavit, decimam nullatenus debet, licèt victus sit; & manifestè hac consultatione ostenditur. Hec tamen restrictio sequenda non est, donec veniat declaratio in his Regnis.

I **D**E decimis litium aliqua scripta in nostro Regno, atque disposita inveniuntur; de origine enim illarum dixit *Cabed. p. 1. d. 16. d. 17. atque 18.* Disputavit etiam *Thom. Vaz ex alleg. 77. cum seqq.* Sed cum nullus hanc materiam à fundamentis, & radice explicaret, & regimen Cancellariæ non sit adeo clarum, immo regulæ satis confusæ; ideo quotidie videmus ingentes quæstiones agitatae, & quæ non facile decidi possunt. Quæsitum fuit a me: Utrum decima absolute deberetur ex omnibus sententiis, & ita Rei solvere debebant?

2 De condemnatoriis sententiis latis per præceptum de solvendo clarum est, quod decima non debetur, & quando mihi præcipitur, ut solvam virtute meæ confessionis; ut cum pluribus juribus, & DD. demonstrat *Cabed. d. d. 16. n. 6.* Et hoc ideo est, quia per confessionem partis non inducitur litis contestatio; & ideo ob illam numquam fieri potest directa condemnatio: *text. in L. Si domus 74. §. Qui confitetur de legat. 1.* quem citat *Barbos. in L. Si debitor. 21. n. 30. & 31. ff. de judic.* Ad hoc autem requiritur, quod confessio sit simplex; si enim quis debitum confiteatur cum aliquâ contradictione, vel negatione, aut conditione, tunc inducitur litis contestatio, & debet sequi sententia condemnatoria, non autem de

præcepto; & consequenter decima debetur in Cancellaria: *Gonzalv. da Silva* (nostri temporis eximius Advocatus) *ad Ord. lib. 3. tit. 66. §. 9. n. 10.* Et ratio ulterior est, quia ex vi illius contradictionis, conditionis, aut negationis ulterior procedit disputatio, ut debitum verificetur; confitens enim negat conditionem: unde si convincatur, jam militat malitia, & sententiâ requiritur.

3 Si sententia, quæ data fuit, postea annulletur, etiam decima non debetur, ut expressè cavetur in ipsâ *regulâ Cancellariæ 20.* de quâ *Thom. Vaz alleg. 87.* neque nullum quod est, effectum aliquem producere potest, ut sunt jura vulgaria. His exceptis, de facto videmus litigatores solvere decimam ex quacumque sententiâ, quâ fuerunt condemnati, atque ita præcipitur in *d. reg. 20.* & ut solvant, quamvis sententia medio gravaminis revocetur; solum enim in his terminis potest repetere à parte victrice in primâ instantiâ. Ita conductores Regii procedunt contra partes, ac unanimiter in his amplissimis (revocatâ tamen sententiâ non solvunt, & deficit observantia regulæ 20.) civitatibus aspiciamus observatum; & ab hac recedendum non est, donec Rex aliud declaraverit, neque aliud intendo. Sequentia referre autem placet ut veritas elucescat.

4 Ego itaque, ut mentem meam proferam, nunquam potui intelligere, neque æternum intelligam, quomodo compati possit, quod ex quacumque sententiâ debeat decima! Si enim ego causam defendi probabiliter; & quia pro meâ parte adstare opinionem probabilem boni Advocati clamabant, ad quid decima? Quæstiones juris sunt plurimæ adeo incertæ,

tæ, ut Authores in diversas scindantur sententias: Si ergo ego plurimos pro meâ parte comperio, cur desistam? Et quoties contingit, quòd in eadem causâ, quâ quis succumbit, attamen pro se habet vota plurima egregiorum Senatorum? In similibus ergo eventibus, quamvis indistinctè litigatores solvere decimam comperimus, res altius explicanda est, neque hæc materia est parvi ponderis; sed multum gravis, & periculosa. Video etiam, quòd cum prædicta Lex jubeat solvere decimam, quamvis sententia medio gravaminis revocetur, speratur tamen hic eventus, & si revocata fuit, tunc non solvitur: hoc est contra Legem, ut jam dixi.

5 Et ut pro re, moris ut est nostri, pauca loquar; pro comperito habeo, decimam prædictam esse poenam impositam temere litigantibus; & de hoc nullus dubitat; atqui ille, qui litigat fundatus in probabili sententiâ, temerè non litigat; ut ex se patet: ergo in tali casu non debetur decima. Hoc argumentum est infallibile, ad quod nulla condigna responsio dari potest, ni fallor. Ad legislatorem igitur, authore *Platone*, hoc principaliter spectat, ac in id unice incumbere oportet, redigere nempe civitatem quasi ad unitatem, hoc est, ad concordiam, & unanimitatem: Itaque cum nulla sit res, quæ concordiam, & civium consensum magis turbet, quàm litium multitudo, & frequentia, danda opera est, non tantum ut causæ litium præcidantur, sed ut lites exortæ confestim dirimantur, & ob hoc etiam Regem suum monuit *Isocrates*: Hinc in *lib. 4. Instit. tit. 16.* agitur de poenâ temere litigantium; temeritatem enim talem poenâ pecuniariâ legislatores coercent; atque ex

hoc titulo, & principio provenit jus, quo decimæ petuntur, neque enim aliâ de causâ peti possunt.

6 Quamvis ergo injustæ lites præcidi debeant, non ita justæ; neque impediri possum, ut me defendam, quando Advocati timorata conscientia ita suadent; alias enim illico cogar dare pallium meum injustè petenti, quod quis ferat? Fingamus casum quotidianum. Decedit Petrus, qui me instituit hæredem: ecce ad me currit Paulus, dicendo quòd creditor illi erat in tali quantitate, v. g. Petrus debebat centum mille regalia, de quo tamen nulla scriptura demonstratur. Solves tu illico hæres in his terminis? Minimè. Sperandum enim est, quòd debitum probetur, alias prudenter non facis. Ecce das contestationem, postquam creditor debitum plenè probavit, & tu, quia vidisti credidisti; & forsitan probatum per testes, qui falso jurarunt. Debetur decima in hoc casu? Crederem ego non deberi; neque enim tu in tali casu poteras infallibiliter habere notitiam de facto alieno defuncti; neque etiam credere creditori cogebaris: unde, cessante malitiâ, & fraude, semper crederem non deberi decimam; cessat enim causa primaria, virtute cujus solum decima peti potest, & non ex alio motivo. Neque decima debetur ex eo solum, quòd quis victus sit, plerumque enim cadit a causâ, qui multis juribus, & DD. pro se potitur; immo qui etiam vota Senatorum habet pro suâ parte; & de hoc non dicam temerè litigare; alias enim temerè illos Senatores pronuntiasse fatear, quòd nemini dicere licet. Cur ergo, conductores, in tali casu quæritis decimam a justis litigatoribus, aut quo jure? Cur ad hos, & similes casus

casus adaptantur regulæ Cancellariæ, & Leges? Quæ ut justæ sint, videtur quod in hoc sensu intelligi debent; neque enim Lex justa dari potest, quæ me cogat ad solvendam decimam, quando temerè non litigavi, sed prudenter egi, & meâ probabilitate contendere; tolleretur enim talis Lex defensionem naturalem, quæ nullatenus auferri potest. Et quamvis injustæ lites sint exterminandæ, non ita justæ defensiones, & contentiones. Quapropter indubitanter affirmarem decimam nullatenus deberi, quando quis prudenter se defendit suâ opinione probabili fundatus; neque in tali sensu legislatores intelligi possunt; quamvis enim dicant ex omni sententiâ decimam deberi, semper tamen supponendi sunt termini habiles, atque injusta defensio, & illa temeritas, quæ pœnæ est unicum fundamentum, ac ita tunc consului. Tu tamen a practicâ non recedas, donec veniat declaratio. Et notabis hanc esse necessariam, quia non videmus in aliis plenè observatam *d. regulam* 20. si enim sententia revocatur, tollitur vulgò *verba*, & dum lis pendet in Senatu, executio decimæ suspenditur; & hæc observantia est contra Legem.

7 Hinc descendit, quod de jure cõmuni talis pœna etiam imponebatur agentibus, & non solum reis; ut ex *Auth. de litigios. & de decimâ parte litis*, §. *Ad excludendas coll. 3. glos. in d. §. Hæc autem* notat Cabed. p. 1. d. 16. n. 2. Et ibi affirmat, quod contra de jure nostri Regni solum Rei condemnati solvant prædictam decimam, & hoc probat *ex regulâ 6. E as ditas dizimas pagarão as partes, que condemnadas forem, assim das custas, como das penas, se julgadas forem, e bem assim do principal.* Ego autem dico ex hac re-

gulâ, & ex istis verbis, quæ ponderat Cabed. non sequi intentum, quia actor etiam plerumque condemnatur, & in dupla respectu expensarum, quia malitiosè litem movit; & illa temeritas, quæ dat decimis fundamentum, tantum stare potest ex parte agentis, quàm ex parte Rei; uni enim, & alteri multoties summâ temeritate litigant; & non minus præjudiciale est Reipublicæ, quod quis causam agat injustam, quàm quis injustè se defendat, datur enim eadem ratio tumultûs, & discordiæ, & ubi eadem ratio, militat eadem dispositio de jure: Immo ego maiorem, & satis superabundantem malitiam considero in eo, qui alium sine causâ laceffit ad iudicium; hic enim in culpâ gravissimâ est, ac censetur causa multarum expensarum, & quod magis est, sine cõmodo ex parte suâ, quod sanè mille decimis dignum erat. Qui verò injustè se defendit, licet semper malè agat, & bene noscam hoc nullatenus cohonestari posse; attamen aliquando ita operatur, quia solvere non potest, & timet imminentem executionem, quod aliquâ commiseratione dignum est; non tamen ut a decimâ excuset, quod fatemur. Igitur bonum foret, quod in Regno solverent decimam utrique litigantes, vel essent Rei, vel auctores, dummodo tamen verificetur temeritas, hocque numero factis amplo potirentur conductores decimarum, non enim desunt hodie homines, qui quotidie summâ temeritate in iudiciis sunt, multis adstantibus patronis; suos enim omnis habet malitia, & semper mali inveniunt protectores: Quod verò partes, quæ non temerè litigarunt, solvant decimam, non videtur consentaneum; & hoc dico instar arguentis. Quicumque hæc legerit

legerit, ponat in se casum, & se supponat provocatum ad judiciū; cum tamen videat pro suâ parte adstare Doctores: Potestne defendi in conscientia? Quis neget? Immo multoties in conscientia tenebitur ad hoc, scilicet, ut se defendat; aliàs enim imprudens erit, & malus administrator bonorum, quæ conservare debet, ut uxorem, filios, servosque alat; & plurima incommoda sequerentur, si homines in limine litium semper desisterent, quæ quidem sua sidera habent. Et quot sententiæ postea fuerunt judicatæ injustæ per medium revisionis, ex quibus antea decima fuerat soluta? Tu tamen non recedas a practicâ, dum aliud non declaratur; res enim judicata pro veritate habetur: ideo victus intelligitur litigare contra veritatem; & qui veritatem impugnavit decimam solvat, & sic defenditur Lex.

8 Instabis: Hæc decimæ pœna solum habet locum in calumniatoribus: calumniator autem non est, qui prudenter litigat, sed qui temerè, vel sit Reus, sive actor: Et quamvis dicat *Cabedo*, quod decima est jus quoddam debitum Regi, prolata sententiâ; hoc altius explicari debet, & absolute ita intelligi non potest: Audi, & hoc instar arguentis.

9 Itaque ex sententiis datis nulum jus sequitur ad petendam decimam proprie; sed ex facto antecedenti illius litigatoris, qui temerè litigavit; si enim absolute uterque contendit opinionibus bonis fundatus, non deberi decimam autumamus. Neque enim decima est imposita ut tributum, quod Regi solvitur ex aliqua necessitate, vel causâ requisitâ, & quæ, ut imponatur, præcisè supponitur. Sed est quædam pœna justissime imposita litigatoribus,

& quæ ipse Rex sibi optimè applicavit: unde tributum non est pœna; sed libenter illud vassali omnes solvere debent, nullo alio ipforum facto mediante: Decima autem est pœna, & solum habet locum, mediante injusto litigatoris facto: contendere autem opinione probabili non est factum injustum, aut temerarium; unde non est extendenda decima ad hunc casum; neque enim Regi potest competere jus in simili eventu, nec sua Lex ad hunc casum adaptari; cum Leges justæ sint supponendæ, & non potest esse justa Lex, quæ prudenti facto pœnam imponat, aut prohibeat me contendere meis opinionibus edoctum; Reges enim prudentissimi quique non afficiunt supplicio prudentiam, sed temeritatem, neque intentant tollere defensionem cujusque: Unde licet præcipiant regulæ solvere decimam ex sententiis prolatis in judiciis assignatis, hoc intelligitur, dummodo calumnia, & temeritas præcedat: Si autem quis dicat ex hoc minui patrimonium Regium, Reges habemus locupletes non solum divitiis temporalibus, sed virtutibus. Neque ipsi volunt conductores locupletari cum injuriâ tertii, & sic acerrimè aliquis negabit decimam deberi, nisi præcedente litigatore temerario ante sententiam, quam quidem sententiam intelligimus debere confirmare illam temeritatem condemnando litigatorem secundum malitiam in formâ *Legis lib. 3. tit. 67. §. 1.*

His tamen, & aliis non obstantibus, licet adeo clara videantur, vel propositio initio consultationis posita est declaranda, vel illius restrictio non admittenda, si absolute intelligatur; debemus enim sequi Legem, juxta quam con-

condemnati solvere decimam debent; nos enim non possumus judicare de Lege, sed secundum Legem. Ille ergo, qui victus fuit, habet contra se præsumptionem malitiæ; & cum res judicata pro veritate habeatur, censendum est de reis, quasi veritatem impugnant, in quo facto stat temeritas; itaque potest negari suppositum, quod quis sit victus sine aliquâ temeritate, quæ in illo litigatore consideretur. Si verò aliter propositio intelligatur, quamvis de alio jure loquendo vera sit, apud nos sustineri non potest dicta restrictio, ne offendamus Legem, quam solus Princeps restringere, & declarare potest; itaque fundamenta proposita solum hoc operari possunt, quibus non intendimus dare certitudinem; mens enim nostra falli potest. Quod verò talis intelligentia proponatur, in crimen nostrum vertendum non est; non defunt enim plurimi sanæ doctrinæ viri, qui regulas decimarum declaratione indigere clament, & hoc patet ex diversitate, quâ in hac materia decimæ Senatus judicant, & intelligunt regulam 20. ut videre est apud Thom. Val. ad dictam reg. alleg. 87. n. 12. & 13. Et ego cum de hoc habeam magnum exercitium, & sim assalarius pro uno conductore ex multis annis, vidi semper procedere contra victos, quorum plurimi decimam non solvunt, & hoc toties quoties sententia revocatur, cum tamen Lex aliud disponat, & ut solvatur, quamvis revocata sit, concedendo solum parti victæ in primâ instantiâ, ut ab aliâ repetat, quod quidem nemo videt, neque est practicum tale; & sic conductores mille decimis privati manent; solum etenim eis solvuntur, quando primæ sententiæ condemnatoriæ fuerunt postea in

Senatu confirmatæ; & si revocatæ, tunc exoneratur decima, vulgo *verba se descarrega*. Et dum pendet gravamen, executio decimæ suspenditur non solum per sex menses, sed per annos, ut quotidie video; in quo deficit Legis observantia; si enim observaretur, nulla esset sententia in judiciis decimarum, quæ conductoribus non daret lucrum, ut per se patet. Datur etiam *Extravagans*, quam adducit *Paiva, e Pona in fine suæ Practicæ*, ut Authores victi solvant decimam; quod tamen quis vidit observatum? Certum tamen est Authores suam plerumque habere malitiam. Sed quid ad me? Dico declarationes esse præcisas in Regis utilitatem, & victos solvere interea decimam sine distinctione; quia sententia præsumitur veritas, victus in temeritate, & ubi Lex non distinguit, nos non debemus.

CONSULTATIO VIII.

Protomedicus non potest facto Summario procedere ad mandatum capture contra illos, qui cum Medici non sint, se arti medicine immiscent: Hæc potestas non deducitur ex regimine: Medici facere possunt medicamenta, & illa inventare; quin contra illos procedi possit, quamvis vendant, ut pharmacopola.

IN judicio Archiatri, sive Protomedici Viri nobilissimi sæpe ego in plurimis causis advocavi. Finis istius Judicii est punire insolentes illos homines, qui cum graduati non sint in medicinâ, & ad curandas infirmitates approbati, audent tamen sese arti, ac scientiæ difficili immiscere. Et in hoc cognovimus Lusitanorum Regum

gum pietatem, atque eximiam illam clementiam, notumque amorem, quo subditos diligunt suos, ne intempestiva eos rapiat libitina, cum Lusitani æternum vivere digni.

2 Quamvis autem de utilitate iudicii non dubitemus, nunquam tamen potui intelligere, quomodo, facto Summario, Rei pronuntientur ad vincula? Viso enim regimine, talis non datur potestas; neque conceditur talis modus procedendi. Immo plurima incommoda sequuntur ex illo; namque Rei pronuntiati habentes plerumque notitiam, & sic in remotis terris habitantes, ne veniant ad Curiam, & petant securitates, atque cum illis se præsentent, malunt stare pro culpâ, & solvere decantatas vulgo *dobras de banda*; cum enim ex duobus malis minus sit eligendum, potius hoc dare coguntur, quàm altiores facere expensas, & subire itinera, periculaque alia: Et sic datur ansa inimicis suis, ut falsis testibus aliquando audeant denunciare, quod sæpe vidimus: Si autem hic modus procedendi cessaret, Rei se defenderent per procuratores, & unicuique suum tribueretur. Cum ergo ad me quidam rusticus accederet, & ejus mulier, quæ sinum lachrymis implevit abortis, & à me peteret, quomodo sibi providendum foret, dixi ego: *Non est meum remedium dare vobis.* Horribilem autem verè foeminam monui, ut à medicinâ abstineret; vel enim truci visu, oculisque re-tortis interficere poterat, neque ista Venus medicans:

*Hoc Venus obscuro faciem
circumdata nimbo.*

*Detulit, hoc fusum labris
splendentibus annem*

*Inficit, occultè medicans,
spargitque salubris.*

Ambrosiæ succos, & odoriferam panaceam.

Utrum autem Medicus possit 3
facere medicamenta privatim in domo, atque illa vendere? Et an isto casu immunis maneat à Proto-medico? Vidi ego allegationem auream Josephi Moreni Bravo, qui patrem suum defendebat, & quâ affirmativam sententiam probabat, tum ex usu Medicorum in omnibus mundi glagis, atque florentibus Academiis; tum quia Medicus est compositor cujuscumque remedii, habetque scientiam pharmacopœ. Ille autem Advocatus pro patre Medico viriliter pugnans hoc adeo copiosis autoritatibus demonstrabat, quòd mihi maneat alienum; & solum ista Consultatio instanter petit, quòd illam allegationem in lucem proferat; quâ edocti affirmativè cuicumque postea respondemus.

CONSULTATIO IX.

*In facto sequenti n. i. materiam
habes, immo & decisionem in
hac consultatione invenies.*

Q Uidam Heros hujus civitatis
scripturam celebravit, & po-
suit clausulam hoc pacto: *To-
ma quinze mil cruzados a juro da
maõ delle F. a cinco por cento, e
lhe consigna tal juro para os di-
tos redditos; e o que sobejar do
dito juro, ficará na maõ delle
crédor em deposito até a quantia
de quatro mil cruzados, os quaes
completos abaterão o principal, e
consequentemente então diminui-
raõ os juros; e todas as vezes
que a elle crédor quizerem dar se-
melhante quantia de quatro mil
cruzados, será obrigado a aceti-
talla em pagamento.* Quæsitum
fuit: Utrum hic contractus foret
usurarius?

2 Plurimi usurarium esse clamant: Namque fructus excedentes rationem ejus, quod interest, eo ipso minuunt, & extenuant sortem, ut bene *Leotard. de Usur. q. 98. n. 52.* neque contra hoc potest obstare aliqua conventio tacita, vel expressa; nulla enim in tali eventu tollit usuræ labem; *text. in L. 1. & 2. Cod. de pignorat. act. text. in L. 1. Cod. de distract. pignor. tradit Neguz. de Pignor. 5. p. membro 5. n. 1. Molin. de Just. & jur. tract. 2. disp. 320. per tot.* Nec in hac materiâ datur præscriptio *ex text. in L. Titia 46. ff. de solut. notat idem Leotard. supra q. 12. n. 10.* cessat enim bona fides adeo necessaria terminis præscribendi tam in jure Pontificio, *ex cap. fin. de Præscript. quàm in jure Civili: L. unic. §. Fructus Cod. de usucap. transform. & ex toto tit. Cod. de long. temp. præscript. Castell. lib. 3. controuv. cap. 23. n. 72. cum pluribus seqq.*

3 Et quòd creditor omnes fructus, quos percipit, debeat computare in sorte principali, itaut ex contrario oriatur usura, probatur ex jure Canonico, *ex text. in cap. 1. de Usur. in cap. 2. eod. tit. in cap. Conquestus de usur. in cap. Cum contra, in cap. Significante de pignorib. & in cap. Ad nostr. 1. de jure jurand.* De jure autem Lusitano probatur *ex Ord. in 4. tit. 67. §. 1. & de jure Civili ex juribus, cum quibus Barbof. in Collect. cap. 20. de Usur. & cap. 1. eod. tit.* Non potest autem dubitari, quòd ex pecuniâ redundant fructus civiles; *glos. in L. fin. verbo Rex Civiles Cod. de petit. honor. sublat. lib. 1. hos enim fructus quælibet persona percipit ex re suâ utili, licèt non fructiferâ, juris dispositione sibi assistente: L. Si navis 62. ff. de reivendicat. L. Ancillar.*

30. in fin. ff. de petit. hæred. Galus de Fruct. disp. 2. n. 12. Lagun. de Fruct. p. 1. cap. 3. n. 26.

4 Pro hac parte vidimus judicatum, contendente Comite do Afumar DD. Petro de Almeida cum Dominico da Costa Mendez, scribâ Emmanuele Ludovico de Carvalho anno 1734. reformatâ Prætoris sententiâ, repugnantibus tamen Amplissimis Senatoribus Paulo Josepho Correa, & Benedicto Coelho de Sousa; & primi votum elegans, aureum, & juridicum hîc ponam: *Conventio fol. & fol. non est usuraria, nec ex se, nec ex circumstantiis: non ex se; continet enim mandatum debitoris ad accipiendam pecuniam sibi debitam ad solutionem creditoris, cui residui custodiam commendat ad terminos text. in L. Depositum 1. §. Idem Pompon. 13. ff. depos. Colleg. Arg. ad eumd. tit. thes. 6. n. 7. Nec ex circumstantiis; nulla enim fraus, aut fœnus sub specie prædictæ conventionis habita probatur ad doctrinam text. in L. Siquis 4. in princ. ff. de rebus credit. ubi Faber in Ration. Corvin. ad tit. Cod. de pignor. act. Cum aliàs non præsumatur usura, & concludenter probari debeat: Leotard. de Usur. q. 9. n. 1. 2. 5. 31. & passim Nec aliud suadet vulgaris regula text. in cap. 1. de Usur. cum aliis longâ serie relatis ex fol. secundum quam omne illud, quod excedit lucrum permissum, usuram sapit, nec ullâ conventionem in contrarium celari valet; hæc enim bene procedunt in suo casu, nempe in conventionem de lucrandis fructibus, aliis pacto Antechreseos, ut ex iisdem juribus, & DD. allegatis patet; minimè verò in præsentiarum, quia cum creditor residuum interesse permissi, & conventi non lucretur, sed custodiat de mandato debitoris, ad hoc ut*
in

in sortem imputet, quando ad quantitatem conventam pervenerit, ut liquet d. fol. quod quantum à conventionem, de quâ in regulâ text. in d. cap. 1. distat, in liquido est.

5 Similiter non militat in proposito alia regula, secundum quam fructus ex pignore percepti, illicò ipso jure extenuant sortem, de quâ Bersan. de Compens. q. 18. maximè, quando fructus in pecuniâ consistunt, ut in presentiarum, ad ea, quæ Leotard. de Usur. q. 11. n. 41. Quoniam regula illa locum tunc sibi vindicat, quando creditor jure creditoris fructus pignoris accipit, in quo sensu jura, & DD. loquuntur; minimè verò, quando creditor fructus accipit tanquam mandatarius debitoris, ut eos custodiat, usque dum conventa summa exequetur in sortis imputationem, prout in presentiarum, quo in casu jure creditoris non utitur; proindeque cessat prædicta regula, & intrat alia text. in L. Tutor. 41. §. Lucius 1. ff. de usur. cum aliis, de quibus Colleg. Arg. d. 46. tit. 3. thes. 11. n. 6. Rectè ergo non usuraria pronuntiata fuit conventio in sententiâ fol. &c. Hæc fuerat à Prætorè Emmanuele da Costa de Amorim (sed per alios revocata) prius data.

6 Advocatus Emmanuel Lopes Biculo pro hac secundâ opinione viriliter pugnabat, & dicebat, quòd debitor non liberatur, nisi

omni quantitate debitâ depositâ: text. in L. Tutor. 11. §. Lucius Titius Cod. de usur. & quòd creditor non cogitur aliter ad recipiendum, & pro partibus: L. Accept. 19. Cod. de usur. L. Qui pignor. 19. ff. de pignor. L. Si rem alien. 9. §. Omnis pecunia 3. ff. de pignorat. act. Unde cum creditor aliter recipere non vellet, depositum illud non constituit eum Dominum, nisi post completam illam quantitatem, de quâ in facto quæstionis. Cum ergò ego has ante oculos quasi haberem resolutiones, interrogatus de simili, respondi tamen tales contractus esse usurarios; nam ut verbis utamur Cujacii ad text. in L. Lucius 24. ff. deposit. quæ transcribit Leotard. de Usur. q. 32. n. 16. non est propriè depositum, si pecuniæ depositæ fœnus accipiatur; licet contrahentes appellaverint depositum; rem enim spectamus, non verba. Unde justa fuit Senatûs sententia, aliàs enim simili pacto admisso, grandis usurariis via aperitur & in re adeo gravi omnis occasio evitari debet; & ita consului cum jam notitiam haberem decisionis relatæ; vidi enim processum curiositate motus; unde nihil de meo Marte in hac consultatione studioso profero lectori qui forsitan magis alienis gaudebit, & doctè quidè.

An. 1. usque ad 6. lege, & perlege; ad quod carebis Summario.

E P I S T O L A
HIERONYMI SYLVII
DE ARAUJO,
CUIDAM AMICO SUO,

De Advocati munere optimè exercendo.

LEgisti, Domine, quod scriptum est in libr. *Eccles. c. 40. 1. Occupatio magna creata est hominibus, & jugum grave super filios Adam.* De nostrâ ego occupatione certificatus, ad illam prædicta verba sæpe adaptavi. Quid enim? Furor, zelus, tumultus, fluctuatio, iracundia, timor mortis, & quidquid mali est, Advocatum urget; itaut prudentissimus ille sit, qui tantis hostibus non succumbat. Videbis injustitias quotidie, & innumerabilia mala sub Cœlo: impium exaltatum, bonos autem oppressos, quin resistere possis violentiæ: si loqueris contra potentes, & eximios illos viros, qui solum antiquâ lætantur origine, propriâ virtute carentes, quæ damna non iminent? Tu autem cupias semper defendere humiles, & abjectos, si istis potior sit ratio; neque enim Advocato ulli chari debent esse clientes, nisi illi, qui justitiâ litigant favente; nec de illâ potentiâ curandum est; quia omnia, quæ de terrâ sunt, in terram pariter convertentur. Munus omne, atque iniquitas delebitur; fides autem in sæculum stabit: Ergo ut rite, rectèque hoc munere utaris, ante oculos habe Christi imaginem, qui justissimus, & pruden-

tissimus Advocatorum fuit, ut *Luc. c. 2. 47. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant super prudentiâ, & responsis ejus.* Quæ autem responsa Christi? Lege Divinam Scripturam quotidie, atque iterum perlege, quâ sine non bonus poteris esse Patronus; immo vana est omnis scientia, quæ in illâ sua non ponit fundamenta; vanusque, & turpis sanè causidicus, qui tantis non utitur documentis. Prima nobis Ordinatio, charissime sodalis, sit sacra Pagina, quâ sine nil in hac juris arte proficere valemus; cum etenim scientia juris in Cœlo habeat radicem; sitque Sanctissima Trinitas, & origo, & fons totius sapientiæ, qui non credat, & cogitet, litus arabit ignarus Jurisconsultus: In tanto ergo Nomine, & ad maiorem Dei gloriam, munus hoc nostrum, quæso, capessas; sciens optimè, quòd sine Deo, ejusque ardentissimo amore nil laudabile in terris, immo omnia vana esse. Regina Advocatorum Sanctissima Deipara etiam tibi perpetuâ devotione colenda, utpote quam decoloravit justitiæ Sol sine labe originalis peccati conceptam.

Deinde Sanctorum Advocatorum ope, ac validissimo fretus auxilio, muneri operam impende; beato-

beatorum enim favor nimis juvat, ac ad hoc certamen literarium optimè conducit: Favorem si talem consequeris,

*Pleno subis ostia velo.
Perge modò, & quâ te ducit
via, dirige gressum.*

Si tantis Patronis Patronus descendas in arenam, quamvis non omnino ampli ingenii Vir (loquenti credas) causam tuam optimè defendes, centimanosque superabis Briareos. Eia age

*Ne mox aut Laurentes, docte,
superbos;*

*Aut acrem dubites in praelia
poscere Turnum.*

Non tamen adeò fidas supradictis, ut librorum lectionem despicias, quasi per miraculum proficere velis; hoc quia manifestè esset tentare Deum, & scientiam petere infusam. Diligentia est mater omnium artium; ideo associatus voluminibus quotidie à radice evellas quæstiones; precipuè illas, de quibus orationem, aut allegationem dare contingit; neque enim facias, quin prius studeas, opinionesque examines; & si non omnino percipias, alios petas; plurimi enim sunt, qui facilius explicant, ac non omnibus idem placet liber, vel prodesse potest. Quid vis dicam? Fragilis anne cimba vastum sulcabit oceanum? Ac ut alius dixit:

Non omnibus idem est,

*Colligit hic spinas, colligit ille
rosas.*

Tuâ scientiâ esse elatus maximum tibi periculum, præcipuè dum plaudentes agnoscis turbas, quarum mortiferos cantus, sirenarum veluti, surdâ debes aure transire. Quanti hodie putant (ut cum Divo Hieronymo loquar) se nosse literas; & tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille referaverit, qui habet cla-

vem David? Puerile quidem hoc, nec hoc quidem scire, quod ne scias! Sine æternâ veritate tua sapientia est ignorantia; qui autem ipsam veritatem cognoscit, hic perfectè scit; & infelix Advocatus, ac nimis ignarus, qui veritate caret! Numquid Daniel fuit Advocatus? Certè, ut constat *Dan. c. 13. 48. Sic fatui, filii Israel, non judicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel? Revertimini ad iudicium; quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam.* En sententiæ revisio à Prophetâ petita, testesque contestati; quâ quidem allegatione fuit liberata Susanna. O veracitas Advocati! O virtus Prophetæ, qui sic ait, *ubi supra vers. 55. Rectè mentitus es in caput tuum!* Non elegantis, aut verborum involucris, longivè ambagibus detecta fuit innocentia Susannæ, sed paucis verbis; ut scias vitare verborum multitudinem inutiliter luxuriantem; paucis est enim contenta veritas; & ut aperiatur, paucis eget adminiculis.

Alios Advocatos summâ debes prosequi veneratione, præcipuè autem illos, qui scientiâ fulgent, ingenio micant, ac honestate præditos agnoscis; ab hisque debes accipere documenta, ab ipsisque quandoque doceri; cum enim in re quisque suâ sæpe fallatur; tuaque res reputetur clientis quodlibet negotium; maturè procedere dico, si interroges; neque enim qui respondet mihi sapientior est; sed qui plerumque interrogat desiderio acquirendi veritatem, inquam, veluti in ultimum finem, prospicere ubique attendas, ac summis viribus intendas. Quot Advocati sibi derelicti, ac suâ ducti præsumptione causas perdunt, & sic adversariis inglorii palmam cedunt,

cedunt, atque triumphum, malentes ita potius sua impudenter ingerere, quam aliena verecundè discere? Sapiens, mihi crede, semper invenit quod discat, ubique proficit, & se melior fit. Legisti ardore sapientiæ plures Magistros plurimas lustrasse Provincias? Pythagoras ad Memphiticos cucurrit Vates, Plato in Ægyptū, atque Architam Tarentinum, eamque Italiæ oram, quæ olim magna Græcia dicebatur. Laboriosissimè regiones peragravit, ut qui Athenis magister erat, & potens, cujusque doctrinam Academiae Gymnasia personabant, fieret peregrinus, atque discipulus. Cur ergo, Tu Advocate, recuses interrogando fieri quandoque Discipulus, & aliorum Patronorum ad discendum adire penetralia? Docti sæpe stellis comparantur. Quid ergo? Stellæ nonne aspicias errantes? Quandoque bonus dormitat Homerus: turpiter autem te ingenio succumbere credam non quærentem alios, ut proficias, vel Apostoli exemplo, qui cum vas electionis, & præceptor esset, & in quo Christus loquebatur, ut ipse ait *1. ad Corinth. 13. An experimentum quærtis ejus, qui in me loquitur Christus?* Attamen post Damascum, Arabiamque lustratam, ad Jerosolimam ascendit, ut beatum Petrum videret, quocum mansit diebus quindecim. Licet nobis uti exemplis adeo magnis, ut multorum vanitas confundatur, qui adeo eloquentiæ suæ fidunt. Magis tamen plurimi docent, dum prudenter interrogant. Vide *Proverb. c. 19. vers. 27. Non cesses, fili, audire doctrinam.*

Inimicitia aliorum Advocatorum à Te omnino sunt vitandæ; & in Domino omnes amare debes indistinctè: Prædictæ autem evitantur controversiæ, si abstineas

a verborum involucris, quæ nos vulgò dicimus *Cottas*, ad quæ semper deficiat calamus; veneno quoniam scribit, qui contra alios prorumpit in processu. Quòd hic, vel ille Advocate sit, vel non sit pinguis Minervæ, quid ad Te? Væ illis, qui ipsos sinunt suâ rapacitate ruentes, & in perniciem Reipublicæ destinatos? Responde ergo alienis allegationibus benignè; ut enim *Proverb. c. 15. vers. 1. Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitatur furorem:* Et ubi *vers. 2. Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.* Et *vers. 4. Lingua placabilis lignum vite, quæ autem immoderata est, conteret spiritum.* Et ut dicitur *Proverb. c. 17. vers. 27. Qui moderatur sermones suos, doctus, & prudens est.*

Pauperes humanissimè recipe, proque illis patrocinium nullatenus recuses; melius est enim pro istis intercedere, & sic divinos comparabis thesauros. Legisti jam apud *Matthæum c. 18. vers. 5. Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.* Qualis Tibi hæc gloria? Quantum decus? Parvuli sunt etiam illi, qui à potentibus, & Viris grandibus in judicio sunt vexati; quos si tu in gremium accipias, & protegas, magnum consequeris emolumentum; & si non facias ita, expedit tibi, ut suspendatur in collo tuo asinaria mola, quâ demergeris in profundum. Magis es honoratus, dum unum ex istis parvulis defendis, quam dum centum Marchiones, aut Comites calamo extollis. Vis differentiam? Accipe. Quid dabunt magnates, nisi parva, & terrena? Aurum, & argentum, quæ sunt de limo terræ? Pro parvulis autem Christus solvet: Hæc verò præmia innumquam moritura.

In dandis laudibus (væ mihi!) sis quandoque mediocris; neque enim omnes Advocatos peritissimos appelles, neque cunctos Judices egregios, aut justos. Ut enim *Proverb. c. 26. vers. 8. Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem.* Et *vers. 18. Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lanceas in mortem, ita Vir, qui fraudulentè nocet amico suo.* Nulla autem fraus terribilior inveniri potest, quàm illa, quàm cum stulti, & insipientes tolluntur ad astra: laude indiscretâ, & indebitâ, ignorantium quisque.

Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

Quid autem vis dicam de libris, ac Bibliothecâ Advocati? Si amplissimam ostendas, doctissimus reputaberis, quasi pecuniâ scientia comparetur; & idem sit libros habere, atque omnes intelligere. Sic multi nostro munere noti sunt, & decantati Patroni; crescente enim in dies luxu, usque ad ingenia pervolavit, ne quid relinqueret intactum. Neque solum hoc; felices etiam libellos debent felicia ornare instrumenta: titulus minio, & cedro charta notabitur: inculti enim quique nostros non decent Advocatos. O grandis temporum injuria! O sæculi nefas! Tantum sibi facinus arrogavit stultorum pecunia, ut qui illâ careret, insipiens, vel ideo judicaretur. Fatemur libros esse supellectilem pretiosam; paucos vero quotidie evolvere bono omine utilius censemus. Et, ut aureis Tibi satisfaciam verbis, sententiam *Divi Hieronymi* demonstrabo, qui in præfatione ad *librum Job* sic ait: *Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro, argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgò*

aiunt, literis onera magis exarata, quàm codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Hæc vera sunt, ac tu hoc utere consilio. Alii novitate moti antiquos laniunt; & adhuc authoribus Lusitanis parùm contenti, sonare lætantur nomina peregrina, forsitant ut peregrini ingenii ostendant aciem. Lusitanorum hoc vitium est, qui cum rebus fruuntur propriis, alienas magis appetunt; & sic etiam puerilitas hæc dudum obruit ingenia, idem de istis judicantes, ac de vestibibus.

Quoniam verò de cultu sermo est, oportet te esse modestum, & gravem, ita ut mulieribus ornamentis nullatenus declines a Viro. Quidquid tamen de vestibibus dicam, infallibiliter eris crinitus Jopas; si enim crines vitia significant, cum ex superfluis gignantur, ostentat forsitan cæsaries Advocatorum superfluitates. Temperamento utere, delectuque, & si nimio pulvere; memento, Advocate, quòd pulvis es, & in pulverem pariter reverteris. Sic credo.

Pulvere vestra manus violabit dona Minervæ.

Patientia Advocatis hodie in summo gradu necessaria est. Quod Medicorum est, promittunt Medici, tractant fabrilia fabri: sola juris ars est, quam sibi passim omnes vendicant: *Scribimus indocti, doctique poemata passim:* Hanc garrula anus in plateis, hanc delirus senex, hanc verbosus sophista, hanc tonsores præcipuè, eximique rabulæ in audientiis profitentur, lacerant, & præsumunt; & ut uno proferam verbo, omnes docent, antequam discant. Quid mireris? Apertus hic campus, ut de campo aperto legas? Stupenda hæc.